

การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล

โดย

นายกิตพงษ์ แซ่เจียว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การจัดการศึกษาของสันตโศกในโลกดิจิทัล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

EDUCATIONAL APPROACHES OF SANTI ASOKE BUDDHIST ORGANIZATION IN
THE DIGITAL WORLD

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Education LIFELONG EDUCATION AND HUMAN DEVELOPMENT

Department of LIFELONG EDUCATION

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2020

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	การจัดการศึกษาของสันตโศกในโลกดิจิทัล
โดย	กิติพงษ์ แซ่เจียว
สาขาวิชา	การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตร์ ดุष्ฎีบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล มหาจันทร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ปาน กิมปี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล มหาจันทร์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตขงค์ นันทนาเนตร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.พีรเทพ รุ่งคุณากร)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล)

58251801 : การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์แบบ 2.1 ศึกษาศาสตร์คุณภูมิบัณฑิต

คำสำคัญ : การจัดการศึกษา, สันตโตโสภ, โลกดิจิทัล

นาย กิติพงษ์ แซ่เจี๊ยะว: การจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล มหาจันทร์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของ สันตโตโสภ 2) เพื่อศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต, การจัดการศึกษาของสันตโตโสภและโลกดิจิทัล ซึ่งผู้วิจัยได้ ทำการศึกษาจากกลุ่มประชากร คือ ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตโตโสภ จำนวน 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต เป็นเครื่องมือในการวิจัยและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการศึกษาของสันตโตโสภมีการจัดการศึกษาตลอดชีวิต แก่สมาชิกทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็กเยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงวัยและประชาชนทั่วไปที่สนใจ สันตโตโสภเชื่อมั่นว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองทั้งความรู้ความสามารถทัศนคติ นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชีวิตตนให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เป็นผู้ที่พ้นทุกข์จากกิเลส ให้เป็นผู้รู้เท่าทันโลกและเป็นผู้อนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมได้ โดยใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่ผสมผสานกัน แม้ว่าปัจจุบันโลกดิจิทัลเข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตและวิถีการดำเนินชีวิต สันตโตโสภยังคงมีปรัชญาความเชื่อ แนวคิด เป้าหมาย ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หากแต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับสมาชิกและประชาชนผู้สนใจให้เหมาะกับยุคสมัยของโลกดิจิทัลบางในบ้างประเด็น

2. ทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล ได้แก่ 1. การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา 2) เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ตระหนักถึงความจำเป็นการในใช้ดิจิทัล 4) พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล 5) การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง 6) สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ 7) การจัดองค์ความรู้ 8) พัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ 9) พัฒนาผู้อำนวยการเรียนรู้

58251801 : Major LIFELONG EDUCATION AND HUMAN DEVELOPMENT

Keyword : Educational Approaches, Santi Asoke Buddhist Organization, The Digital World

MR. KITIPONG SAEJAW : EDUCATIONAL APPROACHES OF SANTI ASOKE BUDDHIST ORGANIZATION IN THE DIGITAL WORLD THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR PATTARAPON MAHARKAN, Ph.D.

The purposes of this study were 1) to study the problems of Educational Approaches of Santi Asoke 2) to study the direction of Educational Approaches of Santi Asoke Buddhist Organization In The Digital World. The study was a qualitative research. The researcher studied from population which were 20 people of confederate Educational Approaches of Santi Asoke Buddhist Organization. They was selected by key informants the instrument for collecting data was in-depth interviews, Analysis data by Descriptive content analysis methods. The research results were found as follows;

1. Santi Asoke Buddhist Organization have Educational Approaches by lifelong Education for all members, including but not limited to genders ,all ages and The general public. Believe in human' Potential. Human can develop knowledge, able, attitude for made Better life. Ultimate purpose in life is to enter delivered from suffering. That determine to an cha of suffering by using Formal Education, Non-Formal Education and Informal Education. However the impact digital transformation in having on today' society and lifestyles. Santi Asoke Buddhist Organization have our philosophy, beliefs, ideas and goals that remain unchanged which the learning styles of education management For everyone could be adapted to be suited with the era of the digital world.

2. The direction of Educational Approaches of Santi Asoke Buddhist Organization In The Digital World is 1) Awareness of Education 2) Access 3) Awareness of Digital 4) Digital literacy 5) Self-direct Learning 6) Opportunity 7) Knowledge Management 8) Environment Learning 9) Development Facilitator.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความเมตตาของคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ปาน กิมปี ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้ความเมตตาคำแนะนำความห่วงใยตลอดระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิตชงค์ นันทนาเนตร และอาจารย์ ดร.พีรเทพ รุ่งคุณากร กรรมการควบคุม สำหรับคำแนะนำทำให้ผู้วิจัยรู้และเข้าใจในงานวิจัยของตนเอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล มหาพันธ์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้เป็นครูบาอาจารย์ที่เคารพรัก ที่ปรึกษาที่ลุ่มลึกชัดเจน เป็นโค้ช ทั้งเรื่องการทำงาน การศึกษาเรียนรู้และการทำวิจัย ซึ่งผู้วิจัยขอน้อมรับเป็นแบบอย่างของการเป็น “ครู การศึกษาตลอดชีวิต” รวมถึงผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความกรุณาจนวิทยานิพนธ์แล้วเสร็จ ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณอย่างสูงในความกรุณาไว้ ณ โอกาสนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ความรู้ ทักษะการปฏิบัติตนและคำแนะนำที่ดีสำหรับวิชาชีพนี้ ตลอดระยะเวลาของการเข้ารับการศึกษาระดับ ภาควิชาที่ได้มีโอกาสศึกษาในภาควิชาและสาขาวิชานี้เป็นที่สุด

ขอน้อมสการกราบขอบพระคุณสมณะโพธิรักษ์ สำหรับความเมตตากรุณาให้ชีวิตและจิต วิญญาณท่ามกลางหมู่กลุ่มสังคัมภุญนิยมแก่ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณโรงเรียนสัมมาสิกขาและบุคลากรทุกท่าน โดยเฉพาะโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก สถาบันอันเป็นที่รักยิ่งของผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณครอบครัว ปาป้า แม่ พี่เอ พี่เล็ก พี่อั้ง สำหรับแรงผลักดันกำลังใจและรอคอยกระทั่งถึงวันนี้ ขอขอบพระคุณอาหุม อารุงผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ เพื่อนพี่น้องสัมมาสิกขาปฐมอโศกที่ช่วยเหลือสนับสนุน ขอขอบคุณเพื่อนชาวการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน สำหรับมิตรภาพที่มีต่อกันและความช่วยเหลือเสมอมา จนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์ ประจำปีงบประมาณ 2563 จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

กิตติพงษ์ แซ่เจียว

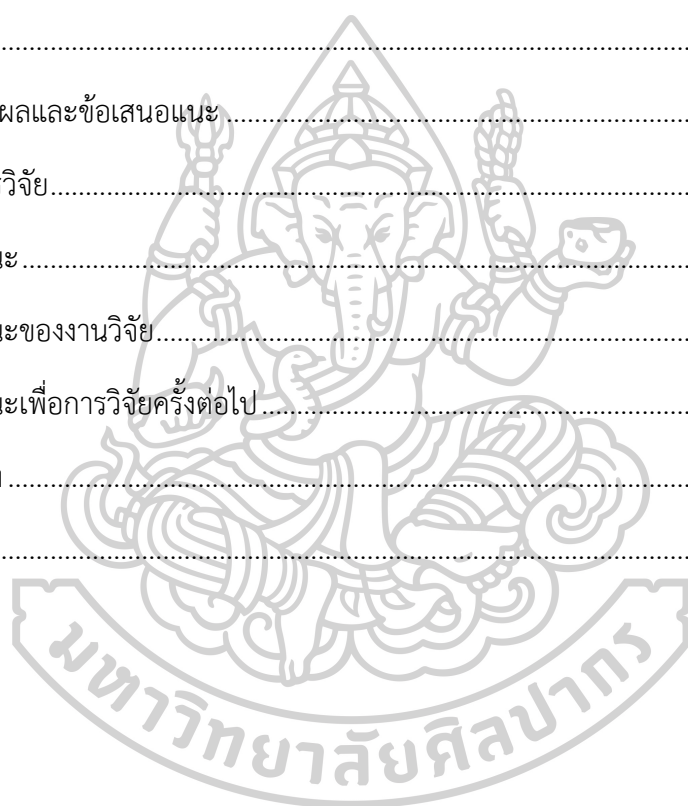

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1.....	1
บทนำ.....	1
ความเป็นมาความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาการวิจัย.....	6
คำถามของการวิจัย.....	10
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	10
ขอบเขตของการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	11
บทที่ 2.....	12
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	12
การศึกษา.....	13
ความหมายของการศึกษา.....	13
จุดมุ่งหมายการศึกษา.....	15
การศึกษาตลอดชีวิต.....	16

ความหมายการศึกษาตลอดชีวิต	17
เป้าหมายและแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต	18
การจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต	18
รูปแบบของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต	19
ระบบการศึกษา	20
การศึกษาในระบบ (Formal Education).....	20
การศึกษานอกระบบ.....	21
ปรัชญาการศึกษา	33
องค์ประกอบของการจัดการศึกษา.....	35
สันติอโศก	38
ความเป็นมาของกลุ่มสันติอโศก	38
ความเชื่อพื้นฐานของกลุ่มสันติอโศก	40
การศึกษาของสันติอโศก	43
เป้าหมายการศึกษาของสันติอโศก	47
การจัดการเรียนการสอนของสันติอโศก	49
ลักษณะรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในสังคมของสันติอโศก.....	51
โลกดิจิทัล	53
การพัฒนาความเป็นมนุษย์ในโลกดิจิทัล.....	57
การเรียนรู้ดิจิทัล	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	62
บทที่ 3.....	67
การดำเนินการวิจัย	67
การออกแบบการวิจัย	67
บทที่ 4.....	70

ผลการวิจัย	70
สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตือโสศก	70
สถานะของชาวสันตือโสศก	72
สภาพการจัดการศึกษาของสันตือโสศกในโลกดิจิทัล	74
เป้าหมายการศึกษาของสันตือโสศกคือ.....	74
ข้อเสนอทิศทางการจัดการศึกษาของสันตือโสศก	82
บทที่ 5	94
สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	94
สรุปผลการวิจัย.....	94
ข้อเสนอแนะ	101
ข้อเสนอแนะของงานวิจัย.....	101
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	102
รายการอ้างอิง	103
ประวัติผู้เขียน	155

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 : ตารางสังเคราะห์ทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล 87

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1: Digital Literacy Model	61
รูปภาพที่ 2: รูปภาพแสดงการกระจายตัวของกลุ่มสันติอโศก	71
รูปภาพที่ 3 : การจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล	92

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาความสำคัญของปัญหา

พัฒนาการของบ้านเมืองในปัจจุบันนั้นเกิดมาจากการเรียนรู้ของมนุษย์ในสังคม ที่พยายามปรับตัว แก้ปัญหาที่ประสบเจอเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างดีขึ้น เหตุผลหนึ่งของความจำเป็นที่ต้องปรับตัว เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของโลกไม่ว่าด้วยสาเหตุจากธรรมชาติหรือสาเหตุจากการกระทำของมนุษย์เอง ส่งผลกระทบบอกให้เกิดปัญหาต่อชีวิตตั้งนั้นมนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ในการแก้ปัญหา ปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่มนุษย์ต้องเจอตลอดเวลา ยุคสมัยปัจจุบันหรือที่เรียกว่า “โลกดิจิทัล” ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตลอดเวลา (สตีฟ แคน, 2561) ด้วยการพัฒนาด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีการเชื่อมต่ออุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตของมนุษย์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet of Things) อีกทั้งในระยะเวลานี้โลกกำลังสู่การเชื่อมโยงอุปกรณ์ทุกอย่างกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet of Every things) ซึ่งโลกดิจิทัลก่อให้เกิดนวัตกรรมที่สนองตอบความสะดวกสบาย ทั้งการสื่อสาร การเดินทาง การทำธุรกรรมทางการเงิน การดำเนินชีวิต รวมถึงรูปแบบของการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่นจากในอดีตการศึกษาเรียนรู้จำเป็นต้องกับผู้สอน ออกเดินทางจากที่พำนักไปพบผู้สอนเพื่อเรียนรู้ ซึ่งหากเรียนและผู้สอนอยู่ห่างไกลกัน อาจจำเป็นต้องเสียเวลาในการเดินทางเป็นอย่างมาก หรือหากผู้สอนไม่สะดวกในช่วงเวลาดังกล่าว ย่อมเป็นการเสียโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ปัจจุบันโลกดิจิทัลได้เข้ามาช่วยลดอุปสรรคที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลสารสนเทศต่างๆ การเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสาร เพิ่มโอกาสในการเรียนรู้แก่มนุษย์ทุกคน ช่วยให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทุกที่อย่างไม่จำกัดทุกเวลาและเป็นปัจจุบัน ดิจิทัลกำลังส่งผลทำให้สถานการณ์โลกและสังคมมนุษย์เปลี่ยนแปลง อาชีพบางอาชีพถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ทักษะที่มนุษย์มีอยู่ในปัจจุบันอาจจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีดิจิทัล

การศึกษาเป็นสิ่งที่ประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยใช้เป็นเครื่องมือเตรียมคนในประเทศมีความพร้อมในการใช้ชีวิตหรือปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย สถานการณ์และบริบทสังคมวัฒนธรรมของชุมชนสังคมประเทศนั้นๆ (มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ, 2559)

การจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชน สังคม ประเทศ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขด้วยวิธีการต่างๆ ให้ดีขึ้นมีการแก้ไขให้เหมาะสมกับยุคสมัยและสถานการณ์เปลี่ยนไป เพื่อให้ยังคงช่วยอำนวยความสะดวกให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะ ความประพฤติ ทักษะคนดี ค่านิยมและคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและนำไปสู่การขับเคลื่อนชุมชน สังคม ประเทศ สามารถสืบทอดรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่งดงามของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

โลกดิจิทัลหรือโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นยุคสมัยที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาขีดความสามารถของคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์สื่อสาร การพัฒนาด้านความเร็วในการส่งผ่านข้อมูลของระบบอินเทอร์เน็ตที่มีการเชื่อมต่อกับอุปกรณ์เครื่องใช้ใกล้ตัวในชีวิตมนุษย์อย่างมากมาทุกขณะ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีด้านอื่นๆ ด้วยเช่นกัน (Gilster, 1997) ที่ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนเรานั้นต้องเปลี่ยนตามไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาที่ย่อโลกให้ผู้คนพบปะติดต่อกันได้สะดวก การเดินทางคมนาคมที่ทำได้ง่ายขึ้น พฤติกรรมรับข้อมูลข่าวสารของมนุษย์เปลี่ยนไป เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อทั้งส่วนบุคคล องค์กร ชุมชนสังคมและประเทศอย่างเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นทุกระดับจึงมีความจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล

หลายทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงประเทศตลอดเวลา กว่า 20 ปีที่ผ่านมาประเทศไทยไม่สามารถยกระดับจากประเทศที่กำลังพัฒนาเป็นประเทศพัฒนาได้ จึงมีความพยายามที่จะขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวข้ามกับดักทางเศรษฐกิจจากสังคมข้อมูลข่าวสารในการติดต่อสื่อสารสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ซึ่งเป็นการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมของประเทศไทย ผสานความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น แต่ปัจจัยสำคัญที่สุดของการก้าวข้ามกับดักนี้ได้ คือ ทรัพยากรมนุษย์ประชาชนในประเทศจำเป็นต้องมีความพร้อมในการรับมือกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเท่าทัน เพราะหากไม่ได้รับการยกระดับขีดความสามารถของประชาชนในประเทศได้ก่อนแล้วการขับเคลื่อนด้านอื่นๆ ตามที่รัฐบาลคาดหวังไว้คงเป็นไปได้ยาก

สำหรับประเทศไทยรัฐบาลได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) เป็นแผนในการพัฒนาประเทศระยะยาวสู่การเป็นประเทศที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ได้มีทิศทางในการพัฒนาประเทศ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคง 2) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4) ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 6) ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งกรอบยุทธศาสตร์ชาตินี้ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพ โดยการส่งเสริมให้คนเป็นประเทศมีโอกาสและความเสมอภาค ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการประกอบอาชีพ โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และยังมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560) ที่มีหลักการสำคัญในการยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยมีกำหนดยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยมีเจตนารมณ์ในการพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะความรู้ และ ความสามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็ว บนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคม ที่เข้มแข็งทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน และภาคเอกชนที่ร่วมกัน พัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูง อีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าหมายให้คนไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้และความสามารถเพิ่มขึ้น (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2560) นั้นเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของภาครัฐที่มีความต้องการพัฒนาประชาชนคนไทยทุกช่วงวัยให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีศักยภาพชีวิตความสามารถในการแข่งขัน สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ด้วยการให้ประชาชนได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างเสมอภาค โดยผ่านสถาบันทางสังคมไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน ศาสนาและการศึกษา ให้ช่วยกันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพและคุณค่าของประเทศต่อไป

สอดคล้องกับแนวโน้มของการจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) ที่คนไทยควรจะได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมทั้งสติปัญญา อารมณ์และศีลธรรม ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพสูง โดยอาศัยการส่งเสริมให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์นำความรู้ที่มีมาถ่ายทอด โดย

อาศัยความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน สถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการศึกษา และควรกระตุ้นให้คนในสังคมเป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ที่เท่าทันกระแสโลก อีกทั้งยังจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อสร้างโอกาสให้กับคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต และรณรงค์ส่งเสริมเพื่อช่วยให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดในต่างประเทศหรือประเทศไทยในปัจจุบัน โดยมีแนวคิดที่เห็นว่าการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย มนุษย์นั้นสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตไม่สิ้นสุด โดยมุ่งเน้นให้คนได้รับความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา มีความยืดหยุ่นทำให้ทุกคนสามารถที่จะเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา เรียนรู้สิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นอันเป็นการช่วยให้บุคคลได้พัฒนาคุณภาพชีวิตพึ่งพาตนเองได้ สามารถพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพที่ตนมี พร้อมรับมือและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ (สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล, 2558) ด้วยวิธีการและรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งการศึกษาตลอดชีวิตนั้นเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ดังนั้นจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา ควรจัดการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยให้สอดคล้องสัมพันธ์เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ตามจุดมุ่งหมายของคนคนนั้น สังคมชุมชนประเทศ (นรินทร์ สังข์รักษา, 2555) โดยอาศัยแหล่งเรียนรู้ทั้งบ้านหรือครอบครัว ชุมชนสังคม กลุ่มองค์กรทางศาสนาและโรงเรียนสถาบันการ ทำงานประสานช่วยเหลือกันให้คนมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงตามจุดมุ่งเน้นของการศึกษาตลอดชีวิต

การได้รับการศึกษาตลอดชีวิตจะช่วยให้มนุษย์ได้รับความรู้อย่างเท่าทันจะช่วยให้มนุษย์รู้จักปรับตัวอย่างถูกต้องเหมาะสม คลี่คลายปัญหาได้ เพราะเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งเกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกขณะตลอดเวลาในชีวิต เริ่มจากตัวของมนุษย์เองที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางด้านร่างกายในแต่ละช่วงวัยจากทารกสู่วัยเด็ก ไปเป็นผู้ใหญ่และผู้สูงวัย ซึ่งแต่ละช่วงวัยส่งผลถึงความคิดสติปัญญา บทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันไป จากตัวของมนุษย์มาสู่สังคม สังคมมีการเปลี่ยนแปลงมาทุกยุคทุกสมัย ยิ่งปัจจุบันความซับซ้อนของสังคมที่มีมากขึ้น โครงสร้างทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจการเปลี่ยนแปลงไป (สุมาลี สังข์ศรี, 2556) และที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะ

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารด้วยระบบดิจิทัล ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดดและได้เข้ามามีบทบาทในทุกสาขาวิชาชีพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคมโลก (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2556) หรือเรียกได้ว่าเป็น “โลกดิจิทัล” ด้วยสาเหตุที่ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีของโลกดิจิทัลทำให้ข้อมูลข่าวสารมีการเปลี่ยนแปลงและแพร่กระจายอย่างรวดเร็วมาก รูปแบบวิธีการช่องทางในการติดต่อสื่อสารทำได้สะดวกรวดเร็ว ส่งค่านิยมความเชื่อ วัฒนธรรม วิธีการประกอบอาชีพ กฎหมายนโยบายทางการเมืองก็เปลี่ยนแปลงไปตามโลกดิจิทัล

สำหรับประเทศไทยนั้นได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีพระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ได้กำหนดเป้าหมายและแนวทางเพื่อที่จะช่วยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนสูงสุด ด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมพัฒนาให้เกิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อสร้างหรือเผยแพร่เนื้อหาความรู้ผ่านสื่อที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและความมั่นคงของประเทศ ให้มีการบริหารจัดการความรู้รวมทั้งการส่งเสริมให้มีระบบที่เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้และให้บริการข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย ซึ่งจะช่วยเหลือต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการพัฒนากำลังคน ให้เกิดความพร้อมและความรู้ ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถเข้าถึงบริการที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการใช้ประโยชน์ของประชาชนอย่างเท่าเทียมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีความปลอดภัยที่มั่นคงโดยไม่เลือกปฏิบัติ จะเห็นว่าประเทศไทยมีความต้องการที่จะนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาให้ประชาชนคนไทยมีโอกาสในการศึกษาตลอดชีวิต อย่างเหมาะสมเท่าเทียมปลอดภัยสำหรับประชาชนทุกคนทุกช่วงวัย

หากแต่การจัดการศึกษาเป็นศาสตร์ประณีตศิลป์ ที่มีความสำคัญต่อบุคคลสังคมและประเทศชาติ เพราะการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาพลเมืองของประเทศ (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2556) อีกทั้งเป็นการสะท้อนถึงความรับผิดชอบของคนรุ่นหนึ่งที่มีความรับผิดชอบต่อคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งนอกจากการถ่ายทอดฝึกฝนความรู้ทักษะความสามารถและเจตคติที่ดีให้แล้ว การศึกษายังเป็นเครื่องมือสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่สมาชิก ให้ได้รับการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมและความเป็นอันเดียวกัน รวมถึงการปลูกฝังบุคลิกภาพระเบียบวินัย บทบาทหน้าที่ที่เป็นที่ยอมรับ (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2559) ตามปรัชญาความเชื่อ แนวคิดค่านิยม

เป้าหมายของสังคมนั้นๆ การจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกันของสมาชิกในสังคม และเพราะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีทั้งผลดีและผลเสียต่อทุกสังคม (พิชญาภา ยืนยาว, 2557) ดังนั้นกำหนดทิศทางเป้าหมายวิธีการในการจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นยิ่งเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม อย่างรอบคอบเหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับให้คนอีกรุ่นหนึ่งยังคงสืบทอดรักษาชุมชนสังคมประเทศนี้ไว้อย่างมั่นคงสืบไป

ปัญหาการวิจัย

“สันตติโศก” ระยะเวลา 20-30 ปีก่อนหน้านี้ หากแต่คนส่วนใหญ่อาจจะรู้จักในนามของ “กองทัพธรรม” มากกว่าโดยช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมาอาจเป็นที่รู้จักมากขึ้น ด้วยบทบาทที่แสดงออกด้วยการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศไทย ซึ่งความจริงแล้ว “กลุ่มสันตติโศก” เป็นกลุ่มคนที่สนใจในพุทธศาสนารวมตัวเป็นหมู่กลุ่ม สร้างชุมชนมีวิถีชีวิตที่เป็นของตนเอง มีความตั้งใจหลักคือ การศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามแนวทางของสมณะโพธิรักษ์และนำมา ร่วมกันปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมีการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนสังคมมีวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อประเพณีและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสังคมอื่นๆ ทั่วไปเช่น การถือศีล 5 ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายแบบพอเพียง โดยชุมชนของ สันตติโศกกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย

สันตติโศกมีสมาชิกทุกช่วงวัยตั้งแต่เด็กเล็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงวัย ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย หลากหลายสถานะ (บัณฑิต ศิริรักษ์โสภณ, 2559) ได้แก่ 1) เด็กเยาวชน นักเรียนนักศึกษาซึ่งเข้า ศึกษาในโรงเรียนสามัญศึกษาหรือวิทยาลัยสามัญของสันตติโศก 2) สมาชิกภายในที่เป็นผู้ใหญ่ ปฏิบัติธรรมอยู่ประจำในเขตอาวาสหรือพุทธสถานหรือชุมชนของสันตติโศก ซึ่งมีทั้งคนวัด, ผู้เตรียม บวชชายและหญิง, นักบวชชายและหญิง, ชาวชุมชน 3) บุคคลภายนอกทั่วไปที่สนใจเข้ามาศึกษา เรียนรู้การปฏิบัติธรรมในชุมชนของสันตติโศกเป็นครั้งคราว องค์ประกอบที่สำคัญในแต่ละชุมชนของ สันตติโศกจะมีทั้งส่วนของ 1) พุทธสถาน (วัด) เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทำหน้าที่ในการเผยแพร่คำ สอนของพุทธศาสนา 2) ชุมชนหมู่บ้าน (บ้าน) เป็นองค์ประกอบหนึ่งขั้นที่ช่วยเคลื่อนด้านเศรษฐกิจ มี การประกอบสัมมาชีพและนำส่วนต่างที่ได้มารวมกันเพื่อใช้จ่ายร่วมกันในชุมชน 3) สถานศึกษา (โรงเรียน) เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการปลูกฝังจัดการศึกษาเรียนรู้ ปลูกฝังถ่ายทอด ศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงามให้กับเยาวชน ซึ่งองค์ประกอบในชุมชนของสันตติโศก

ทั้ง 3 ส่วนนี้ ได้มีการเชื่อมโยงสอดประสานทำงานร่วมกัน ตามบทบาททำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งบ้านวัดโรงเรียนหรือที่เรียกว่า “สังคมบวร”

ชุมชนของสันตโตโสภเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตจริง เป็นชุมชนที่จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีศาสนาเป็นแกนหลัก มีกระบวนการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองมาอรรถาธิบายของแต่ละบุคคล อาจจะมีการจัดฝึกอบรม กิจกรรมในลักษณะงานประจำปีหรือเป็นโครงการซึ่งสลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปในชุมชนต่างๆ รวมถึงการจัดการศึกษาในระบบซึ่งมีทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในส่วนของสายสามัญและอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษาสายอาชีวศึกษา เพื่อให้ชาวอโศกทุกเพศทุกวัย ทุกสถานะได้มีการศึกษาเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์และวิทยาการต่างๆ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ก่อเกิดสังคมชุมชนเป็นองค์กรที่แบ่งงานหน้าที่กัน สร้างจารีตประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามสืบต่อไป

แต่การเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะยุคปัจจุบัน การพัฒนาของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารกลายเป็นสังคมไร้พรมแดนด้วยระบบดิจิทัล กระทั่งอาจเรียกได้ว่าเป็นสังคม “โลกดิจิทัล” ที่อุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตของมนุษย์ถูกเชื่อมต่อผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet of Things) และในระยะเวลาอันใกล้โลกกำลังสู่การเชื่อมโยงอุปกรณ์ทุกอย่างกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet of Every things) ด้วยความสะดวกรวดเร็วและช่องทางในการสื่อสารหลากหลายขึ้น ทำให้คนในสังคมมีโอกาสในการศึกษาเรียนรู้บริโภคข้อมูลข่าวสารได้อย่างง่ายและมากขึ้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมทั่วไปไม่ว่าจะเป็นทัศนคติค่านิยมความเชื่อของคนในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของพฤติกรรม การประกอบอาชีพของผู้คน วิธีคิด วิธีการทำงานและการวิธีการศึกษาเรียนรู้

การเปลี่ยนแปลงของสังคมตามที่กล่าวมา เกิดขึ้นในสังคมชุมชนของสันตโตโสภเช่นกัน ซึ่งในอดีตการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศในสังคมของสันตโตโสภค่อนข้างมีข้อจำกัด เช่น 1) การรับชมภาพยนตร์หรือวิดีโอทัศน์จำเป็นต้องได้รับการกลั่นกรองก่อนที่จะให้สมาชิกได้รับชม หากแต่ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนสันตโตโสภสามารถใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ (Smart Phone) ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตส่วนตัวและสามารถรับชมภาพยนตร์หรือวิดีโอทัศน์ที่สนใจได้ตามอรรถาธิบาย 2) ในอดีตการจับจ่ายใช้สอยเครื่องอุปโภคบริโภคก็ไม่สามารถทำได้สะดวกนั้นด้วยข้อจำกัดในการเดินทาง หากแต่ปัจจุบันจะสามารถพบเห็นรถบริการรับส่งพัสดุภัณฑ์เข้ามาส่งในชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนสามารถสั่งซื้อผ่านช่องทางออนไลน์ได้เอง 3) วิธีการศึกษาเรียนรู้ธรรมะสำหรับปฏิบัติธรรมในอดีตต้องศึกษาผ่าน

หนังสือหรือสิ่งตีพิมพ์หรือเทปคลาสเซทที่ทางส่วนกลางของสันตโตโคจัดทำขึ้นเป็นหลัก การแต่ปัจจุบันสมาชิกอ่านหนังสือหรือสิ่งตีพิมพ์ที่ส่วนกลางจัดทำขึ้นน้อยลง ส่วนสำหรับเทปคลาสเซทได้ยกเลิกการผลิตเมื่อหลายปีก่อนหน้านี้ หรืออาจต้องเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานประจำปีที่จัดขึ้นหมุนเวียนกันไปตามชุมชนของสันตโตโค ซึ่งจะมีสมาชิกผู้เข้าร่วมกันกิจกรรมจำนวนหลักพันกว่าคน หากแต่ปัจจุบันลดลงเหลือหลักร้อยไม่ถึงหนึ่งพันคน ด้วยสมาชิกหลายคนเลือกที่จะติดตามรับชมการศึกษาเรียนรู้ธรรมะ ผ่านช่องทางโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมของสันตโตโคหรือผ่านช่องทางเว็บไซต์หรือ ช่อง YouTube หรือการถ่ายทอดสดผ่านช่อง Facebook ของสันตโตโค ปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมของสันตโตโคย่อมจะมีผลต่อทัศนคติค่านิยมความเชื่อของคนในสันตโตโคที่เปลี่ยนไป นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของพฤติกรรม วัฒนธรรมของสังคมสันตโตโคที่ได้ใช้ความพยายามสร้างมาอย่างยาวนานมากกว่า 40 ปี

สมณะโพธิรักษ์ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มสันตโตโค ได้มีความหวังใยถึงการสืบทอดสังคมชุมชนวัฒนธรรมศีลธรรมอันดีงามที่สมาชิกทุกคนได้ร่วมกันสร้างมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา 40 ปี ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน อีกทั้งสมาชิกในชุมชนซึ่งเริ่มเข้าสู่วัยผู้สูงอายุมากขึ้น เยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ที่จะมาสืบทอดมีจำนวนน้อย (ฟังฝน จังคศิริ, 2559) ซึ่งการจัดการศึกษาในชุมชนของกลุ่มสันตโตโค หากสอดคล้องกับวิถีชีวิตและยุคสมัยอย่างมีประสิทธิภาพ ความซาบซึ้งศรัทธา ข้อวัตรปฏิบัติจะนำมาซึ่งการสืบทอดของสมาชิกและเยาวชนรุ่นใหม่ของสันตโตโค การจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตชุมชนกลุ่มสันตโตโคจึงเป็นสิ่งสำคัญ จะเป็นส่วนที่ช่วยสืบทอดและเผยแพร่แนวคิดของชาวโศกต่อไปได้เป็นอย่างมาก (พิทยา สิทธิโชติ, 2560)

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสันตโตโคนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 ถึงปัจจุบัน มีงานวิจัยเกี่ยวกับสันตโตโคประมาณ 90 ชิ้น (บ้านราช, 2562) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับสังคมศาสตร์ เศรษฐกิจ สุขภาพ พุทธศาสนา ผู้วิจัยพบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาเพียงประมาณ 10 ชิ้น โดยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยการศึกษาเฉพาะด้าน เช่น การบริหารหรือการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบเฉพาะกลุ่มเฉพาะด้าน ยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสันตโตโคในภาพรวม โดยเฉพาะการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายทิศทางหรือแนวทางเพื่อการขับเคลื่อนงานด้านการจัดศึกษาของสันตโตโค สำหรับผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของสันตโตโคและมีหน้าที่ในด้านการศึกษาของสันตโตโค มีประสบการณ์สัมผัสติดตามรับรู้ถึงปัญหาเกี่ยวกับ

การจัดการเรียนรู้มาตลอดกว่า 25 ปี พบว่าการพัฒนางานด้านการจัดศึกษาของสันตโตโสภังค์ยังไม่มี การศึกษาทิศทางหรือแนวทางการจัดการศึกษาโดยภาพรวมที่อย่างเป็นระบบ และจัดทำรายงาน ออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรเลย จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาทิศทางจัดการศึกษา ของสันตโตโสภังค์ในโลกดิจิทัลจะช่วยให้การพัฒนางานด้านการศึกษาของสันตโตโสภังค์มีความชัดเจน เหมาะกับยุคสมัยในปัจจุบัน ลดความขัดแย้งของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานเนื่องจากมี ทิศทางในการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

ในปี 2563 เป็นปีแห่งการครบรอบ 50 ปีของการเริ่มก่อกำเนิดกลุ่มสันตโตโสภังค์ ที่เริ่มรวมกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา พัฒนาตนเอง กระทั่งมีลักษณะของการเป็นองค์กรและชุมชนกระจายตัวอยู่ในประเทศไทยหลายจังหวัด มีความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติดำเนินชีวิตเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ทำหน้าที่จัดการศึกษาเผยแพร่ ถ่ายทอดเนื้อหาสาระตามแนวคิดของตนเองให้กับสมาชิกที่เป็นผู้ใหญ่ เยาวชนและบุคคลทั่วไป ผู้วิจัย เห็นว่าเป็นการสมควรที่จะมีการทบทวนผลและกระบวนการดำเนินงานจัดการศึกษาของ สันตโตโสภังค์และศึกษาแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสมกับยุคสมัยข้างหน้าต่อไปร่วมกัน ด้วยมี เป้าหมายในการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมชุมชนของสันตโตโสภังค์ตามหลักพุทธศาสนาให้ยืนยาวต่อไป ได้อย่างไร

ผู้วิจัยคำนึงถึงความสำคัญในการศึกษาการจัดการศึกษาของสันตโตโสภังค์ในโลกดิจิทัล เพื่อช่วย ให้กลุ่มสันตโตโสภังค์มีทิศทางในการพัฒนางานด้านการศึกษาอย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ รองรับต่อ การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันและอนาคต เพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับทิศทางการ พัฒนาประเทศไทยที่ได้มีแผนพัฒนาประเทศและทิศทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน เกิดความสมบูรณ์ เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็งยั่งยืน สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันดีงาน ในการดำเนินชีวิตด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และยังช่วยเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามแนวคิด ของกลุ่มสันตโตโสภังค์ เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายและความต้องการพัฒนางานด้านการศึกษาทั้งของ กลุ่มสันตโตโสภังค์ ชุมชน สังคมและประเทศต่อไป จึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง “การจัดการ ศึกษาของสันตโตโสภังค์ในโลกดิจิทัล”

คำถามของการวิจัย

1. สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตโสภเป็นอย่างไร
2. ทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัลควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อให้สอดคล้องกับคำถามของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล ไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตโสภ
2. เพื่อศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ดังนี้

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. บุคลากรผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตโตโสภ ใน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1.1) การจัดการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน 1.2) การจัดการศึกษาสำหรับสมาชิกภายใน ซึ่งมีทั้งส่วนของสำหรับนักบวชผู้ใหญ่และผู้สูงวัย 1.3) การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลภายนอกทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านการจัดการศึกษาของสันตโตโสภ ผู้ทำหน้าที่จัดการศึกษาของสันตโตโสภ ผู้ผ่านการศึกษาของสันตโตโสภ นักการศึกษาภายนอก

ขอบเขตด้านระยะเวลาการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล โดยผู้วิจัยทำการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย ระหว่างเดือนสิงหาคม 2561 ถึง เดือนพฤษภาคม 2563

นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาสมาชิกกลุ่มสันตโตโสภโดยสันตโตโสภมีการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การศึกษาในระบบ 2) การศึกษานอกระบบ 3) การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา มีหลักการ ทศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามมีคุณธรรม การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ สภาพแวดล้อมสังคมและ

ปัจจัยสนับสนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาของสันตโตโสภโดยรวมมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย 2) เนื้อหาหรือหลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการ 5) ผู้บริหารและบุคคลกร 6) ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ 7) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 8) การประเมินผล

สันตโตโสภ หมายถึง องค์กรทางพุทธศาสนาในประเทศไทยองค์กรหนึ่ง ที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อศึกษาฝึกฝนพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา มีความเชื่อค่านิยม วัฒนธรรมและวิถีปฏิบัติอันเป็นเอกลักษณ์ ที่มุ่งเน้นการลดความเห็นแก่ตัว เพื่อไปสู่เป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ ”นิพพาน” ด้วยการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงเรียบง่ายพึ่งพาตนเอง ถือศีลละอบายมุขรับประทานอาหารมังสวิรัต วิริยะอุตสาหะเสียสละ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมคุณธรรมอันดีงาม

โลกดิจิทัล หมายถึง ช่วงเวลาของโลกที่ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเชื่อมต่อกับเครื่องมืออุปกรณ์ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้สมาชิกสันตโตโสภเกิดการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การเรียนรู้จากรูปแบบเดิมสู่รูปแบบใหม่

สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตโสภ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นอยู่และเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นต่อการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาของสันตโตโสภตามที่กำหนดไว้

ประโยชน์ที่จะได้รับ

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล

1. ทิศทางการดำเนินการจัดการศึกษาของสันตโตโสภในโลกดิจิทัล
2. สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้พัฒนาการจัดการศึกษาของสันตโตโสภอย่างเหมาะสม ในสภาวะการณ์ของโลกที่ได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัล

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตศกสำหรับอนาคต ซึ่งประกอบด้วยหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและสาระสำคัญ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 4 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดการศึกษา

- ความหมายของการศึกษา
- การศึกษาตลอดชีวิต
- ระบบการศึกษา
- ปรัชญาการศึกษา
- องค์ประกอบการจัดการศึกษา

ตอนที่ 2 สันตโตศก

- ความเป็นมาของกลุ่มสันตโตศก
- การจัดการศึกษาของสันตโตศก
- ลักษณะรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในสังคมของสันตโตศก

ตอนที่ 3 โลกดิจิทัล

- ความหมายของโลกดิจิทัล
- แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสังคมในโลกดิจิทัล
- การพัฒนาความเป็นมนุษย์ในโลกดิจิทัล
- การเรียนรู้ดิจิทัล

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การศึกษา

ความหมายของการศึกษา

“การศึกษา” เป็นคำในภาษาสันสกฤต ส่วนภาษาบาลีได้ใช้คำว่า “สิกขา” (วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2529:43) ซึ่งคำว่าการศึกษาตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Education” ซึ่ง Webster’s New International Dictionary of the English language กล่าวว่า มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินที่ว่า Educare ความหมายว่า การอบรมเด็กทางกายหรือทางสมอง (To bring up a child physically or mentally)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้อธิบายความหมายของการศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝนและอบรม สอดคล้องกับพระธรรมกิตติวงศ์ ซึ่งได้ขยายความเพิ่มเติม “ศึกษา” หรือคำว่า “สิกขา” อันหมายถึงข้อที่จะต้องศึกษา ข้อที่จะต้องปฏิบัติในทางศาสนาหมายถึง ศิล สมาธิ ปัญญา (พระธรรมกิตติวงศ์, 2551:1133)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายไว้ในมาตรา 4 โดยระบุว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2553:3-4.)

วิจิตร ศรีสอ้าน (2532:227-265) มีแนวคิดและให้ความหมายเกี่ยวกับการศึกษาว่า การศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในแนวทางที่พึงปรารถนา เป็นไปโดยตั้งใจ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งเป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูงสุดไว้ กระทำเป็นระบบ มีกระบวนการอันเหมาะสมและผ่านสถาบันทางสังคมที่ได้รับมอบหมายให้กระทำหน้าที่ด้านการศึกษา

พีระ พนาสุภาน (2553:20-22) ได้ให้ความหมายของการศึกษา (Education) คือ กระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านการฝึกฝน (Training) ลงมือปฏิบัติ (Practice) การฝึกฝนจะทำให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ (Skill) การศึกษาต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียน มีหลักการเกี่ยวกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตที่ดีงามและถูกต้อง มีความสามารถในการคิดอย่างมีความรู้และประสบการณ์ พัฒนาให้มีคุณธรรมจริยธรรมและปัญญา

สมณะโพธิรักษ์ (ชุมชนปฐมอโศก, 2555) ได้ให้ความหมายของการศึกษาว่า เป็นการพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ อันเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีก ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษา คือ การอบรมคนให้เป็นพลเมืองดี ดำเนินชีวิตด้วยความบริสุทธิ์ (วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2532:1)

คอมินิอุส (Comenius) ชาวเชคโกสโลวาเกีย ให้ความหมายการศึกษาว่า “การศึกษาคือ การทำให้คนมีความรู้ มีศีลธรรมดีและมีใจบุญ” (วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2532:1)

ดิวอี้ (Dewey) ได้ให้นิยามคำว่า การศึกษาไว้หลายความหมาย 1) การศึกษาคือความเจริญงอกงาม (Education is growth) เป็นการมองการศึกษาในแง่ที่ได้รับ โดยมุ่งให้เกิดความเจริญงอกงามทั้ง 4 ด้าน คือ ทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคมและทางสติปัญญา แต่ถ้าพัฒนาไปในทางลบสังคมไม่ยอมรับก็ไม่ถือว่าเป็นการศึกษา 2) การศึกษาคือชีวิต (Education is life) เป็นการมองการศึกษาในแง่การปรับตัวเพราะบุคคลจะมีชีวิตอยู่ได้นั้น ก็โดยความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ โดยการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในการปรับตัวนั้นจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้มีคุณภาพดีกว่าเดิม 3) การศึกษาคือ การเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่บุคคล (Education is experience) เป็นการมองการศึกษาในแง่ประสบการณ์ บุคคลจะเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดังนั้นจะต้องเกิดจากการที่อินทรีย์ปะทะกับสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังนั้นโรงเรียนก็ดี ชุมชนหรือบิดามารดาก็ดี ควรจัดประสบการณ์ทุกด้านให้แก่เด็ก ในแนวทางที่พึงปรารถนาเพื่อให้เด็กสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น 4) การศึกษา คือ การดำเนินการด้วยกระบวนการทุกชนิด (Education is a process) ที่จะทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ เช่น พัฒนาด้านทัศนคติและพัฒนาพฤติกรรมอย่างอื่น ที่จัดเป็นค่านิยมหรือคุณธรรม ที่จะเป็นผลดีและเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิก 5) การศึกษา คือ กระบวนการถ่ายทอดความรู้และทักษะ อันบรรพชนได้เลือกสรรไว้ดีแล้วให้กับอนุชนนั้นเป็นสมาชิก (สุรพงษ์ ปนาทกุล, 2526:31-32.)

กล่าวโดยสรุป การศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินการเกี่ยวกับการถ่ายทอด ความรู้ ทักษะและเจตคติ เพื่อพัฒนามนุษย์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางร่างกาย สังคม อารมณ์ สติปัญญา มีหลักการทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามมีคุณธรรม จากการจัดประสบการณ์ สภาพแวดล้อมสังคมและปัจจัยสนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ความสำคัญของการศึกษา

การรวมตัวกันของมนุษย์เป็นสังคมชุมชน โดยที่การอยู่ร่วมกันของคนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องมีการจัดระเบียบเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและอยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุขในสังคม “การศึกษา” เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขัดเกลาของสังคมเพื่อให้สมาชิกในสังคมเกิดการเรียนรู้ ได้รู้จัดบรรทัดฐานของสังคม ถ่ายทอดวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความคิด สติปัญญา ที่จะได้นำไปใช้แก้ไขปัญหา ทำมาหาเลี้ยงชีพและพัฒนาเศรษฐกิจสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไป (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2559)

การที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองได้นั้น จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หลายประการ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ ด้วยเหตุที่การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ตลอดจนคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข อันส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจการเมืองและสังคมให้เจริญก้าวหน้า เนื่องด้วยการศึกษาช่วยขัดเกลาให้คนใน

สังคมมีความละเอียดอ่อนต่อบาป ละความเห็นแก่ตัว เป็นพลเมืองดี ให้มีความรู้ ความชำนาญในการประกอบอาชีพ รู้จักเคารพกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติและปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตนเอง รู้จักคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีของชาติ ช่วยให้เกิดสำนึกเห็นประโยชน์และคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สาธารณะสมบัติ เพื่อให้บุคคลในสังคมมีความสามารถในการเผชิญปัญหา สามารถนำข้อคิดข้อปฏิบัติจากศาสนาที่ตนนับถือมาใช้ในการดำเนินชีวิต ช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2544)

จุดมุ่งหมายการศึกษา

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษา ซึ่งประการหนึ่งคือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งหมายถึง เป้าหมาย อุดมการณ์หรือความต้องการที่วางไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา จุดมุ่งหมายของการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายทั่วไป ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักที่กำหนดกว้างๆ เช่น จุดมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ 2) จุดมุ่งหมายเฉพาะ เป็นจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่องที่แยกย่อยมาจากจุดมุ่งหมายทั่วไป เช่น จุดมุ่งหมายหลักสูตร จุดมุ่งหมายของแต่ละวิชา การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงปรัชญาการศึกษาที่ยึดถือ จิตวิทยาการศึกษา โดยมีขอบข่ายถึงความเจริญเติบโต และพัฒนาการเด็ก กระบวนการเรียนการสอน การแนะแนว การวัดและประเมิน ความต้องการของผู้เรียน ความต้องการของชุมชน สังคม ประเทศ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน

โดยจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ดีควรมีลักษณะ 1) ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์มากที่สุด ไม่ว่าเป็นด้านความรู้ ทักษะ เจตคติและความเข้าใจ ซึ่งก่อให้เกิดค่านิยมที่ถูกต้อง มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม 2) ควรตั้งอยู่บนรากฐานของการศึกษาที่ถูกต้อง เช่น พื้นฐานทางปรัชญา จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยาและวิทยาศาสตร์ เป็นต้น 3) ควรยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมกับสภาวะการณ์ 4) ควรกำหนดไว้อย่างชัดเจนไม่คลุมเครือ 5) ควรตั้งอยู่บนรากฐานของความจริงและสามารถที่จะปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้ 6) ต้องส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนในทุกๆด้าน (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2544) คณะกรรมการมานานาชาติว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (วรากรณ์ สามโกเศศและคณะ, 2553) ได้เสนอรายงานต่อองค์การยูเนสโก ถึงหลักการของการศึกษาที่คำนึงถึง 4 เสาหลัก คือ 1) การเรียนเพื่อรู้ 2) การเรียนเพื่อปฏิบัติได้จริง 3) การเรียนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม 4) การเรียนรู้เพื่อชีวิต และจะต้องให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ จิตวิญญาณและการอยู่ร่วมกันในสังคมมากขึ้น

อันจะเป็นประสบการณ์ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน ซึ่งย่อมมีมากมายหลายชนิดและจัดให้ทั้งในทางกว้างและทางลึก ตามลักษณะและความต้องการของผู้เรียนและสังคม ประสบการณ์ต่างๆ มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับผลหรือเกิดความองอกาม ดังต่อไปนี้ 1) เกิดความรู้ (Knowledge)

ซึ่งรวมทั้งความรู้สามัญต่างๆ ความรู้ในทางอาชีพ ตลอดจนความรู้ในทางศีลธรรมและวัฒนธรรมทั้งปวง 2) เกิดเจตคติ (Attitude) หรือน้ำใจที่จะปฏิบัติ ในทางที่ตรงและเหมาะสม เพื่อเป็นเครื่องชี้ทางให้ประพฤติและปฏิบัติตนอยู่ในแนวทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ หรือเกิดน้ำใจที่จะประกอบอาชีพหรือใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคม 3) เกิดทักษะ (Skill) หรือความคล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติการต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับการอาชีพ การครองตัวอยู่ในแนวทางของศีลธรรมและวัฒนธรรมและอื่นๆที่เหมาะสม (สาโรช บัวศรี, 2552)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2544) ได้ระบุใน มาตรา 6 ให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข อีกทั้งในมาตรา 7 ได้ระบุเป้าหมายในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ที่ได้นำมาใช้ในการพัฒนามนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม สำหรับการนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีแนวคิดหลักในการส่งเสริมให้บุคคลสามารถได้เรียนตามศักยภาพและพัฒนาศักยภาพของตนเอง ทั้งนี้เป็นการสนองความต้องการในการเรียนรู้ของบุคคล (อาชัญญา รัตนอุบล 2557: 1-2) โดยลักษณะของการศึกษาตลอดชีวิตประกอบไปด้วย 3 ลักษณะได้แก่ 1) การเรียนรู้ของบุคคล เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไม่สิ้นสุดแม้หลังจากพ้นจากการศึกษาในระบบแล้วบุคคลยังคงต้องดำเนินการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ของบุคคลนั้นจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล เนื่องจากจำเป็นต้องใช้สมรรถนะที่จำเพาะเจาะจงมากขึ้น โดยจะเน้นด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัยและด้านทักษะพิสัยเป็นสำคัญ 2) การเรียนรู้ขององค์กร เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการทำงานในองค์กรของบุคคล โดยสนับสนุนให้องค์กรได้อำนวยความสะดวกให้บุคคลได้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการศึกษาร่วมกันในองค์กรอย่างต่อเนื่อง 3) การเรียนรู้ของชุมชน เป็นการทำให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการศึกษาและเรียนรู้ โดยการนำทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่ในชุมชน มาใช้อย่างคุ้มค่าเพื่อตอบสนอง

ความต้องการของบุคคลและชุมชน ทั้งนี้การเรียนเรียนรู้ทั้ง 3 ลักษณะจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อให้ทุกคนสามารถได้เกิดการเรียนรู้

ความหมายการศึกษาตลอดชีวิต

อาร์ เอช เดฟ (R.H. Dave, 1976) ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวมซึ่งรวมทั้งการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต่อเนื่องของเวลา (ช่วงชีวิตคน) และเนื้อหาสาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้ การศึกษาตลอดชีวิตจึงต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหาและเทคนิค การเรียนการสอน ตลอดจนการเรียนรู้อะไรหลายรูปแบบและวิธีการหลากหลาย

ยูเนสโก (UNESCO, 1970) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการจัดการศึกษาในภาพรวม ที่จะสนองความต้องการทางการศึกษาของแต่ละบุคคล แต่ละของกลุ่ม ตั้งแต่การศึกษาสำหรับเด็กไปจนถึงการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่อย่างเป็นทางการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุมาลี สังข์ศรี (2543) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง ภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของบุคคลและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาตลอดชีวิตนั้นครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจากทุกแหล่งความรู้ในชุมชนและสังคม และเกิดขึ้นได้ทุกที่ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตและผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล

สุนทร สุนันท์ชัย (2548) กล่าวว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบและไม่เป็นทางการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 4 กำหนดความหมายของการ ศึกษาตลอดชีวิตว่าเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสาน ระหว่างการ ศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความหมายได้ว่าการศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการศึกษาที่มีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลในรูปแบบของการผสมผสานกันทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้น

ตลอดชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เพื่อมุ่งให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพ โดยบุคคลนั้นจะต้องมีแรงจูงใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

เป้าหมายและแนวคิดการศึกษาตลอดชีวิต

1. เพื่อให้บุคคลพัฒนาเต็มเต็มตามขีดความสามารถของตนเองและเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมที่ตนอาศัยอยู่
2. เป็นการศึกษาทั้งชีวิตอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย
3. บุคคลมีอิสรภาพที่จะเลือกเรียนรู้จากการศึกษารูปแบบต่างๆที่เหมาะสมและสอดคล้องกับตนเอง
4. มุ่งพัฒนาให้บุคคลได้พัฒนาตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
5. การศึกษาที่จัดให้แก่ทุกกลุ่มอายุตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุ
6. การจัดการศึกษาที่บริการให้ครอบคลุมทั่วถึงทุกคนในแต่ละ ช่วงวัย ตลอดชีวิต
7. การจัดการกิจกรรมการศึกษาที่ต่อเนื่องสอดคล้องกับชีวิตจริง
8. การจัดการกิจกรรมการศึกษาที่กลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ที่ได้รับนำไปใช้ประโยชน์ได้ในการดำเนินชีวิตและการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง

การจัดการกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต

1. การศึกษาวิชาสามัญ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การสอนอ่านเขียนเพื่อการอ่านออกเขียนได้ การศึกษาที่เทียบเท่าระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายและการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
2. การศึกษาทางด้านวิชาชีพ ซึ่งมีการจัดอบรมวิชาชีพทั้งระยะสั้นและระยะยาวในหลายสาขาอาชีพแบบมีประกาศนียบัตรและไม่มีประกาศนียบัตร
3. การให้ความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวันด้วยการอบรมโดยวิทยากรและโดยสื่อต่างๆ การจัดการกิจกรรมจะมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎ ระเบียบต่างๆ โดยรับผู้เรียนไม่จำกัดเพศ อายุ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาเรียน สถานที่เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ มุ่งสนองความต้องการของผู้เรียนในแต่ละชุมชนและสังคม การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นที่สถานศึกษา ไม่จำกัดเวลา โดยมีการวัดและประเมินผลตาม สภาพจริงและพัฒนาการของผู้เรียน

รูปแบบของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นรูปแบบของการศึกษาที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต นับตั้งแต่วัยแรกเกิดจนกระทั่งสิ้นชีวิตที่ครอบคลุมการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ

การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ที่เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน บุคคล ครอบครัว สื่อ ชุมชน แหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการศึกษตามอัธยาศัยมีลักษณะสำคัญคือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียนและไม่มีการสอบ การเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลา และเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) ที่มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนรู้เรื่องที่เป็นสภาพปัจจุบัน เพื่อการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน มีเวลาเรียนที่ยืดหยุ่น

การศึกษาในระบบ (Formal Education) ที่มีโครงสร้างชัดเจนแน่นอน มีการแบ่งชั้นเรียนตามอายุจัดการเรียน การสอนตามลำดับชั้น มีหลักสูตร เวลาเรียนที่แน่นอน มีการวัดผลประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร

แม้ว่าในอดีตการพัฒนาของการจัดการศึกษาโดยเฉพาะการจัดการศึกษาในระบบมีอิทธิพลและมีบทบาทอย่างมาก แต่ปัจจุบันวิถีการเรียนรู้ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเป็นผลสืบเนื่องมา จากความก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่และความรู้เกิดขึ้นใหม่ตลอดเวลา รวมถึงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ตลอดจนพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน (Knowledge-based Economy) ทำให้เกิดความต้องการการเรียนรู้อย่างกว้างขวางในแทบทุกกิจกรรมของสังคม วิถีการเรียนรู้ของคนจึงขยายขอบเขตจากการศึกษาในระบบ ไปสู่การเรียนรู้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้เกิดกิจกรรมการศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษานอกระบบจึงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์

การศึกษาตลอดชีวิต คำว่า การศึกษาตลอดชีวิต ประกอบด้วยคำสำคัญ 3 คำ คือ “ชีวิต” (Life) ชีวิตของบุคคลมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัจจัยหลายด้านทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ศาสนาและการเมือง “ตลอดชีวิต” (Lifelong) ช่วงเวลาการดำเนินชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งจะผ่านช่วงวัยต่างๆ “การศึกษา” (Education) กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น

สามารถสรุปความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ได้ว่า เป็นการศึกษาในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย โดยในแต่ละช่วงชีวิตบุคคลอาจ ได้รับการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบผสมผสานกัน เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล สัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ศาสนาและการเมือง ทั้งนี้เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมได้ทุกชีวิต

ระบบการศึกษา

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นการศึกษาตลอดชีวิตเป็นส่วนผสมของระบบการศึกษาทั้ง 3 ระบบ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๑๕ ได้กำหนดว่า การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ๑) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน ๒) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม ๓) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ ซึ่งแต่ละระบบมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

การศึกษาในระบบ (Formal Education)

การศึกษาในระบบเป็นการจัดการศึกษาการเรียนการสอนอยู่ภายในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นหลัก มีรูปแบบการจัดสถานศึกษา การจัดการบรรยากาศการเรียนรู้อัตนธรรมและวิธีการปฏิบัติต่างๆ ที่เป็นโลกเฉพาะของสถานศึกษาระหว่าง ครู อาจารย์ ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา และผู้เรียน ต่างไปจากวิถีชีวิตที่เป็นจริงในชีวิตประจำวันในสังคมและชุมชน มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน และมีโครงสร้างของระบบที่แน่นอน มีการบริหารจัดการในแนวตั้งมากกว่าแนวนอน มีมาตรฐานของอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ที่รัฐกำหนดและจัดหามาให้ มีครูอาจารย์และผู้บริหารเป็นข้าราชการประจำ ใช้หลักสูตรกลางเหมือนกันทั่วประเทศ และเป็นการศึกษาที่รัฐเป็นฝ่ายจัดหรือรัฐลงทุนเป็นส่วนใหญ่ สำหรับประเทศไทยนั้นเริ่มมีการจัดการศึกษาในระบบตามแบบแผนตะวันตก

ตั้งแต่เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงนำแบบแผนการจัดการศึกษามาจากประเทศตะวันตก เพื่อผลิตกำลังคนออกไปเป็นข้าราชการ ซึ่งขณะนั้นมีความจำเป็นเร่งด่วน ลักษณะสำคัญของการศึกษาในระบบ แบ่งประเภทของการศึกษาในระบบ อาจแบ่งได้ 3 ลักษณะคือ

1. แบ่งตามระดับการศึกษาและความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 5 ระดับ คือ
  - 1.1 การศึกษาก่อนประถมศึกษา
  - 1.2 การศึกษาระดับประถมศึกษา
  - 1.3 การศึกษาระดับมัธยมศึกษา
  - 1.4 การอาชีวศึกษา
  - 1.5 การศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. แบ่งตามลักษณะหน่วยงานที่จัด แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ
  - 2.1 สถานศึกษาของรัฐ
  - 2.2 สถานศึกษาเอกชน
3. แบ่งตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น 4 ประเภท คือ
  - 3.1 การศึกษาพิเศษ
  - 3.2 การศึกษาสงเคราะห์
  - 3.3 การศึกษาองค์กรทางศาสนา
  - 3.4 การศึกษาเฉพาะทาง

การศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบหรือ **Non-formal Education (NFE)** ได้มีการกล่าวถึงเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ซึ่งได้นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่นอกกรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่างๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) แต่ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบคือ กระบวนการจัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะ และความรู้ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไข ความขัดแย้งการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหา ร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ (Learning and Competency) (จรรยาพร ธรณินทร์, 2550)

การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non – Formal Education) เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเอง ให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาใน

ลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธีจึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างยิ่ง การศึกษานอกโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติการเรียนรู้จากสังคม และการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่อง ตามที่ตนสนใจ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2557)

ความหมายการศึกษานอกระบบ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติ ที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐาน การศึกษาอาชีพประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้าน พื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็น พื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการ จัดการศึกษาระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเงื่อนไข การสำเร็จการศึกษา โดย เนื้อหาและหลักสูตร จะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน แต่ละคน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ระบุว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและ วิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผล การเรียนรู้

Knowles (1984) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า เป็นกระบวนการที่ ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ต่อไปหลังจากที่ได้ออกจากโรงเรียนภาคปกติไปแล้ว และเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นไว้ สำหรับผู้ใหญ่ โดยสถาบันต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ

อุ้นดา นพคุณ (2528) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมหรือ โครงการใด ๆ ที่สถาบันต่างๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะให้ การเรียนรู้กิจกรรมดังกล่าว จัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ทักษะและทัศนคติค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่า เป็น

การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่นประหยัดและตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของชุมชน

รัตนา พุ่มไพศาล (2531) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบไว้ว่าเป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่ไม่ได้มีโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนปกติ หรือเป็นการศึกษาที่จัดให้ประชาชนเพื่อเขาจะได้ศึกษาเล่าเรียนสิ่งต่าง ๆ ตามที่เขาต้องการเรียน

สุรกุล เจนอบรม (2531) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีรูปแบบไม่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน เน้นการพัฒนาของผู้เรียนให้เสรีภาพและความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนที่จะกำหนดทางเลือก ความสนใจและแนวทางการดำเนินชีวิตของตนเอง

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่าเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน ยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาคนให้รู้จักความคิดตัดสินใจ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีวิธีการเป็นส่วนประกอบที่จะทำให้คนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดเพื่อคนทุกคนในสังคม

อาชญญา รัตนอุบล (2550) ได้กล่าวถึงการศึกษานอกระบบ ว่าหมายถึง กิจกรรมทางการศึกษา และมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ได้จัดขึ้นโดยบุคคล หน่วยงาน และสถาบันต่างๆ ในสังคม โดยมุ่งจัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในสังคม โดยยึดหลักที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ จะตอบสนองต่อความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้แก่กลุ่มเป้าหมายนั้นได้ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจึงเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนทุกคนในชุมชน โดยจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกภูมิภาค ทุกระดับการศึกษา และทุกชุมชนโดยมีลักษณะที่ยืดหยุ่นในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นตัวผู้สอน ผู้เรียน เวลา สถานที่ หลักสูตรและการสอน การจัดการบริหารและการประเมินผล

ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า การศึกษานอกระบบหมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มหรือพัฒนาศักยภาพให้แก่ประชาชน ทั้งในด้านความรู้ ความชำนาญ หรืองานอดิเรกต่างๆ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาอาจได้รับหรือไม่ได้รับเกียรติบัตรก็ได้ ซึ่งเกียรติบัตรนี้ไม่เกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบเงินเดือนหรือศึกษาต่อ ยกเว้นการศึกษาสายสามัญของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีการมอบวุฒิบัตรที่สามารถเปรียบเทียบเงินเดือนหรือศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุและสถานที่โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนา

คุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร วิธีการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญ ประเภทความรู้และทักษะอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษามีวัตถุประสงค์มุ่งจัดให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีโอกาสพลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ฝึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบสัมมาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุขตามควร แก่อัตภาพ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2538 อ้างถึงในอาชญญา รัตนอุบล, 2542 : 3) งานด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียน โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ชัดเจน กิจกรรมการศึกษาดังกล่าว มีทั้งที่จัดกิจกรรมโดยเอกเทศ และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น เป็นทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง และหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนชุมชนที่อาศัย การศึกษาเป็นเครื่องมือนำไปสู่วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ในทางทฤษฎีจึงได้เน้นเนื่องเอาการศึกษานอกโรงเรียนเป็นระบบหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีส่วนเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นและต่อเนื่องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นความหวังของวงการการศึกษา และเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐในการพัฒนาคุณภาพของคนส่วนใหญ่ในประเทศได้ (รณรงค์ เมฆานวิวัฒน์, 2543) การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงถือเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมที่เป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับการศึกษานอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของชีวิต เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตน (กองส่งเสริมปฏิบัติการ , 2541)

อาชญญา รัตนอุบล (2550) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาคุณภาพของประชากรให้เป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ เพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองต่อไป เนื่องจากในการพัฒนาประเทศนั้น ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้บรรลุเป้าหมาย คือ

คุณภาพของประชากรอันเป็นปัญหาขั้นมูลฐานของประเทศ หากประชากรมีคุณภาพแล้ว การแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง ก็จะสามารถคล่องไปด้วยดี ซึ่งการศึกษานอกระบบ โรงเรียนต้องการให้ประชาชนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้เป็น

1.1 เพิ่มพูนความรู้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ซึ่งมีใช้เฉพาะการอ่านออกเขียนได้เท่านั้น หากครอบคลุมไปถึงความรู้ ความเข้าใจในเรื่องอื่นๆ ด้วย เช่น ด้านเศรษฐกิจ การปกครองและสุขภาพอนามัย เป็นต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและปรับปรุงมาตรฐาน ความเป็นอยู่ของตนเองหรือชุมชนของตนให้ดีขึ้น

1.2 เกิดทัศนคติที่ดีในสังคมที่ประชาชนมีคุณภาพ ประชาชนจำเป็นที่จะต้องมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์คบค้าสมาคมกับผู้อื่น ด้วยเหตุนี้การศึกษานอกระบบ โรงเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างและปลูกฝังทัศนคติที่ดี และเหมาะสม ถูกต้องให้แก่ประชาชนตั้งแต่เกิดจนถึงวัยชรา ไม่ว่าจะเป็นด้านการปกครองแบบประชาธิปไตย การซื้อสัตย์ การตรงต่อเวลา และการเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น

1.3 เกิดทักษะหรือความชัดเจนในชีวิต สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเจริญทางด้านเทคโนโลยีและการคมนาคมสื่อสารที่รวดเร็วขึ้น กว่าเดิม สังคมจึงไม่อาจหยุดนิ่ง เศรษฐกิจมีการบีบรัดตัว บังคับให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงต้องช่วยให้ความรู้แก่บุคคล เพื่อการปรับตัวกับสภาพและสถานการณ์ใหม่ของสังคมให้ได้ นอกจากนี้แล้วการที่ประชากรของโลกเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ความเป็นอยู่และชีวิตประจำวันของประชาชนได้รับผลกระทบ ด้วยเหตุนี้บุคคลจึงควรต้องได้รับความรู้เพื่อจะเป็นผู้ที่มีคุณภาพ มีทักษะในอาชีพของตน เพื่อการแข่งขันในตลาดแรงงาน หรือเพื่อจะได้มีทักษะ รู้จักประหยัดทรัพยากร และรู้จักใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและชุมชนให้มากที่สุด

2. เพื่อพัฒนาด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนมุ่งหวังให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม หรือพัฒนาด้านวัตถุประสงค์ที่ขึ้น เช่น การส่งเสริมด้านการผลิต การส่งเสริมการคมนาคม และการส่งเสริมสาธารณสุขสมบัติ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังมุ่งที่จะทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และสามารถเข้าใจปัญหาของตนเอง และสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ เพื่อปรับปรุงแก้ไขปัญหาคือความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วชุมชนจะมีทรัพยากรอยู่ 3 ประเภทด้วยกัน คือ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรทางเทคนิค และทรัพยากรตามธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ก็คือ ตัวประชาชนและความสามารถของบุคคล สำหรับทรัพยากรทางเทคนิคก็คือ สิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลจากวิทยาศาสตร์และการประดิษฐ์ เช่น ถนน รถยนต์ ปุ๋ยเคมี ฯลฯ และทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน แร่ธาตุ น้ำและภูมิอากาศ ฯลฯ ถ้าหากประชาชนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหาและตระหนักว่าตนเองและชุมชนมีทรัพยากรอะไรบ้างแล้ว ก็

ตระหนักได้ว่าสิ่งใดควรจะต้องปกป้องรักษา หรือสิ่งใดที่สามารถนำทรัพยากรมาใช้พัฒนาสภาพแวดล้อมของตนต่อไปได้ และชุมชนดังกล่าวก็จะมีความสำเร็จก้าวหน้าต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อส่งเสริมความเป็นธรรมในการศึกษา

ความเสมอภาคทางการศึกษามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นสิทธิของมนุษย์และเป็นหัวใจของประชาธิปไตย การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยสนับสนุนความเป็นธรรมในการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา เพื่อประโยชน์แก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย และทุกชุมชน เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอันจะนำไปสู่ความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองและสังคมของตนได้ต่อไป

4. เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศชาติ

ในโลกปัจจุบันขณะที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้เจริญไปอย่างรวดเร็ว มนุษย์จะเริ่มห่างเหินจากวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของชาติ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยสนับสนุนให้บุคคลเกิดการรับรู้เกี่ยวกับวรรณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะประจำท้องถิ่น อันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมของประเทศชาติขึ้น ด้วยเหตุนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยสนับสนุนให้ประชาชนมีชีวิตที่สมบูรณ์แบบ รู้จักการประพฤติปฏิบัติตนตามความถูกต้องและเหมาะสมของจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีธรรมะประจำใจ อีกทั้งยังรู้จักรัก และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และทำให้เป็นผู้ที่มีความสุขในชีวิตตามควรแต่อัตภาพของตน

5. เพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในหมู่ประชาชน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะมีส่วนช่วยสนับสนุนพัฒนาความสามารถทางด้านประชาธิปไตยของประชาชนไทย และยังส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะรู้จักการรับผิดชอบงานร่วมกัน รู้จักการแบ่งงานกันทำ รู้จักการปรับตัว รู้จักเคารพในความคิดเห็น และสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น นอกจากนี้แล้ว การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ประชาชนได้รู้จักคิดวิพากษ์ วิจาร์ณ วิเคราะห์ปัญหา และสามารถตัดสินใจภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องอีกด้วย

6. เพื่อพัฒนาจิตใจ

การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยให้บุคคลได้ใช้ชีวิตอย่างสมบูรณ์ รู้จักการใช้เวลาว่างเพื่อการพักผ่อน รู้จักการอ่านหนังสือที่ตนสนใจ รู้จักฟังเพลงเพื่อความเพลิดเพลิน และได้รู้จักการผ่อนคลายจากความตึงเครียดของชีวิตอีกด้วย นอกจากนี้แล้ว การศึกษานอกระบบโรงเรียนยังช่วยสนับสนุนให้บุคคลรู้จักพัฒนาจิตใจของตนเองให้เป็นผู้ที่มีทัศนคติ มีค่านิยมที่เหมาะสมมีความเชื่อและ

เข้าใจในเรื่องของความดีและความเลว ตลอดจนสามารถวินิจฉัย ตัดสินใจและเข้าใจสภาพการณ์ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ได้อย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดบริการแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ทุกถิ่นที่อยู่อาศัยอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ให้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศชาติให้มีคุณภาพ สามารถนำทรัพยากรต่างๆ มาใช้พัฒนาสภาพแวดล้อมของตนและชุมชน ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีความรู้ในการประกอบอาชีพ ได้รับความรู้ข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม รู้สิทธิหน้าที่ของพลเมืองสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม สามารถเผชิญปัญหา รู้จักคิดวิเคราะห์สถานการณ์ สามารถแสวงหาความรู้และเลือกรับความรู้จากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ปัญหาได้ ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้อย่างเหมาะสม

หลักการของการศึกษานอกระบบ

1. เน้นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมและทั่วถึง
2. ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ
3. จัดการศึกษาให้สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต
4. จัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้สอนมิได้จำกัดเฉพาะครู อาจจะเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานหรือจากท้องถิ่น

หลักการของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย : 2551)

1. ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดบริการทางการศึกษาเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่พลาดโอกาสทางการศึกษาและผู้ด้อยโอกาส โดยไม่มีข้อจำกัด ด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ ความห่างไกล ฯลฯ ให้ได้มีโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน

2. การกระจายโอกาสทางการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องใช้วิธีการต่างๆ เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ครอบคลุมทั่วถึง ไม่ว่าจะอยู่ในชนบทหรือห่างไกล

3. การส่งเสริมการศึกษากลับเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยหน่วยงานที่จัดการศึกษาควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง เมื่อผู้เรียนมีความพร้อมเมื่อใดสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลาและได้ทุกช่วงชีวิต

4. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นที่การเรียนรู้มากกว่าการสอน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายทางการศึกษา หลักสูตร วิธีการเรียนรู้ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และ

การแก้ปัญหา กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะพัฒนากลุ่มเป้าหมายให้เป็นผู้คิดเป็น
 ทำเป็นแก้ปัญหาเป็น ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ปัญหา รู้จักหาวิธีแก้ปัญหาหาทดลองปัญหา

5. ความยืดหยุ่นในกฎเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะไม่เคร่งครัด
 ในระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ เหมือนการศึกษาในระบบโรงเรียน เช่น เกณฑ์ด้านอายุ พื้นฐานความรู้
 เป็นต้น

6. ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องสนอง
 ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนแต่ละกิจกรรมควรจัดขึ้นหลังจาก
 การสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแล้ว ซึ่งกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มก็มีความต้องการไม่
 เหมือนกัน การจัดกิจกรรมก็ควรให้แตกต่างกันไป

7. สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินการ เนื้อหาของกิจกรรมและหลักสูตรของกิจกรรมการศึกษา
 นอกโรงเรียน ควรยืดหยุ่นและหลากหลาย คือ นอกจากจะมีกิจกรรมหลายประเภท หลายสาขาแล้ว
 เนื้อหาหลักสูตรในแต่ละวิชาควรจะต้องยืดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพสังคมแต่ละท้องถิ่น

8. มีรูปแบบที่หลากหลาย รูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นควรจะมีหลากหลาย
 รูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามสะดวก เช่น อาจจะมีรูปแบบที่มีผู้สอนและผู้เรียนเต็ม
 เวลา รูปแบบที่สอนบางเวลา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงาน บางแบบอาจจะเรียนด้วยโปรแกรม
 สำเร็จรูปหรือจากสื่อการสอน

9. การจัดการเรียนการสอนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยจะต้องคำนึงถึงความ
 หลากหลายและความแตกต่างของผู้เรียนเป็นอย่างมาก กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบ
 โรงเรียนประกอบด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างในด้านต่างๆ ทั้งเพศ วัย อายุ อาชีพ ความสนใจ ฯลฯ
 ดังนั้น ผู้สอนจะต้องตระหนักถึงความแตกต่างเหล่านี้ และพยายามหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับ
 กลุ่มเป้าหมาย โดยให้อิสระผู้เรียนให้เรียนตามความสามารถ ตามเวลาที่สะดวก

10. ผู้สอนหรือผู้ที่มาให้ความรู้มีความหลากหลาย ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นครูหรืออาจารย์จาก
 สถาบันการศึกษาโดยอาจจะเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่างๆ จากสถานประกอบการ
 บุคคลในท้องถิ่น พระ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ได้ เป็นต้น

11. นำผลการศึกษาไปใช้ได้ในปัจจุบัน การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะต้องให้
 ผู้เรียนนำสิ่งที่เรียนรู้ไปปรับใช้ในทันทีทันใด เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ เป็นผู้ประกอบอาชีพ
 และมีภาระต่อการทำงาน พวกเขาจะไม่มีเวลาเพื่อสะสมความรู้เข้าไว้หลายๆ ปี จึงจะนำไปใช้
 เหมือนนักเรียนในโรงเรียน เขาต้องการที่จะเรียนเพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในการทำงานเพื่อปรับใช้ใน
 ชีวิตประจำวันในทันทีทันใด

12. ความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาและสถานที่เรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มเป้าหมายในเรื่องเวลาและสถานที่ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้มีภาระ

รับผิดชอบต่อการทำงาน ต่อครอบครัวแล้ว เพราะฉะนั้นเวลาที่มาเรียนก็ย่อมจะหาได้ยาก การเรียนการสอนจึงจัดตามสถานที่ต่างๆ ตามความสะดวกของผู้เรียน เวลาเรียนควรจัดให้เหมาะสมกับช่วงเวลาว่างของกลุ่มเป้าหมาย

การจัดการศึกษานอกระบบรวมถึงการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีหน้าที่จัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนในสังคมจึงมีหลักการจัดการศึกษา 6 ประการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) ดังนี้

1. หลักการคิดแก้ปัญหาได้ (Thinking by Solvability) เป็นความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มคนในการใช้ศักยภาพตนเองเพื่อแก้ปัญหาหรือตัดสินใจกระทำ โดยไม่ใช้อารมณ์รู้จักคิดอย่างใคร่ครวญ โดยการเติมเต็มมวลประสบการณ์ให้ตนเอง ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากศาสตร์ทางวิชาการและจากองค์ความรู้ของสังคมในพื้นที่ อันนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งหาสามารถแสวงหาคำตอบหรือตัวสินใจได้เป็นอย่างดี ดังนั้นต้นทุนตนเอง ศาสตร์ทางวิชาการและสังคมพื้นที่ ทั้งสามส่วนต้องผสมผสานกันโดยมีระยะเวลาและความกระตือรือร้นเป็นตัวแปรสำคัญ ทำให้มีผลต่อทิศทางของการกระทำ

2. หลักการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ยอมรับศักยภาพความแตกต่างและความสนใจของผู้เรียนของแต่ละคนว่า เป็นผู้มีความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆได้ด้วยตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงตนเองอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีความสุขได้

3. หลักการเรียนรู้แบบเน้นการปฏิบัติ (Learning by Doing) เป็นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการที่คนเราได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งการได้ลงมือกระทำเองนั้นจะส่งผลต่อการรับรู้และเกิดความเข้าใจในกิจกรรมที่ได้กระทำลงไปนั้นๆ ทั้งที่การกระทำโดยการเคลื่อนไหวร่างกายและไม่เคลื่อนไหวร่างกาย

4. หลักการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Center) เป็นการจัดการศึกษาและเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้เลือกเรียนและทำกิจกรรมที่ตรงตามความรู้ความสามารถของตน การศึกษาและเรียนรู้มีมุ่งเน้นให้มีความสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลายทั้งการศึกษาด้วยตนเองและกระบวนการกลุ่ม

5. หลักการเรียนรู้เพื่อรอบรู้ (Mastery Learning) เป็นการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้เป็นความสามารถเฉพาะของแต่ละบุคคล ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และประสบผลสำเร็จตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ได้ โดยแต่ละบุคคลใช้ระยะเวลาที่แตกต่างกัน ดังนั้นจำเป็นต้องส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเพื่อสำหรับการศึกษาและเรียนรู้ตามความสามารถของแต่ละคน

6. หลักการเรียนรู้ที่ตอบสนองชีวิตจริง (Authentic Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อว่าการเรียนรู้จะบรรลุผลได้ ถ้าผู้เรียนเรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริง และปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับผู้เรียน เนื้อหาที่นำมาเรียนจึงเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนอยากเรียน ไม่ใช่เนื้อหาที่ผู้สอนคาดคิดว่าผู้เรียนควรรู้ หรือเรื่อง que ผู้สอนถนัดแล้วจัดการเรียนการสอนตามความถนัดของตนเท่านั้น ซึ่งผู้เรียนอาจจะไม่ต้องการ และทำให้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและเรียนรู้ต่อผู้เรียนได้

สรุปได้ว่า หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าว ยึดแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยเป็นการจัดการบริการทางการศึกษาโดยไม่มีข้อจำกัดด้านเพศ วัย พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ ฐานะทางเศรษฐกิจ การจัดการเรียนการสอนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีความหลากหลาย โดยเนื้อหากิจกรรมควรมีความยืดหยุ่นและหลากหลาย รูปแบบสอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิต สภาพสังคมแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสะดวก สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีความแตกต่างกัน ส่งเสริมการศึกษาที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลได้มีโอกาส เรียนรู้และได้มีส่วนร่วมในการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความสามารถและปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และการแก้ปัญหาและนำผลการศึกษาในปัจจุบันไปปรับใช้ได้เหมาะสม

ประเภทการศึกษานอกระบบโรงเรียน

Coombs (1974) ได้จำแนกประเภทการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพื้นฐาน เป็นการจัดให้ประชาชนในชนบท อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น นอกจากนั้นยังมีความเข้าใจเบื้องต้นด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม
2. การศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต เป็นการเสริมความรู้ ทักษะ และเจตคติในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของครอบครัว เช่น เรื่องสุขภาพอนามัย โภชนาการ การวางแผนครอบครัว
3. การศึกษาเพื่อปรับปรุงองค์กร เป็นการพัฒนาประชาชนให้สามารถปรับปรุงองค์กรของตนได้ ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ ใ้รู้เรื่องสหกรณ์ การจัดทำโครงการขององค์กรได้
4. การศึกษาเพื่อการอาชีพ เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ กิจกรรมที่ให้ประชาชนมีอาชีพ รายได้ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี

อาชัญญา รัตนอุบล (2550) ได้สรุปการแบ่งประเภทของการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่ การศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา การศึกษาเพื่อชุมชน เป็นต้น
2. การศึกษาด้านทักษะอาชีพ คือ กิจกรรมฝึกอบรมเพื่อมุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์เพื่อการประกอบอาชีพตามความต้องการในสาขาวิชาต่างๆ

3. การให้บริการข่าวสารและสารสนเทศต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมการจัดห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเคลื่อนที่ แหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อการศึกษา ตลอดจนหนังสือ วารสาร เป็นต้น

4. การศึกษาด้านสุขภาพอนามัย การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

5. การศึกษาเพื่อสันติภาพและด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสร้างความสงบเรียบร้อย การใช้สิทธิและหน้าที่ตามกระบวนการทางสังคม เป็นต้น

6. การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคคล ได้แก่ กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การใช้เวลาว่างหรืองานอดิเรก เป็นต้น

สมาลี สังข์ศรี (2544) ได้แบ่งกิจกรรมการศึกษานอกระบบเป็น 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. การศึกษานอกระบบประเภทการศึกษาพื้นฐาน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ ความรู้ในการอ่านเขียน การคำนวณเบื้องต้น เป็นต้น

2. การศึกษานอกระบบประเภทการให้ความรู้และทักษะอาชีพ เป็นการให้ความรู้ทางวิชาชีพ สาขาต่างๆ เพื่อนำความรู้มาปรับปรุงอาชีพที่ประกอบอยู่หรือสร้างอาชีพใหม่ เช่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น

3. การศึกษานอกระบบประเภทการให้ความรู้ทั่วไปและข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันเป็นการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

สรุปการศึกษานอกระบบ เป็นกระบวนการจัดการศึกษาให้ผู้พลาดโอกาสเรียนจากระบบ การศึกษาปกติ หรือผู้ต้องการพัฒนาตนเองให้ได้รับการเรียนรู้ โดยเน้นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงได้รับดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่กว้างขวางและเป็นไปในอัตราที่รวดเร็ว อันจะส่งผลให้ประเทศมีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยมุ่งเน้นให้คนมีคุณธรรมนำความรู้ อันจะเป็นสะพานทอดนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาต่อไป

การศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิต ตามสถานการณ์ในชีวิต เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การทำงานหรือเรียนรู้จากบุคคล ครอบครัว สภาพแวดล้อม สื่อ แหล่งความรู้ ต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิงและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญ คือ ไม่

มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอบ ไม่มีประกาศนียบัตร ไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ การศึกษาตามอัธยาศัย เกิดจากปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิตว่า บุคคลควรจะได้รับการศึกษาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เรียนรู้จากประสบการณ์และสภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคมและชุมชน รูปแบบของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ผู้เรียนจะมีส่วนร่วม มีส่วนจัดและอยู่ในสถานการณ์ การแบ่งประเภทของการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่

1. การศึกษาตามอัธยาศัยในวิถีชีวิต มีลักษณะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แม้มีการจัดทำก็มีใช้เพื่อการศึกษาโดยตรง ได้แก่ ครอบครัว สภาพแวดล้อมรอบๆตัว สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ

2. การศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพคุณภาพชีวิต เป็นการจัดทำโดยองค์กร สถาบัน เพื่อจุดประสงค์ทางการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น

- งานและโปรแกรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา
- แหล่งความรู้ในชุมชน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ศรช.) และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ศาสนสถานและแหล่งศิลปวัฒนธรรม เช่น โบสถ์ สุเหร่า หอศิลป์ อุทยานประวัติศาสตร์

โบราณสถาน โบราณวัตถุ

- แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ต่างๆ ศูนย์วิทยาศาสตร์ อุทยานการศึกษา พิพิธภัณฑ์เด็ก แหล่งหรือศูนย์ข้อมูลต่างๆ

- สื่อมวลชน สื่อโทรคมนาคม สื่อสารสนเทศ (I.C.T)

- แหล่งนันทนาการ สนามหรือศูนย์กีฬา สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ สวนสมุนไพร อุทยาน

มัจฉา

- แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ

- หน่วยงานบริการของรัฐ และศูนย์การแพทย์สาธารณสุข

- องค์กรเอกชน ซึ่งจัดส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ

3. การศึกษาตามอัธยาศัยตามธรรมชาติและสังคม เช่น เวทีชาวบ้าน การทำประชาพิจารณ์เรียนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและความเป็นอยู่ สิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานต่างๆ การทำจดหมายข่าวของชุมชน

4. การศึกษาตามอัธยาศัยงานวัฒนธรรม การผสมผสานการเล่น การแสดงออกและการเลียนแบบทำทาง ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านงานศิลปะการแสดงได้ตามแนวคิดเรื่องการเรียนรู้และเล่น (Play + Learn = PLEARN)

ปรัชญาการศึกษา

การศึกษาเป็นกลไกเพื่อการพัฒนามนุษย์ ชุมชน สังคมประเทศ มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของ คนในสังคมให้เกิดความรู้ ทักษะ มุมมอง และค่านิยม ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการชี้นำและจูงใจให้บุคคล แสวงหาและดำเนินชีวิตของตน เนื่องจากสภาวะการดำรงชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อน มากขึ้น ความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการสร้างตัว ครอบครัวให้อยู่ดีมีสุข ในขณะเดียวกัน ก็ต้อง ใช้ความสามารถช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมให้อยู่รอดได้ด้วย จึงครอบคลุมหัวข้อวิชาและประเด็นที่ต้อง เรียนรู้มากมาย ทั้งที่เป็นความรู้และทักษะจำเป็นต่อการใช้ชีวิตในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ และความรู้ เกี่ยวกับสถานการณ์โลก ด้วยเหตุนี้ กระบวนการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่สังคมที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีสาระเนื้อหาที่เหมาะสม และมีความต่อเนื่องตลอดชีวิต (จากครรภ์มารดาถึงวัยชรา) ปรัชญาความเชื่อเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อแนวคิด และเป็นจุดเริ่มต้นของดำเนินการ การจัดการศึกษาก็เช่น เดียวกัน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาจะทำการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้อง ทิศทางตามความเชื่อ ตามเป้าหมายของแต่ละคนแต่ละกลุ่มสังคม

ปรัชญาการศึกษาไทย

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นประเทศไทยยังไม่มีโรงเรียน การเรียนการสอนจะมีก็แต่ที่วัดหรือที่ บ้าน ความมุ่งหมายของการศึกษาในยุคสมัยนั้นก็คือ การให้สามารถ อ่าน-เขียนภาษาไทยได้และคิด เลขได้ นอกจากนั้นมีการเรียนช่างฝีมือกันตามบ้านเรือน เป็นการเรียนอย่างอิสระ ใครจะเรียนอะไร ที่ไหน ไม่มีการบังคับ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการจัดการ การศึกษาของประเทศยุโรป พระองค์ทรงตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบและเริ่มมีการจัด การศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกหัดคนให้เข้ารับราชการตามความต้องการของ บ้านเมืองขณะนั้น สมัยรัชกาลที่ 6 ประเทศไทยเริ่มมีแผนการศึกษาและเริ่มมีการนำปรัชญาและ ทฤษฎีการศึกษาจากประเทศยุโรป มาดัดแปลงใช้ในโรงเรียนฝึกหัดครู ต่อมาการศึกษาได้ขยายตัว ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วหน้า เน้น ให้การศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ 1) พุทธิศึกษา 2) จริยศึกษา 3) พลศึกษา เพื่อความเป็นพลเมืองดี ใน สมัยรัชกาลที่ 7 การศึกษาของชาติมุ่งเน้นเรื่องการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยและการศึกษาได้ ขยายไปจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษาผู้ใหญ่ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้รับ ความช่วยเหลือจากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยได้รับการสนับสนุนให้นักเรียนไทยจำนวนมากได้รับทุน ไปศึกษาต่อในประเทศอเมริกาและยุโรป ซึ่งต่อมาเมื่อนักเรียนเหล่านั้นสำเร็จการศึกษา ก็ได้ นำ แนวคิดการจัดการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรป เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา ของไทย เป็นเหตุให้ประเทศไทยรับเอาปรัชญาการศึกษาสากล เช่น ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) ปรัชญาสัจนิยมวิทยา (Perennialism) ปรัชญาพิพัฒน์นิยม (Progressivism) และ ปรัชญาอื่นๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาของประเทศเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มากกว่า 2 ทศวรรษ

ที่ผ่านมา นักคิดนักการศึกษาของไทยเริ่มตระหนักถึงอิทธิพลของต่างประเทศและหันกลับมาให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย ซึ่งน่าจะเหมาะสมมากกว่าสิ่งที่รับมาจากต่างประเทศ อันมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงค้นหาว่าปรัชญาการศึกษาใดที่เหมาะสมต่อประเทศไทย

โดยคำแนะนำและอธิบายของท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชวรมุนี ได้กล่าวว่า ชีวิตประกอบด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ องค์ประกอบทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งทุกส่วนจะมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาไปตามความสัมพันธ์ตามเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งจากภายในและภายนอก ชีวิตจะพยายามเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่อำนวยประโยชน์แก่ตน หรือเกื้อกูลแก่การดำรงชีวิตได้ ซึ่งจะทำให้ได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกต่างๆ ดังนั้นชีวิตจึงขาดอิสรภาพ เพราะต้องถูกรอบงำจากปัจจัยภายนอกตลอดเวลา แต่ด้วยมนุษย์มีองค์ประกอบภายในจิตใจที่เรียกว่า “สติปัญญา” จึงทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้และจัดปัจจัยสิ่งแวดล้อมทั้งหลายให้หลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของสิ่งอื่น และทำให้มีอิสรภาพได้ ซึ่งการเรียนรู้โดยใช้สติปัญญานี้เอง คือ “การศึกษา”

ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระองค์ทรงถ่ายทอดผ่านทางกระแสพระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสต่างๆ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้วิเคราะห์สาระสำคัญได้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ในทุกๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา เพื่อช่วยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ สามารถใช้ความรู้และสติปัญญาของตน ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพราะเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานและพัฒนางาน การศึกษามีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาและเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนมุ่งสร้างปัญญาและคุณลักษณะของชีวิต เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีพเพื่อตนเองพึ่งพาตนเองได้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้และมีส่วนสร้างสรรค์ประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวม โดยแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา มุ่งให้การศึกษาด้านวิชาการโดยการต่อยอดความรู้ควบคู่ไปกับการฝึกฝนขัดเกลาทางความคิด ความประพฤติและคุณธรรม โดยให้มีความเข้าใจในหลักเหตุผล มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบและตัดสินใจในทางที่ถูกต้องเป็นธรรม มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป โดยเน้นการเรียนรู้แบบสหวิทยาการและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ปรัชญาการศึกษาไทยตามแนวพุทธธรรมจากการวิเคราะห์ของ สาโรช บัวศรี ซึ่งได้เสนอแนวคิด ว่า นักการศึกษาไทยควรหัดมาพิจารณาถึง การสร้างปรัชญาการศึกษาไทยจากพระพุทธศาสนาขึ้นใช้แทน การรับเอาปรัชญาจากต่างประเทศมาใช้ โดยได้เสนอโครงสร้างของปรัชญาการศึกษาซึ่งประกอบด้วย 1) ความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษา 2) แนวนโยบายของการศึกษาหรือแนวทางที่จะให้ถึงจุดหมาย 3) วิธีการของการศึกษา โดยได้เสนอไว้ว่า

การศึกษามีนัยความหมายทางพระพุทธศาสนา คือ การพัฒนาขั้น 5 ของบุคคลทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้บรรลุชีวิตที่ร่มเย็น ชีวิตที่ร่มเย็นก็คือชีวิตที่มีกุศลมูล คือ ความโลภ โกรธ หลง น้อยที่สุด หรือไม่มีเลยก็คือการบรรลุนิพพาน ซึ่งแม้จะยังเป็นไปไม่ได้ที่จะมีชีวิตที่ดีที่สุดในระดับดังกล่าว การลดอกุศลมูลให้เหลือน้อยที่สุดก็จะสามารถทำให้บุคคลมีชีวิตที่ร่มเย็นได้ นโยบายหรือแนวทางการศึกษาตามหลักพุทธธรรม ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายของการศึกษาดังกล่าวได้ก็คือ มรรค 8 ซึ่งย่อได้เป็น ศีล สมาธิ ปัญญา นอกจากนั้นควรให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับ 1) ตนเอง 2) สิ่งแวดล้อม 3) การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม โดยให้เรียนวิชาต่างๆ เพื่อจะได้พบว่าตนเองถนัดอะไร มีศักยภาพไปทางใดและต้องมีการเรียน “จริยธรรมศึกษา” เพื่อควบคุมไม่ให้ปฏิสัมพันธ์นั้นเป็นไปในทางที่ไม่เหมาะสมไม่ควร กระบวนการตามหลักพุทธธรรมที่สามารถช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างเหมาะสม ได้แก่ การสอนตามขั้นทั้ง 4 ของ อริยสัจ ซึ่งได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อันเป็นขั้นตอนที่คล้ายกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (ทิตินา แคมมณี, 2554)

องค์ประกอบของการจัดการศึกษา

การศึกษาเป็นการดำเนินงานที่เป็นระบบเป็นกระบวนการ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือหรืออาศัยปัจจัยและทรัพยากรต่างๆ ในการจัดการศึกษาให้เกิดผลตามเจตนารมณ์เป้าหมายของรัฐหรือองค์ที่จัดการศึกษา องค์ประกอบโดยรวมของการจัดการศึกษาขึ้นอยู่กับความเชื่อและความคิดของผู้คนในสังคมของประเทศหรือองค์กร หากแต่โดยทั่วไปองค์ประกอบของการศึกษาประกอบขึ้นด้วยด้านต่างๆ (เฉลียว บุรีภักดี, 2538) ดังนี้

1. **ด้านปัจจัยนำเข้า** คือ ส่วนของปัจจัยที่นำเข้ามาสู่ระบบ สู่กระบวนการผลิต โดยทั่วไปปัจจัยป้อนทางการศึกษามักจะ ได้แก่ ผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์สื่อทางการศึกษา งบประมาณกฎระเบียบ หลักสูตร แหล่งเรียนรู้และอื่นๆ

2. **ด้านกระบวนการ** คือ ส่วนที่นำเอาปัจจัยที่นำเข้ามาดำเนินงานตามกระบวนการและหลักเกณฑ์ของระบบนั้น กระบวนการทางการศึกษามักจะประกอบด้วย การวางนโยบาย การบริหารจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การค้นคว้าวิจัย การค้นคว้าวิจัย การพัฒนานิเทศกำกับดูแลเรื่องคุณภาพ รวมถึงการวัดและประเมินผล

3. **ด้านผลผลิต** คือ ส่วนที่เป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานของระบบ ผลผลิตดังกล่าวจะปรากฏในรูปแบบของทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นไปตามนโยบายของความต้องการของรัฐหรือองค์กรและความต้องการของผู้เรียน

การจัดการศึกษาที่ดีมีประสิทธิภาพนั้นต้องมีเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หลักการที่ดีและจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่กระจายอำนาจให้ผู้มี

ส่วนเกี่ยวข้องและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม การไม่ประสบผลสำเร็จของการจัดการศึกษาอาจเป็นเพราะความรู้ความเข้าใจของกลุ่มผู้จัดทั้งในส่วนของคณะและส่วนบุคคล อีกทั้งยังจำเป็นต้องมีการปรับปรุงการจัดการศึกษาเป็นระยะให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมด้วย เพื่อให้สามารถพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของประเทศในอนาคต (ทองอยู่ แก้วไทรฮะ, 2554) ซึ่งการจัดการศึกษาที่ดีนั้นจะต้องมีความยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความพร้อมได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและตลอดชีวิต

ปรัชญา เวสารัชช์ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2548) ได้อธิบายถึง องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษามี 8 องค์ประกอบ ได้แก่

1. **สาระเนื้อหาในการศึกษา** กรณีที่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้จัดการศึกษามักจัดทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระ หลักสูตรเหล่านี้อาจเป็นหลักสูตรกลางที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่ละระดับและควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นด้วย เนื้อหาสาระในการศึกษานั้นควรทันสมัยหรือทันต่อเหตุการณ์ อย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ครูหรือผู้สอนต้องทบทวนเนื้อหาสาระที่ตนสอนเพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้องทันสมัยและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน หากเห็นว่าเนื้อหาผิดพลาดหรือล้าสมัยควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข

2. **ครู ผู้สอน หรือผู้ให้การเรียนรู้** ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้แก่ครูและอาจารย์ ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งสำหรับครูและอาจารย์คือต้องมีความตื่นตัวอยู่เสมอในการติดตามเรียนรู้เนื้อหาวิชาการวิชาชีพใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยากรด้านการเรียนการสอนตลอดเวลา มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ เนื่องด้วยครูและอาจารย์ต้องพัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

3. **สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา** สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน เขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนถึงอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ สื่อและอุปกรณ์เหล่านี้เป็นสวนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลให้สิ่งเหล่านี้มีอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้และใช้สื่อเหล่านี้เป็นสวนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ครูที่มีคุณภาพต้องสามารถผลิตและพัฒนาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาสำหรับการสอนของตนด้วย

4. **รูปแบบวิธีการเรียนการสอน** การศึกษายุคใหม่มีความแตกต่างไปจากการศึกษายุคก่อน ซึ่ง เน้นที่ตัวครู ระบบการศึกษายุคใหม่เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้น รูปแบบวิธีการเรียน

การสอนใหม่จึงแตกต่างไปจากเดิมจึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้” ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเรียน การสอนที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนำชมนอก สถานที่ การใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบรูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่ๆ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้อง ระมัดระวังเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่มและจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ ประกอบกับการทำความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. **ผู้บริหารและบุคลากร** ผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา สำหรับการจัดการศึกษามี ผู้ที่รับผิดชอบซึ่งอาจไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรงอีกหลากหลาย ได้แก่ ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัด การศึกษาที่ได้รับมอบหมายรับผิดชอบให้เป็นไปได้โดยเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการและยัง จำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นรวมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ งานทะเบียน งานโภชนาการ และสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่นๆ

6. **เงินทุนสนับสนุน** การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนอาจเป็นรัฐบาล ในฐานะผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินทุนเหล่านี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

7. **สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม** การจัดการศึกษาในระบบที่ยังต้องอาศัยชั้นเรียน ยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษา จึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม ยังคงต้องมีสถานที่สำหรับการบริหารจัดการ การผลิตและถ่ายทอดสื่อหรือการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ยัง ต้องใช้อาคารเป็นสถานที่สำหรับการเรียนการสอน สิ่งที่ผู้บริหารและผู้จัดการศึกษาต้องสนใจดูแล คือความเพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัยและการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้อง รับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม หากจำเป็นต้องใช้งบประมาณปรับปรุงก็ควร แจกแจงผู้เกี่ยวข้องให้ช่วยดำเนินการ

8. **ผู้เรียน** ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะผู้ เรียนคือผู้รับการศึกษาและเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้และ พฤติกรรมของผู้เรียน เป็นต้นชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงครอบคลุม ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ การให้ การศึกษาอบรม การประเมินและการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัด การศึกษาในภาพรวม จึงมีได้จำกัดวงแคบเฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญโดยมีปรัชญา พื้นฐานสำคัญคือ “ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษาและการศึกษาต้องจัดสำหรับ คนทุกคน”

สันตโตโสภ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้เสรีภาพแก่ประชาชนโดยเฉพาะเสรีภาพในการนับถือศาสนา ตามความเชื่อความศรัทธา ซึ่งได้รับความคุ้มครองกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้นประชาชนคนไทยจึงสามารถดำเนินกิจกรรมทางศาสนาได้ภายใต้เงื่อนไขความสงบเรียบร้อยของสังคม “สันตโตโสภ” เป็นองค์กรทางศาสนาที่เกิดจากการรวมกลุ่มของคนที่มีความสนใจ ศึกษาเรียนรู้ธรรมะและนำมาปรับใช้ปฏิบัติกับชีวิต ชื่อของ “สันตโตโสภ” นั้นเป็นที่รู้จักในสังคมไทย ด้วยบทบาทที่สังคมไทยรับทราบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง สาธารณสุขและการศึกษา จึงเป็นองค์กรที่มีความน่าสนใจในการดำเนินกิจกรรมที่ทำให้ “สันตโตโสภ” เป็นองค์กรศาสนาที่เข้มแข็งมาอย่างต่อเนื่อง

ความเป็นมาของกลุ่มสันตโตโสภ

“สันตโตโสภ” ชื่อนี้เป็นที่รู้จักกันในหมู่คนไทย โดยเฉพาะในห้วงระยะ 20-30 ปีก่อนหน้านี้ หากแต่ช่วงระยะ 10 ปีที่ผ่านมาคนส่วนใหญ่อาจจะรู้จักในนามของ “กองทัพธรรม” ด้วยบทบาทที่แสดงออกด้วยการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศไทย ซึ่งความจริงแล้ว “กลุ่มสันตโตโสภ” เป็นกลุ่มคนสนใจในพุทธศาสนาส่วนตัวเป็นหมู่มุข สร้างชุมชนวิถีชีวิตที่เป็นของตนเอง มีความตั้งใจหลักคือ การศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา สันตโตโสภเป็นองค์กรทางศาสนาในประเทศไทยเริ่มก่อตั้งมาเมื่อปี 2513 โดยเริ่มต้นจาก รัก รักษ์พงษ์ อดีตดาราศิลปิน พิธีกรโทรทัศน์ นักเขียนนักแต่งเพลงมีชื่อเสียงโด่งดังที่หันหลังให้กับวงการบันเทิง มาสนใจศึกษาปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจังและอุปสมบท ณ วัดตอโศกการาม จ.สมุทรปราการ มีฉายาว่า “พระโพธิรักชิตโต” หรือ “พระโพธิรักษ์”

นานวันเข้าข้อวัตรปฏิบัติรวมถึงการอธิบายธรรมะที่มีความแตกต่างจากนักบวชของพุทธศาสนากระแสหลักของประเทศ เช่น การรักษาศีลและพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ฉันทาอาหารมังสวิรัต ไม่ใช้เงิน ไม่ประกอบพิธีกรรมไสยศาสตร์ ด้วยข้อวัตรปฏิบัติและผู้ที่สนใจมาศึกษาเรียนรู้กับพระโพธิรักษ์มากขึ้นจนดูคล้ายประหนึ่งว่าเป็นวัดชอนวัด ทำให้ท่านจำต้องขอแยกตัวออกมาจากเถระสมาคมซึ่งองค์กรที่ปกครองพระสงฆ์ไทย ต่อมาเมื่อพระสงฆ์ตลอดจนฆราวาสผู้ที่ศรัทธาในการครองสมณะเพศและด้วยหลักธรรมที่พระโพธิรักษ์ได้สอนเผยแพร่และนำไปปฏิบัติได้ผลจริงกับชีวิต จึงได้รวมกลุ่มร่วมกันปฏิบัติธรรมในชื่อว่า “ชาวอโศก” เมื่อมีปริมาณคนเพิ่มขึ้นจึงได้มีการมีการขยายพื้นที่ออกกระทั่งกลายเป็นชุมชนที่วิถีการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของตน เรียกว่าแดนอโศก และมีการขยายขยายหลายที่กระทั่งเกิด ช่วงปี 2532 ที่ภาครัฐและเถระสมาคมได้ดำเนินคดีความกับกลุ่มชาวอโศก โดย “สันตโตโสภ” พื้นที่ของกลุ่มชาวอโศกในกรุงเทพฯ จึงเป็นที่รู้จักมากขึ้น จึงถือเสมือนว่าเป็นศูนย์กลางและเป็นที่รู้จักของผู้คนโดยทั่วไปนับแต่นั้นมา

ปัจจุบันชุมชนในกลุ่มสันตโตโสภกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย สมาชิกชุมชนประกอบด้วยสมาชิกทุกช่วงวัยทั้งเด็กเล็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงวัย หลากหลายสถานะ ได้แก่

1) นักเรียนนักศึกษา ซึ่งเข้าศึกษาในโรงเรียนสามัญศึกษาหรือวิทยาลัยสามัญศึกษาของชาวอโศก
 2) อาคันตุกะ คือบุคคลที่เข้าศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติธรรมในชุมชน มีทั้งแบบจรและประจำ กระทั่งเป็นคน
 วัด คือผู้ที่เข้ามาปฏิบัติธรรมอยู่ประจำในเขตอาวาสหรือพุทธสถานกระทั่งได้รับรองสถานะให้เป็น
 สมาชิกของชุมชน 3) ผู้เตรียมบวช คือคนวัดที่ได้ตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการฝึกฝนเรียนรู้เพื่อครองเพศ
 นักบวชในอนาคต 4) นักบวช ได้แก่ สมณะ คือ นักบวชชายถือศีลจตุศีล มัชฌิมศีล มหาศีลและพระ
 วินัย 227 ข้อ สามเณร คือ นักบวชชายถือศีล 10 และสิกขมาตุ คือ นักบวชหญิงถือศีล 10
 เช่นเดียวกับสามเณร 5) ชาวชุมชน คือผู้ผ่านการเป็นคนวัดผ่านการรับรองให้เป็นสมาชิกของชุมชน
 และตัดสินใจใช้ชีวิตในเขตชุมชนของ สมาชิกสันตโศกอีกส่วนหนึ่งคือผู้ที่สนใจและปฏิบัติธรรมตาม
 แนวคิดของสันตโศกแต่ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ของสันตโศก จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มสันตโศกเป็น
 องค์กรทางศาสนาที่รวมตัวกันจนมีหลักคิดแนวปฏิบัติตนเองเกิดเป็นวิถีชีวิตชุมชนของตนเอง (บัณฑิต
 ศิริรักษ์โสภณ, 2559:101-103) องค์ประกอบที่สำคัญในชุมชนมีทั้งส่วนของ พุทธสถาน (วัด) เป็นศูนย์
 รวมของชุมชน เป็นแกนแกนในด้านคุณธรรมจริยธรรม ทำหน้าที่ในการเผยแพร่คำสอนของพุทธ
 ศาสนา ชุมชนหมู่บ้าน (บ้าน) เป็นองค์ประกอบหนึ่งขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจ มีการประกอบสัมมาชีพ
 นำส่วนต่างที่ได้มาหล่อเลี้ยงค้ำจุนชุมชน สถานศึกษา (โรงเรียน) เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งทำหน้าที่
 ในการปลูกฝังจัดการศึกษาเรียนรู้ ปลูกฝังถ่ายทอดศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม
 ให้กับเยาวชนรวมถึงผู้ใหญ่ที่สนใจ ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนนี้ ได้มีการเชื่อมโยงสอดประสานทำงาน
 ร่วมกันทำหน้าที่ของแต่ละฝ่ายด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งบ้านวัดโรงเรียนหรือที่เรียกว่า
 “สังคมาบูร”

ด้วยการดำเนินงานที่เชื่อมโยงประสานงานกันทั้งบ้านวัดโรงเรียน ทำให้สันตโศกสามารถจัด
 งานกิจกรรมประเพณีประจำปี ซึ่งชาวอโศกมีงานในรอบปี 10 งาน ซึ่งจัดขึ้นตามชุมชนในภูมิภาค
 ต่างๆ ในเครือข่ายชาวอโศก คือ (1) งานปีใหม่ (2) งานเพื่อฟ้าดิน (3) งานฉลองหนาว (4) งานพุทธา
 ภิเชกษุดยอดปาฏิหาริย์ (5) งานปลูกเสกพระแท่นๆ ของพุทธ (6) งานคืนสู่เหย้าเข้าคิณถ้าสัมมาสิกขา
 (7) งานโอมไทวังและทำบุญหมู่บ้าน (8) งานอโศกรำลึก และบูชาพระบรมสารีริกธาตุ (9) งานมหา
 ปวารณา(10) งานโรงบุญมังสวิวัติ งานประเพณีประจำปีเหล่านี้ มีคุณค่าทางจิตใจ การรักษาเอกภาพ
 และความเหนียวแน่นมั่นคงในหมู่กลุ่มของชาวอโศก ในแต่ละงานมีการปลูกฝังวิถีชีวิต ค่านิยม ด้วย
 การแสดงธรรม และกิจกรรมอื่นๆ (ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน, 2556)

ความเชื่อพื้นฐานของกลุ่มสันตือโศก

การรวมกลุ่มกันของสมาชิกกลุ่มสันตือโศกก่อให้เกิดวิถีชีวิตชุมชนของผู้คนสนใจในพุทธศาสนา รวมตัวเป็นหมู่กลุ่ม สร้างชุมชนมีวิถีชีวิตที่เป็นของตนเอง มีความตั้งใจหลักคือ การศึกษาเรียนรู้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามแนวทางของสมณะโพธิรักษ์และนำมาร่วมกันปฏิบัติธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมีการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนสังคมมีวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากสังคมอื่นๆทั่วไป ซึ่งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย หากแต่มีความเชื่อหรือหลักดำเนินกิจกรรมในชีวิตร่วมกัน คือ “บุญนิยม” ด้วยมีเป้าหมายในการสร้างสังคมบุญนิยม

สันตือโศกมีความเชื่อพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาว่ามนุษย์นั้นเกิดมาเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณตนเองไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (สมณะโพธิรักษ์, 2554) โดยมนุษย์ที่สมบูรณ์บรรลุซึ่ง *อิสรเสรีภาพ* อย่างแท้จริง สามารถปลดปล่อยจิตวิญญาณตนเองจากความเป็นทาสในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการเป็นทาสจากอำนาจของกิเลสตัณหา สละละออกซึ่งความไม่ดี ความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นความสุขที่จริงแท้ พร้อมรับใช้ผู้อื่นในทางที่ดีด้วยความยินดี เมื่อฝึกฝนพัฒนาตนเอง พัฒนาจิตวิญญาณ ความรู้ความสามารถของตนเรื่อยไป ซึ่งจะก่อให้เกิด *สมรรถภาพ* ทั้งในตัวบุคคลแต่ละคนและชุมชน จะนำสู่การเกิด *ภราดรภาพ* เกิดความเป็นพี่เป็นน้องในทางธรรมเสมือนญาติ มีความเป็นปึกแผ่นสังคมชุมชนจึงเข้มแข็ง อยู่ร่วมกันอย่างมี *สันติภาพ* กระทำพัฒนาไป บูรณภาพ คือการเจริญขึ้นอย่างมั่นคงสมบูรณ์ ในส่วนของสังคม (สุนัย เศรษฐบุญสร้าง 2531: 4-5)

แนวคิดบุญนิยมมีจุดเน้นในเรื่องของการปลุกฝังความคิดให้เห็นคุณค่าของการเสียสละด้วยใจจริง จึงไม่ทำให้บุคคลรู้สึกว่าเป็นการถูกบังคับ โดยโครงสร้างหรือระบบว่าให้เสียสละเพื่อส่วนรวม การเสียสละนี้ยังถ้าสามารถละวางการยึดถือความเป็นตัวตน ลดความตระหนี่ เต็มใจมากขึ้นน้อยสันโดษ ไม่มีความทะยานอยาก ไปพร้อมๆ กับความขยันสร้างสรรค์ได้มากเท่าไรก็ยิ่งเป็น “บุญ” ของผู้นั้นมากตามไปด้วย และมีจุดมุ่งหมายของการกระทำว่า ลดละความเห็นแก่ตัว ความยึดติดในทรัพย์สินส่วนตัว และการบริโภคนิยม หากลดละสิ่งดังกล่าวได้มาก ย่อมหมายถึง การได้บุญมากขึ้นไปด้วย สมณะโพธิรักษ์แห่งสันตือโศกยังได้ขยายความว่า กิจกรรมใดๆ ที่เป็นไปเพื่อการเอารอดเอาเปรียบไม่เสียสละแท้จริง ไม่ว่าจะทั้งต่อหน้าหรือลับหลัง เป็นบาปที่ทำลายตนเองและสังคม เพราะฉะนั้นจุดมุ่งหมายของกิจกรรมต่างๆ ของชาวอโศกจึงไม่ได้มุ่งเน้นที่การแสวงหากำไร แสวงหาความมั่งคั่งหรือผลประโยชน์ใดๆ เข้าตัวและหมู่คณะ เนื่องจากการมุ่งแสวงหาเข้าตัวมากเกินไป ย่อมทำให้บาปมากเท่านั้น (สมณะโพธิรักษ์ 2533: 61)

สังคมบุญนิยมเป็นสังคมที่มีความครบพร้อมสำหรับชีวิตของมนุษย์และชุมชน เช่น ศาสนาบุญนิยม วัฒนธรรมบุญนิยม การบริโภคนิยม สหกรณ์บุญนิยม อุตสาหกรรมบุญนิยม การสื่อสารบุญนิยม ตลาดบุญนิยม พาณิชยกรรมบุญนิยม สาธารณสุขบุญนิยม การเมืองบุญนิยม ศิลปะบุญนิยม

การศึกษาบุญนิยม เป็นต้น โดยชุมชนนั้นจะต้องมีกิจกรรมบุญนิยมในลักษณะต่างๆ ที่สอดคล้องกัน เป็นรูปธรรมให้เห็นได้ชัด

สมณะโพธิรักษ์ท่านมีความเชื่ออย่างยิ่ง ในการสร้างสังคมอุดมการณ์นี้ด้วยเหตุผลที่ท่านกล่าวไว้ว่า ระบบ “บุญนิยม” นี้ ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นในใจจริงๆว่า จะช่วยสังคมมนุษยชาติที่ถูกพิษและฤทธิ์ของระบบ “ทุนนิยม” กำลังต้อนเข้ามาจมอับอยู่ในปัจจุบันนี้ได้แน่ๆ หากประชาชนได้ศึกษาช่วยวิจัยกันต่อและอบรมฝึกฝนร่วมมือสร้างสรรค์ให้เกิดให้เป็นผู้เจริญตาม ระบบ “บุญนิยม” นี้กันจนมีคุณภาพ (Quality) และปริมาณ (Quantity) เพียงพอ ตอนนี้นักจะเห็นจะรู้ยังยากอยู่ ยิ่งจะเชื่อตามยิ่งยากใหญ่ เพราะยังมีผู้พอรู้พอเป็นหรือดำเนินชีวิตในระบบ “บุญนิยม” ได้แล้ว จำนวนน้อยเหลือเกิน เฉพาะอย่างยิ่ง คนทั้งหลายเกือบทั้งโลกทุกวันนี้ล้วนดำเนินชีวิตกันอยู่ด้วยระบบ “ทุนนิยม” อย่างสนิทสนมและตายใจว่า ไม่เห็นจะมีระบบอะไรอื่นอีกเลยกันทั้งนั้น ส่วนผู้ที่เห็นและเข้าใจถึงได้ว่าระบบ “ทุนนิยม” กำลังเข้ามาจมอับ ไปไม่รอด ช่วยมนุษยชาติในโลกให้เกิดสุขสันตಿಯ่างอุดมสมบูรณ์ เป็นสังคมที่ดีตามอุดมการณ์ไม่ได้นั้น ก็ยังมีน้อยอยู่ด้วย จึงเป็นเรื่องยากที่ยากสุดๆจริงๆ แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่เห็นทางออกอื่นใดเลยที่จะดีกว่า ต้องปรับตัวมาเป็นระบบ “บุญนิยม” นี้ให้ได้ แล้วสังคมมนุษยชาติในโลกไปรอดแน่ๆ (สมณะโพธิรักษ์, 2554)

ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “ชาวโศกถือเรื่องการลดกิเลส กินน้อยใช้น้อย ขยันทำงานให้มากที่เหลือแบ่งปันผู้อื่น ชาวโศกกำลังถือว่าบุญเป็นรายได้ เป็นรายได้ที่ทำให้ผู้ได้เป็นสุขอิมเอิบผู้อื่นก็เป็นสุขด้วย บุญเป็นรายได้ที่ไม่มีผู้เสีย มีแต่ได้ด้วยกัน ในขณะที่รายได้ที่เป็นวัตถุและเงิน เมื่อมีผู้ได้ก็ต้องมีผู้เสีย ชาวโศกบอกว่า โลกทุกวันนี้มีแต่ทุนนิยมกับสังคมนิยม (คอมมิวนิสต์) ทุนนิยมเน้นที่เสรีภาพของการแสวงหาทรัพย์สิน การสะสมทุนและเสรีภาพในการเสพสุขทางวัตถุ ส่วนสังคมนิยม(คอมมิวนิสต์) เห็นว่า ทุนนิยมให้ประโยชน์แก่คนส่วนน้อย จึงจำกัดเสรีภาพของการแสวงหาทรัพย์สินและเน้นที่ความเสมอภาคทางวัตถุ ชาวโศกเห็นว่าทั้งทุนนิยมและสังคมนิยมยังเป็นวัตถุนิยมทั้งคู่และได้เสนอแนวคิดและวิถีชีวิตแบบ “บุญนิยม” หลักการวิถีชีวิตของชาวโศกจึงเป็นการทวนกระแสโลกปัจจุบัน แต่มิได้เป็นการทวนกระแสพระพุทธเจ้า (ประเวศ วะสี, 2530)

กรอบมาตรฐานการปฏิบัติกิจกรรมบุญนิยม สมณะโพธิรักษ์ได้มีกรอบมาตรฐานการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของบุญนิยม เพื่อให้บุคคลฝึกฝนพัฒนาจิตวิญญาณตนเองเข้าสู่ระดับบุญนิยมที่สูงขึ้นตามลำดับแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ 1) การทำงานรับค่าตอบแทนต่ำกว่าอัตราของตลาด กำหนดราคาแลกเปลี่ยนสูงกว่าทุนเล็กน้อย พยายามให้ต่ำกว่าราคาตลาดเพียงพอเป็นเครื่องอาศัย ตามความจำเป็นของชีวิต (ค่าแรงงานหรือขายสินค้าถูกกว่าตลาด) 2) การทำงานรับค่าตอบแทนเท่าที่ ต้องใช้จ่ายในการทำงาน พอเป็นเครื่องอาศัยต่อทุน เพื่อทำงานต่อไปได้ (เท่าทุน) 3) การทำงานรับค่าตอบแทนต่ำกว่าที่ต้องใช้จ่ายในการทำงาน อาจไม่รวมค่าแรง ค่าเสียเวลา ค่าวัตถุดิบที่ผลิตได้เอง

(ต่ำกว่าทุน) ซึ่งส่วนที่ต่ำกว่าทุนนี้ ระบบบุญนิยมจะเรียกว่า กำไรอริยะ(บุญ) 4) การทำงาน โดยไม่รับค่าตอบแทน (ให้เปล่า นับว่าเป็นบุญสูงสุด) (สีโบทอง บุญประดับ, 2550)

“ระบบบุญนิยม” วิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นการปฏิบัติเพื่อตอบโต้ระบบทุนนิยม ระบบบุญนิยมเป็นระบบคำสอนที่มีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนในพุทธศาสนาเรื่องมรรคองค์แปด และเป็น การอธิบายความหลักคำสอนเพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ในกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตมนุษย์ โดยความหมายของ “บุญนิยม” คือ การให้เสียสละอย่างแท้จริงที่ก่อให้เกิดคุณค่าแก่เพื่อนมนุษย์และ สัตว์โลกทั้งหลาย โดยการให้หรือการเสียสละถือว่าเป็นกำไรหรือ “บุญ” สำหรับตน (กิตติกร สุนทรานุ รักษ์ 2543:55)

พัฒนาการความเป็นมาของระบบบุญนิยมนั้นกล่าวได้ว่า “ระบบบุญนิยม” มีพัฒนาการมาจากระบบสังคมของสงฆ์สมัยพุทธกาล (รินธรรม โอศกตระกูล, 2549) ซึ่งมีวิถีชีวิตแบบสาธารณโภคี สมบูรณ์ เครื่องกินเครื่องใช้ที่พระภิกษุได้รับมาจะจัดเก็บไว้เป็นส่วนกลาง มีพระภิกษุที่สงฆ์แต่งตั้งให้ มีหน้าที่ดูแลงานต่างๆ เช่นเป็นผู้แต่งตั้งเสนาสนะ ผู้แจกภัตตาหาร ผู้รักษาเรือนคลัง ผู้รับจีวร ผู้แจก จีวร ผู้แจกข้าวยาสูบ ผู้แจกผลไม้ ผู้แจกของเคี้ยว ผู้แจกของเล็กน้อย ผู้แจกผ้า ผู้แจกบาตร ผู้ใช้คนวัด ผู้ให้สามเณร (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง 2525:95-99,271) ดังนั้นสังคมในระบบบุญนิยม ทุกคนจะช่วยกันทำงานโดยไม่มีเงินเดือน แต่อาศัยการกินอยู่ร่วมกันเป็นกองกลาง

สาธารณโภคีเป็นส่วนหนึ่งของสาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่ เมตตาทายกรรม เมตตา วจีกรรม เมตตาโมกกรรม สาราณโภคี ศีลสามัญญตา และ ทิฐิสามัญญตา ซึ่งเป็นธรรมที่นำมาซึ่ง การระลึกถึงกัน กันเคารพกัน การสงเคราะห์กัน การไม่ทะเลาะวิวาท การพร้อมเพรียงกัน การเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อเป็นการเอื้อต่อการเกิดสาราณียธรรม ระบบบุญนิยมจึงมีกรอบมาตรฐานใน การประพฤติปฏิบัติตนตาม 4 ประการ ได้แก่ 1) ศีลตามฐานะของบุคคล กล่าวคือ จุลศีล มัชฌิมศีล มหาศีล และพระวินัย 227 ข้อ สำหรับสมณะ(นักบวชชาย) ศีล 10 สำหรับสามเณรและสิกขมาตุ (นักบวชหญิง) ศีล 8 และศีล 5 สำหรับฆราวาส ซึ่งการถือศีลของชาวโอศกเป็นการถือศีลที่พยายาม พัฒนาถึงอริศีล มิใช่เป็นการถือลู่ลอบๆหรือตามประเพณีทั่วไป 2) กฎระเบียบของชาวโอศก 3) กฎระเบียบของชุมชน 4) วัฒนธรรมชุมชน เป็นสิ่งที่ชุมชนถือปฏิบัติ ได้แก่ การทำวัตร การ รับประทานอาหารร่วมกันที่ศาลา การทำงาน การประชุมชุมชนและประเพณีปฏิบัติของชุมชน เช่น การแต่งกาย ความอ่อนน้อมถ่อมตนและเคารพเชื่อฟังนักบวช (พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง 2525: 211-212)

สังคมบุญนิยมจึงเป็นสังคมที่อยู่ร่วมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล ทรัพย์สินที่ได้ก็เข้าไปเพื่อการ ทำประโยชน์ในชุมชนสังคมร่วมกัน ไม่จำเป็นต้องเป็นการปฏิบัติธรรมด้วยการนั่งสมาธิสามารถปฏิบัติ ธรรมควบคู่สังคมการทำงานในชีวิตประจำวัน โดยไม่จำเป็นต้องปลีกตัวเองออกสังคมไปอยู่ในที่สงบ เพื่อลดละกิเลสหรือเข้าถึงนิพพาน และการทำบุญมิใช่เพียงแค่การบริจาคทรัพย์สินเงินทองตาม

ที่เข้าใจโดยทั่วไป แต่บุญนั้นเกิดจากการได้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลทุกขณะ ทำงานเพื่อขัดเกลา
กิเลสของตนช่วยเหลือผู้อื่น

ดังนั้นแม้ว่าสังคมบุญนิยมเป็นสังคมอุดมการณ์ การก่อเกิดขึ้นมาเป็นกลุ่มก้อนสังคม
บุญนิยมจึงเป็นเรื่องยาก วิธีพิจารณาชุมชนว่ามีความเป็นบุญนิยมหรือไม่ สามารถพิจารณาได้จาก
ลักษณะสังคมบุญนิยม 11 ประการ ดังนี้ 1) เป็นคนทวนกระแสกับทุนนิยม แต่ไม่ได้เป็นศัตรูกับ
ทุนนิยม เพราะบุญนิยมมุ่งให้ ส่วนทุนนิยมมุ่งเอา 2) มีคุณธรรมเข้าเขตโลกุตระ อยู่เหนือกิเลสได้
3) ทำได้ยาก แม้ยากก็ต้องทำ เพราะเป็นสิ่งดีงาม 4) เป็นไปได้ คุณลักษณะของบุญนิยมไม่ใช่
เรื่องเพื่อฝัน 5) เป็นสัจธรรม คือ เป็นของจริงของแท้ สำหรับมนุษย์และสังคม 6) กำไรหรือผลที่ได้
ของชาวบุญนิยม คือ สิ่งที่ให้ออกไป คุณค่าที่ได้สละจริงเพื่อให้ผู้อื่นและเพื่อมวลมนุษย์และสัตว์โลก
ทั้งหลาย อย่างสุจริตใจ เป็นการให้ที่ไม่ต้องการสิ่งตอบแทนกลับคืนมา เพราะฉะนั้นกำไรจึงคือบุญ
ที่มีแต่กุศลเจตนาและมีจาคสัมปทาด้วยปัญญาอันยิ่ง เพราะได้ลดกิเลสแบบโลกุตระ ชนิดที่มีญาณ
หยั่งรู้หรือรู้ความละจางคลายในจิตของตนอย่างแท้จริง 7) ไม่เป็นคนเผาผลาญทำลาย เพราะจะเป็น
คนประหยัดมีชีวิตเรียบง่าย สมถะ ไม่ทำตัวหรูหรา ฟุ้งเฟ้อ ไม่สุรุ่ยสุราย เน้นสร้างคนให้การศึกษา
เพื่อให้คนมีคุณธรรมและพันธุกรรม จงประสบผลสำเร็จเป็นเรื่องหลัก การสร้างรายได้การสร้างวัตถุ
ทรัพย์ทั้งหลายอันได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ โลกียสุขมาให้แก่ตนหรือการสร้างวิชาการถือเป็นเรื่องรอง
8) จะไม่เอาเปรียบใคร มีแต่มีกน้อย กล้าจน เสียสละ ให้ได้มากที่สุดอยู่เสมอ เข้าถึงสภาวะธรรมชั้น
เปลี่ยนแปลงพัฒนาจิตวิญญาณ 9) เป็นคนใฝ่ศึกษา สร้างสรร สร้างสมรรถนะและขยัน แต่กินน้อย
ใช้น้อย (ไม่ทรมาณตน) ไม่พยายามสะสม มีแต่สะพัดออก ความอุดมสมบูรณ์จะอยู่ที่ส่วนรวมหรือ
ส่วนกลาง ไม่ใช่อยู่ที่ส่วนบุคคล 10) จะทำงานชนิดตั้งใจขาดทุนให้แก่ผู้อื่นแก่สังคมด้วยความเห็นแจ้ง
ความจริงว่า ผู้ขาดทุนหรือผู้เสียสละนั้นคือ ผู้มีกำไรแก่ชีวิตตนเองหรือคือผู้มีประโยชน์ มีคุณค่าแก่
ผู้อื่นอย่างถูกสัจจะ จึงทำงานขาดทุนแก่ผู้อื่นแก่สังคมด้วยความเต็มใจให้มากขึ้น เชิญชวนให้มาพิสูจน์
ได้ เช่นเดียวกับการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ 11) เมื่อปฏิบัติธรรมได้สูงจะเป็นผู้ดำเนินชีวิต
เป็นผู้สร้างสรรค์ ขยัน อดทน เสียสละ สะพัดออก ไม่สะสมถึงขั้นสูงสุดก็คืออนัตตา ไม่มีตัวตนที่เห็น
แก่ตัวเหลืออยู่เลย สัมบูรณ์อันติมะ จุดสัมบูรณ์ คือ อิศรเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ
สมรรถภาพและบูรณภาพ (จึงเชียงใหม่ชื่อ. มทพ: 48)

การศึกษาของสันติโศก

ช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาสังคมโลกได้ก้าวข้ามการต่อสู้ระหว่างประเทศมหาอำนาจที่มี
อุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างกัน ระวังทุนนิยมกับสังคมนิยม ซึ่งส่งผลให้ปรัชญาการศึกษาอัน
เป็นหัวใจหลักของการศึกษาและการจัดระบบการศึกษาของประเทศต้องเปลี่ยนแปลงตาม
เพื่อตอบสนองอุดมการณ์ทางการเมือง ระบบสังคมนิยมซึ่งเป็นแนวคิดที่ต่อสู้กับทุนนิยม สังคมนิยม

มองว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ของทุนนิยมเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของนายทุน เพื่อขึ้นชนศักดิ์นา (อำนาจ ยุทธวิวัฒน์ 2517:1-3) แต่การเสื่อมถอยของระบบสังคมนิยมได้สูญเสียความน่าเชื่อถือ ปัจจุบันสังคมโลกที่ทุนนิยมครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ระบบทุนนิยมเป็นระบบที่เน้นเรื่องการลงทุนเพื่อทำกำไร แก่นสารของทุนนิยมไม่ได้อยู่ลักษณะของกิจกรรม แต่อยู่ที่ความเป็นไปได้ที่จะสร้างผลกำไรจากกิจกรรมนั้นๆ สังคมทุนนิยมปกติ คือ สังคมที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจแทบทุกชนิดที่ขับเคลื่อนด้วยโอกาสที่จะทำกำไรจากเงินที่ลงทุนไป นั่นหมายความว่า ทุนซึ่งคือเงินที่ลงทุนไปเพื่อจะได้เงินเพิ่มขึ้น ทำกำไรให้ได้สูงสุดอันเป็นสิ่งคุกคามบรรทัดฐานทางจริยธรรม การฉ้อฉลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ผู้ที่ลงทุนหรือนายทุนมักจะสนใจแต่การสะสมเงินโดยไม่ใส่ใจหลักศีลธรรมและแรงจูงใจแบบนี้ก็คือ สิ่งที่ขับเคลื่อนให้บุคคลบางคนบิดเบือนหรือแหกกฎศีลธรรมคุณธรรม (Fulcher, 2015) ซึ่งโดยแท้จริงตามหลักพระพุทธศาสนา การศึกษาถือว่า เศรษฐกิจเป็นปัจจัยเกื้อหนุนการศึกษา กล่าวคือ มนุษย์จะต้องพัฒนาชีวิตให้ดีงามประเสริฐยิ่งขึ้นไปและในกระบวนการพัฒนาชีวิตนี้ เขาก็เอาเศรษฐกิจมาเป็นปัจจัยสนับสนุน เพราะว่าคนจะอยู่ได้และจะมีชีวิตอยู่ดี จะมีการศึกษาพัฒนาชีวิตให้ดีงาม ก็ต้องอาศัยเศรษฐกิจด้วย แต่ต้องขีดความมองเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสนับสนุน แต่เวลานี้เศรษฐกิจเอาการศึกษาไปเป็นเครื่องมือ เพื่อไปหนุนการผลิตทรัพยากรของสังคม จึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณากันว่าจะให้การศึกษาเป็นใหญ่หรือให้เศรษฐกิจเป็นใหญ่

ถ้าหากให้เศรษฐกิจเป็นใหญ่ซึ่งหมายความว่าความสำเร็จต่างๆ มุ่งสนองความสำเร็จทางเศรษฐกิจ จุดมุ่งหมายของพุทธศาสนาที่ว่า การศึกษาเพื่อให้คนนิพพานและเพื่อให้แต่ละคนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แล้วไปทำประโยชน์สุขเพื่อชาวโลกนั้นคงเป็นไปได้ เพราะว่าแนวคิดเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นเรื่องของการสนองความต้องการของบุคคล ไม่ใช่สนองความต้องการของชีวิตบุคคลเป็นเรื่องของตัวเอง แต่ชีวิตเป็นสากลความเป็นบุคคลทำให้มนุษย์แยกตัวออก ขณะที่ชีวิตเป็นการประสานทุกคนสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เมื่อสนองความต้องการของบุคคล บุคคลแต่ละคนก็จะเอาให้แก่ตน เมื่อเข้าไปอยู่ร่วมกันก็จะแย่งชิง ฉะนั้นการศึกษาที่มีเศรษฐกิจเป็นใหญ่ต้องการที่จะสร้างผลผลิตอะไรต่างๆ ให้มากจะต้องเอาเพื่อตัว พวกตัวเอง ก็จะต้องมีการแย่งชิงกัน ด้วยการเบียดเบียนกันและขยายวงกว้างใหญ่ขึ้น ก็ยิ่งเพิ่มพูนกิเลส เพิ่มพูนทุกข์ จะให้โลกนี้มีสันติสุขยอมเป็นไปได้ ความเป็นจริงจะต้องให้การศึกษาเอาเศรษฐกิจมาเป็นปัจจัยสนับสนุนการศึกษาให้ได้ เพื่อการพัฒนาชีวิตให้มีความสุขมากขึ้น มีกิเลสน้อยลง มีทุกข์น้อยลง แล้วคนที่มีการศึกษา ก็จะมีพร้อมที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่นต่อไป ซึ่งจะเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาอันสอดคล้องกัน ที่ว่าให้บุคคลนิพพาน แล้วสามารถไปบำเพ็ญประโยชน์สุขแก่ชาวโลกได้อย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก 2545: 18-21) จึงมีกลุ่มผู้นำเสนอระบบการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ของสังคมที่อยู่เหนือทั้งระบบทุนนิยมและสังคมนิยมขึ้นนั่นคือ “ระบบบุญนิยม(จิ่ง เชียงฝ้าซือ, 2546)

จากความหมายของการศึกษาที่หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เล่าเรียน ฝึกฝน อบรม พัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ เกิดความเจริญงอกงาม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีหลักการ ทศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม มีศีลธรรมคุณธรรม อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม ประสบการณ์การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันจะนำไปเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

ด้วยแนวคิดของสันตโตโสคนั้นมีความต้องการที่จะสร้างค่านิยมใหม่โดยการใช้คำว่า “บุญนิยม” เข้าร่วมกับกิจกรรมของชีวิต เช่นเดียวกับการศึกษาที่ใช้คำว่า “การศึกษาบุญนิยม” ซึ่งบุญนิยม หมายถึง ชื่นชมยินดีในการทำความดี ชำระกิเลส ดังนั้นการศึกษาของสันตโตโสคนั้นจึงหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เล่าเรียน ฝึกฝน อบรม พัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถเกิด ความเจริญงอกงาม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีหลักการ ทศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม มีศีลธรรมคุณธรรม อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม ประสบการณ์การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ชื่นชมยินดีในการทำความดี ชำระกิเลส อันเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น

การศึกษาบุญนิยมเริ่มต้นจาก กลุ่มชาวโศกหรือสันตโตโสคนซึ่งเห็นความสำคัญและเน้นการพัฒนาคุณธรรมและคุณภาพของคนเป็นอันดับแรก จึงจัดระบบฝึกอบรมให้ชาวโศกทุกเพศทุกวัย ทุกสถานะได้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์และวิทยาการต่างๆ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างจริงจัง อีกทั้งชาวโศกเห็นว่าความบกพร่อง ล้มเหลวของการศึกษาทั่วไปในด้านคุณธรรม แต่กลับเน้นผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ มุ่งผลของการศึกษาที่ตอบสนองสังคมทุนนิยมและวัตถุนิยม ทศนคติ ความคิดเชิงคุณธรรมผิดเพี้ยนไป การเอาวัดเอาเปรียบเห็นแก่ตัวในสังคมเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ การดำเนินชีวิตของคุณคน เยาวชนและผู้สำเร็จการศึกษาจากการศึกษาทั่วไปไม่ได้ตั้งอยู่บนศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม ชาวโศกหรือกลุ่มสันตโตโสคนมองเห็นว่าจะเป็นปัญหาต่อสังคมและการพัฒนาประเทศต่อไป เนื่องจากการศึกษาที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนหลักของคุณธรรมศีลธรรม จึงร่วมกันก่อตั้ง “โรงเรียนสัมมาสิกขา” โดยใช้หลัก “การศึกษาบุญนิยม” ในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการดำเนินงาน ด้วยหวังว่าจะเป็นแบบอย่างและทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าให้กับสังคม โดยสมณะโพธิรักษ์ได้เน้นพัฒนาชาวโศกทุกระดับให้ “ดีก่อนเก่ง” ตามหลักไตรสิกขา อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา โดยมีปรัชญาการศึกษาที่ได้วางไว้ว่า “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” โดยนัย 1) ศีลเด่นให้เน้นศีล (คุณธรรม) จนกระทั่งระดับอธิศีลเป็นอันดับแรก 2) เป็นงาน คือ รู้จักทำงานเสียสละร่วมกับผู้อื่น 3) ชาญวิชา คือ ต้องรู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่ที่จะนำมาพัฒนาสังคมอยู่เสมอ

สันตโตโสคนมองว่าการศึกษาเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ การสร้างเด็กสร้างคนต้องทำด้วยจิตวิญญาณ สมณะโพธิรักษ์ให้แนวทางไว้ว่า การสร้างอนุชนรุ่นหลังต้องให้ถึงพร้อม 3 ประการคือ

ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา คำว่า ศีลเด่น หมายถึง ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอันดับแรก มีจิตวิญญาณที่เป็นแกนกลางของคน ยิ่งคนสมัยนี้ขาดคุณธรรมกันมาก ยิ่งต้องตอกย้ำกันหนักขึ้น คำว่าเป็นงาน หมายถึง ต้องทำอะไรให้เป็นด้วย เป็นคนดีเฉยๆไม่เพียงพอเสียแล้ว ต้องทำงานให้เป็นด้วย ต้องทำให้เกิดความสำเร็จจึงจะมีคุณค่าและผลงาน ส่วนคำว่าชาญวิชา หมายถึงต้องรู้เท่าทันโลก ติดตามความรู้ใหม่ๆ ได้ทันกาล ทุกวันนี้โลกหมุนเร็วมาก สิ่งที่เคยเรียนรู้มา ไม่ทันไรก็ล้าเข้าไปแล้ว หากตามโลกไม่ทัน ก็แก้ปัญหาโลกไม่ได้ การศึกษาของชาวอโศกไม่เหมือนของชาวโลก ที่อื่นไม่มีเรื่องคุณธรรม เด็กนักเรียนสัมมาสิกขาของชาวอโศกที่จบมาแล้ว ไม่รู้จักความมั่นคงของตัวเองไม่รู้จักว่าเงินเดือนคืออะไร แต่รู้ว่า“ชีวิตคือหน้าที่ ชีวิตคือภารกิจ ชีวิตคือการแบกภาระและชีวิตคือการทำบุญ” (สุรเชียร จักรธรานนท์. 2550:219-225)

รินธรรม อโศกตระกูล ได้อธิบายลักษณะของการศึกษาบุญนิยมไว้ว่า เป้าหมายของการศึกษาคือ การพัฒนาคนให้มีศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้แล้ว และบูรณาการกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งการบูรณาการนั้นเป็นการร่วมมือระหว่าง ชุมชน วัด และโรงเรียน โดยทั้งสามฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหาร การศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการศึกษา (รินธรรม อโศกตระกูล.2549:180)

การเรียนรู้ในกลุ่มสันตอโศกเป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตจริง โดยมีศาสนาเป็นแกนหลัก มีกระบวนการเรียนรู้เองโดยธรรมชาติของแต่ละบุคคล อาจจะมีการจัดฝึกอบรมตามงานประจำปีของกลุ่ม เพื่อให้ชาวอโศกทุกเพศทุกวัย ทุกสถานะได้เกิดการเรียนรู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์และวิทยาการต่างๆ จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ก่อเกิดสังคมชุมชนเป็นองค์กรที่แบ่งงานหน้าที่กัน สร้างจารีตประเพณีวัฒนธรรมที่ดำรงสืบต่อไป การเรียนรู้ในกลุ่มสันตอโศกแบ่งโดยสังเขปเป็น 3 ส่วน ได้แก่

- 1) การจัดการเรียนรู้ด้านศาสนาศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม การจัดการเรียนรู้ด้านศาสนา ศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรมนับเป็นแกนหลักสำหรับกลุ่มสันตอโศก เนื่องด้วยเป้าหมายของการร่วมกลุ่มสร้างชุมชนสังคมของชาวอโศกนั้น มีเป้าหมายเพื่อศึกษาเรียนรู้พระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาาร่วมกัน โดยมีการจัดการเรียนรู้ให้กับสมณะ (นักบวชฝ่ายชาย) โรงเรียนสมณะนวกะสำหรับสมณะที่บวชใหม่ถึง 5 พรรษา เพื่อเรียนรู้พระธรรมวินัย หลักธรรมคำสอน การฝึกฝนจริยาวัตรของนักบวช รวมถึงการปฏิบัติงานร่วมกันในกลุ่ม ซึ่งนักบวชจะมีบทบาทหน้าที่สำคัญคือ การเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำการปฏิบัติธรรมในทุกกิจกรรมชีวิตของสมาชิกชาวอโศกและบุคคลภายนอกที่สนใจ

- 2) การจัดการเรียนรู้ด้านวิชาชีพ ระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมาสังคมชุมชนกลุ่มสันตอโศก มีพัฒนาการตามลำดับมีการสร้าง สังคมองค์ความรู้ทักษะภูมิปัญญา วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของชุมชน มีแหล่งเรียนรู้เกิดขึ้นในชุมชน ที่สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา

และมีการถ่ายทอดเผยแพร่ให้กับสมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอกชุมชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ให้ความสนใจทั่วไป เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ มีกิจกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นในชุมชนทุกวัน ไม่ว่าจะเป็นด้าน คุณธรรมจริยธรรม กสิกรรมธรรมชาติ ขยะวิทยา พาณิชยกรรม สาธารณสุข การสื่อสาร การศึกษา เป็นต้น

3) การจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวเป็นลักษณะการศึกษาทางเลือกที่มีเป้าหมายเน้นการพัฒนาคุณธรรมศีลธรรมทักษะชีวิตความสามารถและความรู้ ตามแนวคิด “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” เป็นพื้นฐาน (สุวิดา แสงสีหนาท, 2552) ปัจจุบัน ชาวอโศก ได้จัดการศึกษาสำหรับเยาวชนระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา ในสถาบันการศึกษาของชาวอโศก

การจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากเยาวชนเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับท่มเทในการเรียนรู้ปลูกฝังความรู้ความคิด เจตคติ พัฒนาทักษะความสามารถและพฤติกรรมตามความเชื่อค่านิยมของกลุ่มสันตอโศกอย่างสำคัญจริงจัง ซึ่งในอนาคตเยาวชนเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญรักษา สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมวิถีปฏิบัติของกลุ่มองค์กรไว้

ผู้วิจัยได้สำรวจในปีพุทธศักราช 2560 มีจำนวนนักเรียนนักศึกษา 421 คนหากคิดในเชิงปริมาณเยาวชนเหล่านี้มีปริมาณกว่า 1 ใน 3 ของสมาชิกที่อยู่ประจำเป็นชุมชนของกลุ่มสันตอโศก การให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่การท่มเทและมักคิดแต่เพียงแค่การเรียนรู้ของเยาวชน หากแต่อีกมุมหนึ่งสมาชิกช่วงวัยอื่นๆอีก 2 ใน 3 ของสมาชิกที่อยู่ประจำก็มีความสำคัญจำเป็นที่จะต้องได้รับการเรียนรู้ตามแต่ละบุคคล แต่ละช่วงวัยและแต่ละสถานะต้องการ เพื่อในมาปรับใช้ในวิถีชีวิตของแต่ละคน จึงควรได้รับการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมเช่นกัน สมาชิกอีกหนึ่งกลุ่มหนึ่งที่ศึกษาเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามแนวกลุ่มสันตอโศกคือ สมาชิกที่ไม่ได้อยู่ประจำในพื้นที่ของกลุ่ม คาดว่าไม่น้อยกว่า 2,000 คน และในปัจจุบันกลุ่มสันตอโศกเป็นองค์กรที่ได้รับความนิยม เป็นที่ยอมรับจากสังคมภายนอก เกี่ยวกับองค์ความรู้หลายด้านทั้งศาสนา วัฒนธรรม กสิกรรมธรรมชาติ การศึกษา การค้า การแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก กลุ่มคนทั่วไปที่สนใจและเข้ามาศึกษาเรียนรู้ทัศนศึกษาดูงาน ฝึกอบรมให้ทั้งกลุ่มองค์กรภายนอกที่สนใจและองค์กรภาครัฐ เช่นฝึกอบรมให้เกษตรกรตามโครงการของรัฐ หรือติดตามจากสถานีโทรทัศน์บุญนิยมทีวี ซึ่งมีทั้งคนไทยและต่างชาติอีกนับพันคนต่อปี

เป้าหมายการศึกษาของสันตอโศก

ชุมชนชาวอโศกมีความแตกต่างกับชุมชนทั่วไปในหลายๆ ด้าน ทั้งในเรื่องของวิถีปฏิบัติ ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม ความสัมพันธ์ทางการเมือง รวมถึงระบบการศึกษาจึงพยายามจัดการศึกษาตามแบบฉบับของตน โดยชาวอโศกเน้นอุดมคติแนวพุทธเป็นสำคัญ คือ จัดการศึกษาเพื่อให้

มนุษย์บรรลุซึ่งอิสรเสรีภาพอย่างแท้จริง ปลดปล่อยจิตวิญญาณตนเองจากความเป็นทาสในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะจากอำนาจของกิเลสตัณหา นำมาสู่แนวคิดในการจัดการศึกษาบุญนิยม โดยนำหลักพุทธศาสนามาพัฒนาผู้เรียน เพื่อแก้ปัญหาสังคมปัจจุบัน ที่เยาวชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไหลไปตามกระแสค่านิยมที่มอมเมาทำให้ชีวิตล้มเหลว ไม่ปลอดภัย ตลอดจนถึงแวดล้อมและวัฒนธรรมถูกทำลาย โดยมีแนวทางฝึกให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลิตผล หรือปัจจัย 4 ได้อย่างแข็งแกร่ง และมีประสิทธิภาพออกมาเลี้ยงตนเอง แบ่งปันผลผลิตออกสู่ชุมชนและสังคมได้ ผ่านการฝึกฝนปฏิบัติลงภาคสนามอย่างจริงจัง ไม่เน้นการเรียนในห้องเรียน อันมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของชุมชนสังคมและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม รู้เท่าทันสิ่งฟุ้งเฟ้อ เหลือเฟือ มีชีวิตอย่างขยันสร้างสรรค์เสียสละ ตามวิถีเดิมที่รู้เท่าทันโลก แต่ตนเองมีนิสัยประณีตประหยัด (แสงสุญ 2545: 101) จากแนวคิดความเชื่อที่ตั้งอยู่บนหลักพระพุทธศาสนาดังกล่าว การศึกษาบุญนิยมจึงมีเป้าหมายวางอยู่บนรากฐานของหลักพุทธธรรม 3 ประการ ซึ่งจะช่วยเหลืออุดหนุนของระบบการศึกษาปัจจุบัน คือ

1. โลกุตระ (ศีลเด่น)

มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียน มีวิถีชีวิตที่เป็นไปตามแนวทางของหลักสัมมาอาริยมรรคมีองค์ 8 โดยมีมรรค 7 องค์ อันเป็นเนื้อหาของอริศีลสิกขา เป็นแกนหลักของแบบวิถีการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งจะนำไปสู่สัมมาสมาธิ หรืออริจิตสิกขา และอริปัญญาในที่สุด เพื่อขัดเกลาให้ผู้ศึกษามีวิญญาณที่เป็นอิสระ พ้นจากอำนาจครอบงำของกิเลส ตัณหา อุปาทานจนสามารถอยู่เหนือโลก

2. โลกานุกัมปายะ (เป็นงาน)

มุ่งพัฒนาศักยภาพและความรับผิดชอบในการทำงาน หรือ กรรม ซึ่งเป็นเนื้อหา แก่นสารของชีวิตมนุษย์ เพื่อให้ศึกษาตระหนักถึงคุณค่าของการทำงานในทิศทางที่จะเอื้อประโยชน์ต่อความเจริญงอกงาม ทั้งส่วนตนและสังคมส่วนรวมให้เกิด “ประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน” “ประโยชน์สูง ประหยัดสุด” อันจะเป็นความอนุเคราะห์ที่เกื้อกูลโลก

3. โลกวิทู (ชาญวิชา)

มุ่งให้ผู้ศึกษาเกิดสติปัญญา มีความรู้เท่าทันโลกทันสังคม คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยรอบรู้ทั้งโลกียะและโลกุตระ

จึงทำให้การศึกษาบุญนิยมในระดับต่างๆ มีเป้าหมายเดียวกัน แต่จะเน้นขึ้นตามระดับและฐานะของผู้เรียนให้เป็นผู้ที่เจริญสมบูรณ์ด้วย “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชาญ” สำหรับระดับการศึกษาพื้นฐาน “ศีลเคร่ง เก่งงาน ชำนาญวิชา” สำหรับระดับอุดมศึกษา (อุดมศึกษา) และ “ศีลเต็ม เข้มงาน สืบสานวิชา” สำหรับการศึกษาที่สูงกว่าหรือ(การศึกษาตามอัธยาศัย (สมณะโพธิรักษ์, 2554)

การจัดการเรียนการสอนของสันตโตโคก

ปฐมวัยและประถมศึกษา

การศึกษาในระดับปฐมวัยนั้น เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามวัย ทั้งทางด้านร่างกาย ทักษะการเคลื่อนไหวทางร่างกาย ทักษะชีวิต ทักษะความสัมพันธ์กับสังคม การช่วยเหลือดูแลซึ่งกัน และกันของผู้เรียนที่โตกว่ากับผู้เรียนที่เล็กกว่า ให้ผู้เรียนได้ซึมซับเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม จากสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดี นอกจากครูที่ดูแลที่ทำหน้าที่ประจำเป็นหลักแล้ว ยังมีความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วม เช่น การประกอบอาหารทำขนม ผักการค้ำขาย กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ โดยมีความพยายามให้นักเรียนยังคงใกล้ชิดกับพ่อแม่และครอบครัว การจัดการเรียนการสอนจะเป็นกิจกรรมที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้เรื่องราวระเบียบวินัยพื้นฐาน จากตารางชีวิตประจำวัน

ปัจจุบันมีการจัดดำเนินการกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มสมุนพระรักษ์ พุทธสถานสันตโตโคก กรุงเทพมหานคร 2) กลุ่มสมุนพระราม พุทธสถานราชธานีอโศก จ.อุบลราชธานี 3) กลุ่มนภระจิบ พุทธสถานศิระชะอโศก จ.ศรีสะเกษ

มัธยมศึกษา

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นจุดเริ่มของการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการของสังคม บุญนิยม โดยเบื้องต้นจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการศึกษานอกโรงเรียน และปรับมาใช้รูปแบบในระบบและหลักสูตรเช่นเดียวกับโรงเรียนสามัญทั่วไป เพื่อให้เหมาะกับช่วงวัยของผู้เรียน เป็นโรงเรียนประจำ อยู่ในชุมชนซึ่งเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ ผู้เรียนจะได้รับการฝึกหัดถือศีล 5 ปฏิบัติธรรมขั้นพื้นฐาน สำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจะมีการเรียนรู้ด้านวิชาชีพจากแหล่งเรียนรู้และสถานประกอบการของชุมชน และเติมเต็มด้วยการเรียนการสอนวิชาการในห้องเรียน โดยการเรียนการสอนจะมีการบูรณาการเรียนรู้กับวิถีชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับวิถีชุมชน ทำกิจกรรมเพื่อชุมชนส่วนรวม (กองกลาง) ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด โรงเรียน โดยมีปรัชญาการศึกษาในระดับนี้ว่า “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” เพื่อปลูกฝังศีลธรรมคุณธรรมอันดี รวมถึงค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม ปัจจุบันชาวอโศกมีสถาบันการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา 8 แห่ง ได้แก่

- 1) โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก จ.นครปฐม
- 2) โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตโตโคก จ.กรุงเทพฯ
- 3) โรงเรียนสัมมาสิกขาศิระชะอโศก จ.ศรีสะเกษ
- 4) โรงเรียนสัมมาสิกขาศาลืออโศก จ.นครสวรรค์
- 5) โรงเรียนสัมมาสิกขาสีมาอโศก จ.นครราชสีมา
- 6) โรงเรียนสัมมาสิกขาภูผาฟ้าน้ำ จ.เชียงใหม่
- 7) โรงเรียนสัมมาสิกขาหินผาฟ้าน้ำ จ.ชัยภูมิ

8) โรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก จ.อุบลราชธานี

ทั้งนี้โรงเรียนสัมมาสิกขาสีมาอโศกและโรงเรียนสัมมาสิกขาภูผาฟ้าน้ำ เป็นสาขาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระชะอโศก กำกับดูแลโดยคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระชะอโศก (สมณะโพธิรักษ์, 2554)

อาชีวศึกษา

การศึกษาในระดับอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาต่อเนื่องจากการที่มีผู้เรียนสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแล้ว มีความสนใจในงานด้านอาชีวะที่มีอยู่ในสถานประกอบการหรือหน่วยงานชุมชน จึงได้มีการจัดตั้งวิทยาลัยอาชีวศึกษาขึ้นมาเพื่อรองรับผู้เรียนที่มีความถนัดหรือประสงค์ในด้านนี้ และมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถในสาขาอาชีพเฉพาะ กิจกรรมการเรียนการสอนจะมีลักษณะคล้ายกับระดับมัธยมศึกษา การฝึกปฏิบัติงานจะใช้การลงมือปฏิบัติจริง (Learning by doing) จากกิจกรรมที่มีอยู่และดำเนินการจริงในชุมชน โดยยึดหลักปรัชญา “ศีลเคร่ง เก่งงาน ชำนาญวิชา” ในปัจจุบันเปิดสอน ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาต่างๆ เช่น สาขาเกษตรกรรม สาขาช่างกล สาขาช่างเชื่อม สาขาช่างไฟฟ้า สาขาการชาย สาขาเทคโนโลยีการถ่ายภาพ ทำการเปิดสอนใน 2 วิทยาลัย ได้แก่

- 1) วิทยาลัยอาชีวศึกษา สัมมาสิกขาศีระชะอโศก จ.ศีระเกษ
- 2) วิทยาลัยอาชีวศึกษา สัมมาสิกขาราชธานีอโศก จ.อุบลราชธานี

อุดมศึกษา

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่อยู่ในขั้นตอนของการดำเนินการเตรียมความพร้อมสำหรับจัดตั้ง โดยมีชื่อว่า วิชชารามนาวาบุญนิยม (วนบ.) ปัจจุบันได้ทำการทดลองจัดการเรียนการสอนที่อาศัยความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากภายนอก เป็นสถาบันการศึกษา ต่อจากระดับมัธยมหรืออาชีวศึกษา โดยมีหลักปรัชญาว่า “ศีลเต็ม เข้มงาน สืบสานวิชา” โดยมีวิชาหลักคือ สาขาวิชาพุทธชีวศิลป์ คือรู้จักศิลปะการดำรงชีวิตแบบพุทธ แล้วเอามาใช้ในชีวิต เมื่อจบแล้วก็เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมต่อโลก แต่จะไม่เสพติด โดยผู้เรียนจะเป็นนิสิตอยู่ประจำ เรียนรู้ธรรมะ วิชาการต่างๆและทำงานสร้างสรรค์ในสังคมชุมชน

การศึกษาอื่นๆ

วิทยาลัยบรรดาบัณฑิตบุญนิยม (ว.บ.บ.) (ออนไลน์:เข้าถึงได้ 2558) เป็นการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบของชาวอโศก โดยมีหลักปรัชญาว่า “ศีลเต็ม เข้มงาน สืบสานวิชา” เช่นเดียวกับระดับอุดมศึกษา แต่เปิดกว้างสำหรับทุกคนซึ่งไม่ได้จำกัดเพศวัยหรือแม้แต่ผู้ที่นับถือศาสนาอื่น แม้กระทั่งผู้สนใจที่เขียนหนังสือไม่เป็น ก็มาสมัครได้ ซึ่งทางคณะผู้จัดกิจกรรมจะหาผู้ช่วย

มาเขียนสำหรับการทำแบบทดสอบ ตามที่ผู้สมัครบอกให้เขียน คุณสมบัติผู้สมัคร คือ ถือศีล ๕ ไม่มี
 อบายมุข กินมังสวิรัติน้อยกว่า 5 ปี การจัดการเรียนการสอนมีรูปแบบอิสระ มีการอำนวยความสะดวก
 สะดวกในการเรียนรู้คือ มีหนังสือธรรมะที่ใช้ประกอบการมีการบรรยายผ่านรายการโทรทัศน์ผ่าน
 ดาวเทียมของทางกลุ่มเอง ซึ่งผู้สมัครสามารถติดตามรายการได้ก่อนทำการสอบประเมินผล
 โดยมีชื่อรายการว่า “เรียนอิสระ (ตามสำนัก)” นั้นหมายความว่าให้สำนักเองมุ่งมันเอง ถึงเวลาครบ
 หนึ่งปีก็มาสอบประเมินผล กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมทางการศึกษา ที่มุ่งพัฒนา กายวาจาและเน้นที่จิต
 ของสมาชิกในสังคมบุญนิยม ตามหลักปรัชญาคือ ศีลเต็ม-เข้มงาน-สืบสานวิชา อีกทั้งเป็นการ
 ทดสอบการศึกษาที่สร้างให้เกิดภาวะบัณฑิตที่แท้จริงแก่คน มีใบรับรอง ที่เรียกกันว่า “ปัญญา
 บัตร” ผู้สอบได้แต่ละรุ่นจะมี “เข็มตราพระธรรม” เป็นทองคำแท้ โดยมีการกำหนดจำนวนไว้ในแต่
 ละปี ผู้ได้เข็มตราพระธรรม และปัญญาบัตร จะได้อยู่แค่ ๑๕๔ คน แบ่งเป็น สองแผนก คือ แผนก
 วิชญ์ ๗๗ คน (สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีมาแล้วเป็นอย่างดี) กับ แผนกชาญ ๗๗
 คน (สำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี) โดยเรียงลำดับคะแนนจากการคะแนนทั้ง
 สามส่วน คือ ศีล งาน วิชาการทางด้านธรรมะ

ในส่วนนี้ทางสมณะโพธิรักษ์ได้มีดำริจัดงานนี้ขึ้นมาเพื่อ “สร้างคน” ให้คนพัฒนาชีวิตของตน
 ให้เป็นชีวิตที่ดี ประเสริฐ ที่เรียกว่า “อาริยะ” เป็นความเจริญในระดับโลกุตระ ซึ่งเป็นชีวิตที่พ้นทุกข์
 ลดทุกข์ได้จริง แล้วก็เป็นคนดีของสังคม ลดกิเลสตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้า ลดกิเลสแล้วยังประพฤ
 ตินเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งท่านเห็นว่า เป็นเรื่องยิ่งใหญ่ในความเป็นมนุษย์ ที่ตั้งใจออกจากชีวิต
 โลภๆ ที่เคยวิ่งไล่ล่า ลาภ-ยศ-สรรเสริญ-โลกียสุขออกมา

ลักษณะรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในสังคมของสันติอโศก

กิจกรรมการเรียนรู้ในสังคมบุญนิยมนี้ได้ใช้ชื่อว่า “การศึกษาบุญนิยม” เป็นกลไกหนึ่งทำ
 หน้าที่ในการหล่อหลอมผลิตซ้ำต่อกันอย่างต่อเนื่องผ่านทางโรงเรียนสัมมาสิกขา วิทยาลัยอาชีวะ หรือ
 แม้กิจกรรมทางการศึกษาอื่นๆที่จัดตั้งขึ้นมาเอง สถาบันเหล่านี้ “บุญนิยม” ให้แก่ผู้เรียนในทุกๆระดับที่
 ได้รับการถ่ายทอดผ่านทางสถาบันการศึกษา ถึงแม้ว่าโรงเรียนหรือสถาบันเหล่านี้จะสอนเนื้อหาสาระ
 ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แต่กระบวนการเรียนการสอนจะเน้นการสอนและการปฏิบัติตาม
 แนวทาง “บุญนิยม” เช่น นักเรียนจะต้องถือศีลห้า รับประทานอาหารมังสวิรัต เครื่องแต่งกายเป็นสี
 เข้ม ทั้งนี้ นักเรียนยังมีปฏิสัมพันธ์กับคนภายในชุมชนเสมือนญาติมิตร และยังได้รับการฝึกฝนเรียนรู้
 ปฏิบัติตามฐานงาน สถานประกอบการต่างๆ ที่มีอยู่จริงในชุมชน ใช้บริบทสังคมวิถีชีวิต กิจกรรมของ
 ชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคาดหวังว่านักเรียนที่จบจากโรงเรียนนี้จะกลับเข้ามาเป็น
 สมาชิกหรือหากผู้เรียนไปดำเนินชีวิตภายนอกก็จะสามารถมี “เกราะ” ป้องกันมิถุมิคุ้มกันตนเองใน
 การใช้ชีวิตประจำวันภายในสังคมบุญนิยมได้ (บุญทิวา พ่วงกลัด 2554 :196-197) รูปแบบ

การเรียนรู้ของกลุ่มชาวอโศกรวมถึงชุมชนบุญนิยมต่างๆ ที่สำคัญคือ การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนและการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ ร่วมกับเครือข่าย ซึ่งมีหลายรูปแบบ นอกจากจะมีการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบในระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการแล้วนั้นยังมีรูปแบบอื่นๆ อีกดังนี้

- (1) การอบรมธรรมะที่จัดขึ้นตามพุทธสถานต่อเนื่องทุกปีจนเป็นประเพณี
- (2) การเรียนรู้จากปากต่อปาก
- (3) การแสดงธรรม เผยแพร่กิจกรรมชาวอโศกผ่านสื่อโทรทัศน์ของชาวอโศก
- (4) การถ่ายทอดวิทยุ
- (5) มีการจัดพิมพ์หนังสือออกเผยแพร่
- (6) การออกวารสารชาวอโศก
- (7) หนังสือพิมพ์ชาวอโศก
- (8) จัดทำวีซีดีธรรมะ
- (9) การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต
- (10) เพลง สื่อสารธรรมะ
- (11) การให้โอวาทจากนักบวช ในที่ประชุม
- (12) การแสดงละคร
- (13) โศลกธรรม
- (14) บทกลอน
- (15) มีการตั้งชื่อ เพื่อเป็นกรรมฐานในการปฏิบัติธรรม
- (16) การเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน

จากการที่ชุมชนชาวอโศกเน้นการถือศีลปฏิบัติธรรม ดำรงอยู่และพัฒนาได้ด้วยความสำเร็จที่มีต่อผู้นำ การยอมรับในวิถีชีวิตและหลักศีลธรรมที่ตรงกัน การผสมผสานความหลากหลายของภูมิปัญญาชาวบ้าน วิทยาการสมัยใหม่และความรู้จากในตำรา ระบบบ้านวัดโรงเรียนมีการประสานกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความรู้ ภูมิปัญญาและประสบการณ์ได้จาก

- (1) พ่อแม่ครอบครัว ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม การดำเนินชีวิต
- (2) ความรู้และภูมิปัญญาที่ได้รับจากชุมชนท้องถิ่นเดิมของแต่ละคน
- (3) การได้รับการศึกษาจากครูบาอาจารย์ ทั้งในและนอกสถานศึกษา
- (4) ความรู้และภูมิปัญญาจากการศึกษาปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะธรรมะที่ได้รับจากสมณะโพธิรักษ์ สมณะ สิกขมาตุ

ความรู้และภูมิปัญญาที่มีผลต่อชาวชุมชนมากที่สุด คือ การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาจิตใจ ซึ่งมีผลต่อ ในการพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองในการใช้ชีวิต การประกอบกิจการงาน การช่วยเหลือสังคม การบริหารจัดการชุมชนและร่วมกับเครือข่ายชาวอโศกอย่างเข้มแข็งต่อเนื่อง

และระบบส่วนกลางแบบสาธารณโภคิช่วยสร้างวงจรเสริมแรงให้มีทุนด้านต่างๆ ในการประกอบกิจกรรม กิจกรรมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ (ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน 2556:50)

จะเห็นได้ว่าการศึกษานโยบายซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนวัตกรรมระบบบุญนิยม โดยบูรณาการในทุกๆ กิจกรรมของชีวิต ถือว่าเป็นการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งสร้างสมาชิกชุมชนสู่ความเป็นอารยะชนเพิ่มขึ้น (วิชัย เจียมวิจิตรกุล, 2557) ได้มีการจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ผ่าน ทางกิจกรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชน มีความสัมพันธ์กับสังคมชุมชนและสมาชิกชุมชนอย่างใกล้ชิด ผู้เรียนเองซึ่งเป็นสมาชิกหนึ่งในชุมชนจึงได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ เรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน “เป็นการศึกษาของชุมชน เพื่อชุมชน และโดยชุมชน”

โลกดิจิทัล

โลกปัจจุบันในศตวรรษที่ 21 เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากและรวดเร็ว โดยเฉพาะการก้าวกระโดดของพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ในอดีตมีการบันทึกข้อมูลด้วยระบบอนาล็อก เปลี่ยนมาเป็นระบบดิจิทัล และการติดต่อสื่อสารข้อมูลผ่านโครงข่ายอินเทอร์เน็ต ประกอบกับการยกระดับขีดความสามารถของคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์เชื่อมต่อจนมีความเร็วขึ้นในการส่งผ่านข้อมูลระหว่างกันอย่างมาก ช่วยให้การเชื่อมโยงต่อกันของผู้คนในสังคมโลกกระทำได้ง่ายขึ้นกว่าในอดีต ทำให้ปัจจุบันโลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลดิจิทัลมหากษัตริย์คนกล่าวว่าการพัฒนาการของโลกดิจิทัล 2 เดือนเทียบเท่ากับการพัฒนาของโลกปกติ 2 ปี (ยีน ภู่วรรณ & สมชาย นำประเสริฐชัย, 2546) การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนเป็นอย่างมาก อาจเรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงชนิดถอนรากถอนโคน (Radical Change) จากการพัฒนาของดิจิทัลเทคโนโลยีกับวิทยาการด้านฟิสิกส์และเทคโนโลยีชีวภาพ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจที่ทำให้กระบวนการผลิตและการบริการเปลี่ยนไป การประกอบอาชีพเปลี่ยนไปทั้งรูปแบบและทักษะความรู้ การสื่อสารการคมนาคมขนส่งเปลี่ยนไปหรือแม้กระทั่งการรักษาพยาบาลก็มีการเปลี่ยนแปลง (อุทัย ดุลยเกษม. 2560:1) การเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนรวดเร็วนี้ทำให้ปัจจุบันและในอนาคตส่งผลให้พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม สมรรถนะทักษะความรู้ความสามารถใหม่เป็นสิ่งที่จำเป็นที่อาจจะเข้ามาทดแทนสมรรถนะทักษะความรู้ความสามารถเดิมที่อาจจะไม่มีความจำเป็นในโลกดิจิทัล รวมถึงรูปแบบการจัดการศึกษาหรือการเรียนการสอนต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับความต้องการในการใช้ชีวิตของผู้เรียนหรือผู้รับบริการอย่างทันทั่วทั้งที่ ย่อมช่วยอำนวยความสะดวกให้การศึกษาและทำงานด้านมีประสิทธิภาพที่ดียิ่งขึ้น

ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่มีการดำรงอยู่ของเทคโนโลยีดิจิทัลเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์นี้ ส่งผลให้พฤติกรรมของคนสำหรับประเทศไทยผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2560 พบว่าผลการสำรวจประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปประมาณ 63.1 ล้านคนพบว่าผู้ใช้ คอมพิวเตอร์ 19.4 ล้านคน

คิดเป็นร้อยละ 30.8 ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 33.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 52.9 และผู้ใช้โทรศัพท์มือถือ 55.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 88.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2560: 1) และจากการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2562 (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. 2563: 16-19) จากผู้ให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจจำนวน 17,242 ราย พบว่าคนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยวันละ 10 ชั่วโมง 22 นาที โดยที่กิจกรรมออนไลน์พบมากที่สุด ได้แก่ Social Media เช่น Facebook, Line, Instagram มากที่สุด รองลงไปได้แก่ ดูหนัง/ฟังเพลงออนไลน์, ค้นหาข้อมูลออนไลน์, รับ-ส่งอีเมล, ชำระเงินออนไลน์, อ่านหนังสือ/บทความออนไลน์, ซื้อสินค้า/บริการออนไลน์, ติดต่อสื่อสารออนไลน์, เล่นเกมออนไลน์ และใช้แอปพลิเคชันถ่ายทอดสด (Live) กลุ่มคนที่มีการใช้อินเทอร์เน็ต โดยเฉลี่ยมากที่สุดต่อวันคือคนกลุ่มคนวัยทำงานที่ต้องมีการใช้อินเทอร์เน็ต ในการทำงานและ Gen Z ที่เป็นกลุ่มวัยเรียนเติบโตมาในยุคดิจิทัล (Digital Native) จึงมีทักษะการใช้เทคโนโลยีเป็นอย่างดี มักใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาหาความรู้ เล่นเกม ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและกิจกรรม ตลอดจนติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านทางโซเชียลมีเดียต่างๆ ส่วนกลุ่มคนที่เกิดก่อนหน้านั้น (Digital Immigrant) สนใจและมองเห็นประโยชน์จึงหันมาศึกษาและเรียนรู้พื้นฐานการใช้งานเทคโนโลยีใหม่ปรับตัวในการเรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ (ชลธิป ชาญชัยฤกษ์ :ออนไลน์ เข้าถึง 16 เม.ย. 2561)

จากข้อมูลข้างต้นเห็นได้ว่าการเติบโตของเทคโนโลยีดิจิทัลนั้นได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตไม่ว่าจะเป็นคนในวัยเรียน วัยทำงาน หรือวัยเกษียณเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ชีวิต ทั้งรูปแบบการติดต่อสื่อสารจากในอดีตที่ต้องเดินทางไปพบปะกันก็สามารถพูดคุยสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ การบริโภคสามารถทำการสั่งซื้อสินค้าผ่านระบบออนไลน์และมีบริการส่งอาหารหรือสินค้าเหล่านั้นถึงบ้าน การเดินทางสามารถทำการจองบัตรโดยสารผ่านช่องทางออนไลน์หรือสามารถเรียกบริหารรถโดยสารสาธารณะให้รับได้ถึงบ้าน การทำธุรกรรมและการเงินก็ทำบ้านโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์ประจำตัวได้ทันทีตลอดเวลา เข้าถึงความบันเทิงซึ่งมีหลากหลายรูปแบบในโลกออนไลน์สามารถเข้าถึงได้สะดวกรวดเร็วหรือแม้รูปแบบการเรียนรู้ก็เปลี่ยนไป ผู้เรียนสามารถทำการสืบค้นข้อมูลเข้าถึงความรู้ได้อย่างมากมาย ช่องทางติดต่อสื่อสารพูดคุยกับผู้สอนทำได้สะดวกและทันทั่วๆมากขึ้น

จึงส่งผลให้คนไทยในปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลสารสนเทศในชีวิตเป็นอย่างมากและมีพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่หันมาทำธุรกรรมหรือกิจกรรมที่เคยทำแบบออฟไลน์ผ่านช่องทางออนไลน์ในหลายด้าน ซึ่งได้ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ตลอดเวลา ของการเดินทางคมนาคม สุขภาพ เครื่องใช้ในชีวิต รวมไปถึงการแสวงหาและสนใจที่จะเรียนรู้เพื่อนไปใช้ชีวิตประจำวัน ดิจิทัลได้เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตและสร้างความคาดหวังมากมายให้กับมนุษย์ Digital of Things (อุไรพร ชลสิริรุ่งสกุล, 2557)

Alvin Toffler (Toffler, 2539) ได้พยากรณ์ถึงวิวัฒนาการของโลกกระทั่งปัจจุบันเราอยู่ยุค คลื่นลูกที่ 3 มาระยะหนึ่งแล้ว ทอฟฟ์เลอร์ได้อธิบายถึงคลื่นลูกที่หนึ่งว่า คือ การปฏิวัติเกษตรกรรม ผู้คนเปลี่ยนจากดำรงชีพด้วยการแสวงหาอาหารอย่างไม่เป็นหลักแหล่ง มาเป็นการดำรงชีพด้วยการ อยู่กับที่ วิถีชีวิตในหมู่บ้าน ครอบครัวมีลักษณะเป็นขยาย ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตนเองมีระบบ ชนชั้นวรรณะ ปกครองด้วยระบอบอำนาจนิยม การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างช้ามาก แหล่งที่มาของ ความรู้มีอย่างจำกัด โดยมาจากครู พระ ผู้ใหญ่และที่สำคัญที่สุดคือหัวหน้าครอบครัว

คลื่นลูกที่สอง คือ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้เกิดระบบโรงงานสังคมเมือง ครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยว วัฒนธรรมมวลชน อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นสิ่งสูงสุด ในยุคสมัยนี้ได้เกิดช่องทางในการ รับรู้เป็นจำนวนมาก มิใช่เพียงแค่เรียนรู้จากธรรมชาติและผู้คำที่ใกล้ชิดเท่านั้น หากแต่ยังสามารถรับ ความรู้จากสิ่งพิมพ์ สื่อสารมวลชน พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ได้สร้างภาพหรือมุมมองที่ผ่าน ช่องทางเหล่านี้ ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานขึ้นมาตามความต้องการของระบบอุตสาหกรรม

คลื่นลูกที่สาม คือ การปฏิวัติทางด้านคอมพิวเตอร์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และสารสนเทศ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ข้อมูลข่าวสารเกิดขึ้นใหม่มากมายไม่ ขาดสาย ทอฟฟ์เลอร์ได้กล่าวว่า มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วในการแก้ภาพพจน์ที่ดำรงอยู่ใน ความทรงจำของมนุษย์ และต้องสลัดภาพพจน์เก่าทิ้งไป เนื่องจากการกระทำของมนุษย์นั้นจะออก ห่างจากความเป็นจริงของโลก และทำให้ค่อยๆหมดสมรรถภาพจนรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้ ภาพพจน์ทั้งหลายที่อยู่ในความทรงจำและรับรู้มาในอดีตจะไม่มั่นคงเหมือนเดิม ความคิดความเชื่อ และทัศนคติต่างๆจะถูกสั่นคลอน ผ่านการพิสูจน์และคัดค้านถูกล้มล้างด้วยทฤษฎีใหม่ๆอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ มิใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ หากแต่ยัง เปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของความคิดความเชื่อทัศนคติที่มนุษย์ยึดถือสำหรับการปฏิบัติใน ชีวิตประจำวันด้วย

ปัจจุบันโลกได้พัฒนาของมากระทั่งมาถึงยุคดิจิทัล (Digital Era) คือยุคสมัยทาง ประวัติศาสตร์ที่มีการดำรงอยู่ของเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งในยุคสมัยนี้มีใช้เป็นการเจริญเติบโตและ เปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเท่านั้น หากแต่ผลที่ตามมาก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้าน อื่นๆ ชีวิตมนุษย์เชื่อมโยงสัมพันธ์เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่แทนทุกขณะ สำหรับประเทศไทยผลสำรวจของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2560 พบว่าผลการสำรวจประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปประมาณ 63.1 ล้านคน พบว่ามีผู้ใช้ คอมพิวเตอร์ 19.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 30.8 ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 33.4 ล้านคน คิดเป็น ร้อยละ 52.9 และผู้ใช้โทรศัพท์มือถือถึง 55.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 88.2 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) กลุ่มประชากรที่เกิดมาเหล่าที่เกิดมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้บุคลิก ตลอดจนการรับรู้วิธีการเรียนรู้ย่อมแตกต่างกัน ชลาธิป ชาญชัยฤกษ์ (ออนไลน์ เข้าถึง 16 เม.ย. 2561) ได้อธิบายคำว่า Digital Native กับ Digital Immigrant ไว้ว่า

Digital Native หรือชาวดิจิทัลโดยกำเนิด หมายถึง ผู้ที่เกิดในยุคดิจิทัล ซึ่งปัจจุบันมีอายุประมาณ 10-29 ปี คน กลุ่มนี้จะคุ้นเคยกับการใช้คอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตเพื่อเล่นเกม ทำงาน หรือการบ้าน ค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและกิจกรรม ตลอดจนถึงติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นผ่านทางโซเชียลมีเดียต่าง ๆ นอกจากนั้น Digital Native ยังอาจหมายถึง ผู้ที่เข้าใจคุณค่าของเทคโนโลยีดิจิทัลและมองหาโอกาสที่จะนำเทคโนโลยีนี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์

Digital Immigrant หรือผู้อพยพสู่โลกดิจิทัลหมายถึง ผู้ที่เกิดก่อนยุคดิจิทัล (อายุประมาณ 30-60 ปี) แต่สนใจและมองเห็นประโยชน์ จึงหันมาศึกษาและเรียนรู้พื้นฐานการใช้งานเทคโนโลยีใหม่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคนกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นชาวดิจิทัลโดยกำเนิด หลายคนจึงยังไม่สามารถก้าวออกจากโลกใบเดิมได้อย่างเต็มตัว

ผู้คนในปัจจุบันจึงดำรงชีวิตโดยมีการเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีดิจิทัลที่อำนวยความสะดวกสบายให้กับมนุษย์ตลอดเวลา ที่เรื่องของการเดินทางคมนาคม สุขภาพ เครื่องใช้ต่างๆในชีวิต รวมไปถึงการแสวงหาและสนใจที่จะเรียนรู้เพื่อนไปใช้ชีวิตประจำวัน ดิจิทัลได้เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตและสร้างความคาดหวังมากมายให้กับมนุษย์ Digital of Things (อุไรพร ชลสิริรุ่งสกุล, 2557)

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกดิจิทัล

ด้วยการพัฒนาด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์สารสนเทศและการสื่อสาร โดยมีการเชื่อมต่ออุปกรณ์เครื่องใช้ในชีวิตของมนุษย์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet of Things) อีกทั้งในระยะเวลาอันใกล้โลกกำลังสู่การเชื่อมโยงอุปกรณ์ทุกสิ่งอย่างกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet of Everything) ซึ่งโลกดิจิทัลก่อให้เกิดนวัตกรรมที่สนองตอบความสะดวกสบาย ทั้งการสื่อสาร การเดินทาง การทำธุรกรรมทางการเงิน การดำเนินชีวิต รวมถึงรูปแบบของการเรียนรู้ของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป เดฟ เฮนเรตตา ได้กล่าวถึงว่าดิจิทัลกำลังเปลี่ยนโลกทั้งใบและกำลังเปลี่ยนพื้นฐานการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไปอย่างสิ้นเชิง 5 ประเด็นสำคัญ ดังนี้ (ออนไลน์: 2561)

1. CONNECTIONS ดิจิทัลได้เปลี่ยนวิถีการติดต่อสื่อสารและการประสานงาน ให้เป็นไปด้วยความรวดเร็วที่มากขึ้น การเชื่อมต่อทั่วโลกแบบโลกาภิวัตน์ ทำให้การสื่อสารเป็นไปได้แบบไร้พรมแดนสถานที่ทำงานที่แยกกันไม่ใช่อุปสรรคในการทำงานอีกต่อไป การเดินทางเพื่อพบปะหรือประชุมลดน้อยลงอย่างมากด้วย Video Conference ดิจิทัลมีอิทธิพลสูงในการปรับเปลี่ยนการวางระบบการทำงาน

2. CONVERSATIONS ดิจิทัลได้เปลี่ยนวิถีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตกับผู้รับบริการหรือกลุ่มเป้าหมาย สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือการเปลี่ยนจากการสื่อสารจากแบบ One-Way เป็นการสนทนาโต้ตอบกันแบบทันทีและต่อเนื่อง นอกจากนี้อินเทอร์เน็ตได้กลายเป็นช่องทางหรือพื้นที่ในการทำ Focus Group ที่ใหญ่ที่สุดในโลก การศึกษาเรียนรู้ผ่านเว็บไซต์และโซเชียลเน็ตเวิร์ค สร้างให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในวงกว้าง ข้อมูลที่ได้รับต่อยอดไปอีกระดับหนึ่ง

3. CO-CREATION ดิจิทัลช่วยให้เกิดการสร้างเนื้อหาใหม่ๆ สร้างสรรค์เป็นเนื้อหาที่เกิดจากแนวคิดและความต้องการของผู้รับบริการ การเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการได้ออกความคิดเห็นหรือแสดงออกอย่างทันท่วงที หากผู้รับบริการรู้สึกดีก็จะช่วยทำให้เกิดการสื่อสารเผยแพร่ต่อไป

4. COMMERCE กระแสความแรงของคลื่นอีคอมเมิร์ซทำให้การนำเสนอสินค้าผ่านเว็บไซต์เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว

5. COMMUNITY โซเชียลเน็ตเวิร์ค ได้เปลี่ยนบริบทไปด้วยอิทธิพลของการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และโครงการด้านกิจกรรมเพื่อสังคม Social Responsibility และ ผ่านสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาและปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถที่อยู่อย่างอยู่ในสังคมได้อย่างปรกติสุข

การพัฒนาความเป็นมนุษย์ในโลกดิจิทัล

การจัดการศึกษามีได้จัดเพียงเพื่อให้คนมีงานทำเท่านั้น หากแต่มีเป้าหมายในการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในลักษณะ Dynamic, Complex และ Inter-connected อย่างเป็นอยู่ในปัจจุบันและมากยิ่งขึ้นในอนาคต การจะทำให้สังคมโลกมีความสุขได้นั้น จำเป็นต้องสร้างคนให้มีคุณลักษณะที่ช่วยให้การอยู่ร่วมกันมีสงบสุข การพัฒนาความเป็นมนุษย์ในโลกดิจิทัลพึงพิจารณาคุณลักษณะของคนไทยในโลกดิจิทัลดังต่อไปนี้ (อุทัย ดุลยเกษม, 2560)

1. การรู้จักตนเอง
2. การรู้จักสังคมไทยและสังคมโลก
3. การมีระบบคิดแบบองค์รวมและเชื่อมโยง
4. การมีความคิดเชิงสร้างสรรค์และจินตนาการ
5. การมีความสามารถในการวิเคราะห์และสังเคราะห์
6. การมีความสามารถในการสื่อสาร
7. การมีความสามารถในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง
8. การมีความสามารถในการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้อย่างรู้เท่าทัน
9. การส่งเสริมสุขภาพ
10. การมีความรู้และความเข้าใจในความซับซ้อนของระบบตลาด
11. การมีความรู้ความเข้าใจระบบนิเวศ
12. การมีความสามารถในการซาบซึ้งงานด้านศิลปะ ดนตรีและวรรณกรรม

การเรียนรู้ดิจิทัล

ปัจจุบันการพัฒนาของเทคโนโลยีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีผลทำให้โอกาสในการมีส่วนร่วมระหว่างกันเพิ่มมากขึ้นเกิดสังคม ชุมชนและกิจกรรมการทำงาน การเรียนรู้ ตลอดจนโอกาสในการต่อขยายโอกาสทางธุรกิจเพิ่มมากขึ้นผ่านช่องทางการสื่อสารเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งคนเรานั้นจำเป็นต้องมีความรู้ดิจิทัลเพื่อสำหรับใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดและปลอดภัย แม้ว่าคนที่เกิดในยุคดิจิทัล (Digital Native) จะมีความสามารถทักษะในการใช้งาน แต่ไม่อาจกล่าวได้ว่าจะมีวิจรรย์ญาณใช้สื่อดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย ดังนั้นการเรียนรู้ดิจิทัลจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ใช้งานความสามารถในการคิดตัดสินใจใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและอย่างปลอดภัยเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีที่จะส่งผลกระทบต่อการศึกษาตลอดชีวิต รวมถึงชีวิตในการทำงาน (สำนักบริหารงานกรมมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2553)

หากกล่าวถึงการรู้ (Literacy) ความหมายทั่วไปที่รู้จักกันคือ ความสามารถในการอ่านและเขียนร่วมกัน แต่ในปัจจุบันมีคำที่กล่าวถึงกันมากคือ การรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) อันหมายถึงการอ่านและเขียนข้อความในรู้แบบดิจิทัล เช่น ความสามารถในการอ่าน รับข้อมูลหรือการเขียน นำเข้าข้อมูลข้อความรูปภาพดิจิทัล ผ่านอุปกรณ์สื่อสารดิจิทัลได้ รวมถึงความรู้ทักษะเกี่ยวกับความสำคัญและการใช้งานของเทคโนโลยีได้ ตลอดจนความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลข่าวสารในโลกดิจิทัลได้ ความสามารถในการสร้างความหลากหลายของเนื้อหาที่มีการใช้เครื่องมือดิจิทัลต่างๆ ทักษะและความรู้ที่จะใช้งานซอฟต์แวร์และอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ที่หลากหลาย สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ได้ให้นิยามทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ Digital literacy หมายถึง ทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กร ให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ โดยได้กำหนดให้ข้าราชการพลเรือนพัฒนาทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 9 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2563) ได้แก่ 1) การใช้งานคอมพิวเตอร์ 2) การใช้งานอินเทอร์เน็ต 3) การใช้งานเพื่อความมั่นคงปลอดภัย 4) การใช้โปรแกรมประมวลคำ 5) การใช้โปรแกรมตารางคำนวณ 6) การใช้โปรแกรมนำเสนองาน 7) การใช้โปรแกรมสร้างสื่อดิจิทัล 8) การทำงานร่วมกันแบบออนไลน์ 9) การใช้งานดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัย

สำหรับทักษะที่จำเป็นของการรู้ดิจิทัลนั้น International Telecommunication Union (ITU) ได้มีการกำหนดทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skill) ออกเป็น 3 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. **ทักษะขั้นพื้นฐาน (Basic skills)** เป็นการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างง่ายๆ สามารถปฏิบัติงานได้ในขั้นพื้นฐานรู้จักฮาร์ดแวร์ เช่น การใช้คีย์บอร์ด การใช้ touch-screen

เป็นต้น รู้จักซอฟต์แวร์ เช่น การประมวลผลคำ (Word processing) การจัดการไฟล์ข้อมูลบนหน้าจอ การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวบนโทรศัพท์มือถือ รวมถึงการใช้งานออนไลน์แบบพื้นฐาน เช่น อีเมล การค้นหา (Search) หรือ การกรอกแบบฟอร์มออนไลน์ ซึ่งการมีทักษะดิจิทัลในขั้นพื้นฐานนี้ เพียงพอต่อการใช้ชีวิตประจำวัน สามารถติดต่อและเข้าถึงการให้บริการในรูปแบบดิจิทัลได้ไม่ว่าจะเป็นบริการอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐ การซื้อขายออนไลน์ หรือ บริการการเงินอิเล็กทรอนิกส์

2. **ทักษะขั้นกลาง (Intermediate skills)** เป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทราบว่าจําเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์อย่างไร รวมถึงประเมินความสามารถของเทคโนโลยีเพื่อนำมาใช้ในการทำงานได้อย่างเหมาะสม สามารถใช้ซอฟต์แวร์ในการออกแบบสิ่งพิมพ์ต่างๆ โดยสามารถจัดวางรูปภาพและข้อความให้มีความสวยงาม (Desktop Publishing) ผู้ที่มีทักษะในขั้นนี้จะสามารถทำงานในด้านกราฟิกดีไซน์ (Digital Graphic Design) หรือการทำการตลาดผ่านสื่อดิจิทัล (Digital Marketing) เป็นต้น

3. **ทักษะขั้นสูง (Advanced skills)** เป็นทักษะที่อยู่ในระดับผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น โปรแกรมเมอร์ และผู้ดูแลระบบ ซึ่งในอนาคตจะมีงานจำนวนมากที่จำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีทักษะดิจิทัลขั้นสูง ไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) การทำ Big data การเขียนโค้ด การดูแลความปลอดภัยบนโลกอินเทอร์เน็ต (Cybersecurity) Internet of Things (IoT) และการพัฒนาโมบายแอปพลิเคชัน เป็นต้น

การจัดระดับทักษะข้างต้นนั้นสะท้อนให้เห็นภาพกว้างๆ ของทักษะในการรู้ดิจิทัล สถาบันการศึกษาในประเทศไอร์แลนด์ ได้แก่ National University of Ireland, Galway, University College Dublin, The University of Limerick และ Mary Immaculate College Limerick ได้ร่วมกันพัฒนา Digital Skills Framework ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการกำหนดทักษะความสามารถด้านดิจิทัลออกเป็น 6 กลุ่ม

1. **การเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี (Tools and Technology)** คือ การรู้จักและเข้าใจพื้นฐานการทำงานและคุณสมบัติของเครื่องมือและเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ระบบปฏิบัติการ (Operating System), ประเภทของไฟล์ (Filetypes), ระบบการสื่อสารไร้สาย (Mobile Technologies), เครื่องมือในการดำเนินธุรกิจ (Organizational Tools) เป็นต้น

2. **การสืบค้นและเลือกใช้ข้อมูลบนโลกดิจิทัล (Find and Use)** คือ การรู้วิธีการที่จะค้นหาข้อมูลสารสนเทศบนอินเทอร์เน็ต สามารถวิเคราะห์และประเมินข้อมูลได้ว่ามีคุณภาพและน่าเชื่อถือหรือไม่ รวมถึงลิขสิทธิ์ของข้อมูลที่จะต้องอ้างอิงเมื่อมีการนำไปใช้

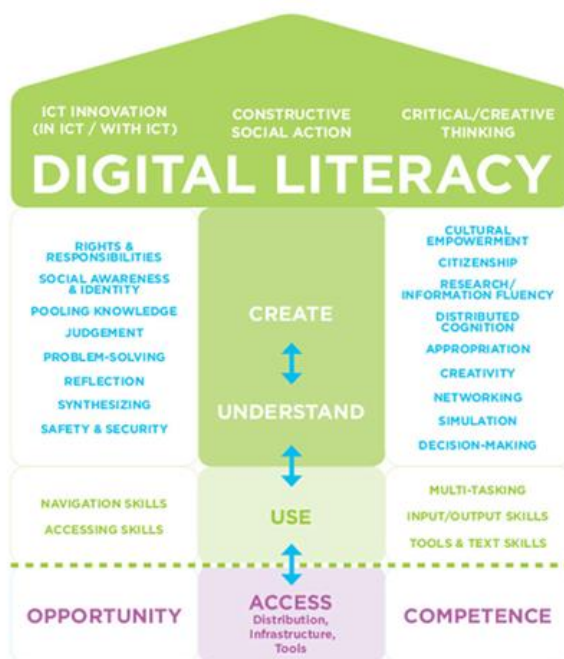

3. **การใช้ช่องทางดิจิทัลในการสื่อสารและสร้างความร่วมมือ (Communicate and Collaborate)** การเชื่อมต่อบนโลกออนไลน์ช่วยลดข้อจำกัดเรื่องระยะทางและเวลา ทำให้การสื่อสารและทำงานร่วมกันเป็นเรื่องง่าย แต่ผู้ใช้งานต้องมีทักษะและรู้จักการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น อีเมลล์, การส่งข้อความ (Messaging), Blogs, Video Conference, เครื่องมือสำหรับทำงานร่วมกัน (Collaboration Tools), การแชร์ข้อมูล (Sharing Data), Wiki เว็บไซต์ที่มีการร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูล เป็นต้น

4. **การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและภัยคุกคามบนโลกดิจิทัล (Identify and Wellbeing)** ต้องมีความเข้าใจในเรื่องการปกป้องข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลอื่น ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบ และมีจรรยาบรรณในการใช้งาน เช่น การสร้างตัวตนในการเข้าถึงข้อมูล (Online Identity), การปกป้องข้อมูลส่วนตัวและคนอื่น ๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบจากภัยคุกคามบนโลกดิจิทัล (Safety & Security), ความสามารถในการควบคุมและเข้าถึงข้อมูลโดยผู้อื่นผ่านทางเทคโนโลยีออนไลน์ (Privacy), การกำหนดนโยบาย ขั้นตอนและข้อกำหนดทางกฎหมายในการบริหารจัดการข้อมูล (Data Protection), การตั้งค่าความปลอดภัยในการเข้าถึงข้อมูลด้วยการใช้รหัสผ่าน (Password Management) เป็นต้น

5. **การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมในการเรียนรู้ (Teach and Learn)** คือ การรู้จักวิธีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เพื่อนำมาช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้าง องค์ความรู้ใหม่ ๆ เช่น การใช้เครื่องมือในการนำเสนอ (Presentation Tools), การสอนที่เป็น interactive มีการใช้แท็บเล็ตหรือ multi Touch, การนำเทคโนโลยีมาช่วยในการสอนแบบเห็นจริง (Classroom Technologies) เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ผู้ใช้งานจะต้องมีทักษะและสามารถออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ

6. **การสร้างนวัตกรรมจากเทคโนโลยีดิจิทัล (Create and Innovate)** การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยในการสร้างแหล่งข้อมูลใหม่ๆ เห็นโอกาสในการพัฒนาแนวทางใหม่ รวมถึงเกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะช่วยต่อยอดในการสร้างนวัตกรรม ซึ่งผู้ใช้งานจะต้องมีทักษะต่าง ๆ เหล่านี้ เช่น Digital Images, กราฟฟิคดีไซน์, การทำ Animation, การออกแบบเนื้อหา และบริหารจัดการข้อมูลบนเว็บไซต์ (Web Content), การเขียนโปรแกรมและออกแบบแอปพลิเคชันบนมือถือ (App Development) เป็นต้น

รูปภาพที่ 1: Digital Literacy Model

รูปภาพโมเดลข้างต้น (Canada's center for digital and media literacy, 2020) นำเสนอส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันภายใต้การรู้ดิจิทัล ครอบคลุมตั้งแต่ประเด็นขั้นพื้นฐานไปจนกระทั่งขั้นที่สูงขึ้น ทั้งนี้เป็นการพัฒนาเชิงตรรกะ โดยเริ่มจากทักษะขั้นพื้นฐานไปสู่ทักษะที่สูงขึ้น หากแต่การปฏิบัตินั้นไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามลำดับขั้น ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียนรู้แต่ละคน

การรู้หนังสือหรือ Literacy นั้นมักเน้นทักษะซึ่งเกี่ยวข้องกับการคิดคำนวณ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และการคิดเชิงวิเคราะห์ ด้วยเป้าหมายคือการพัฒนาผู้เรียนผู้ซึ่งสามารถเข้าร่วมสังคมในวิธีที่มีประสิทธิภาพ ทักษะและความสามารถทั้งหมดดังกล่าวจำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมในสังคมดิจิทัล (Canada's center for digital and media literacy, 2020)

ความสามารถสำหรับการรู้ดิจิทัลเบื้องต้นจำเป็นที่จะต้องกระจายโอกาสในการเข้าถึงอุปกรณ์เครื่องมือและโครงสร้างพื้นฐานการเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ต และจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการรู้ดิจิทัลโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ใช้ (Use) เข้าใจ (Understand) และสร้าง (Create)

1. ใช้ (Use) หมายถึง ความคล่องแคล่วทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ทักษะและความสามารถที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “ใช้” ครอบคลุมตั้งแต่เทคนิคขั้นพื้นฐานคือ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เช่น โปรแกรมประมวลผลคำ (Word processor) เว็บเบราว์เซอร์ (Web browser) อีเมล และเครื่องมือสื่อสารอื่นๆ สู่วิธีขั้นสูงขั้นสูงสำหรับการเข้าถึงและการใช้

ความรู้ เช่น โปรแกรมที่ช่วยในการสืบค้นข้อมูล หรือ เสิร์ชเอนจิน (Search engine) และฐานข้อมูลออนไลน์ รวมถึงเทคโนโลยีอุบัติใหม่ เช่น Cloud computing

2. เข้าใจ (Understand) คือชุดของทักษะที่จะช่วยผู้เรียนเข้าใจบริบทและประเมินสื่อดิจิทัล เพื่อให้สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับอะไรที่ทำและพบบนโลกออนไลน์ จัดว่าเป็นทักษะที่สำคัญและที่จำเป็นที่จะต้องเริ่มสอนเด็กให้เร็วที่สุดเท่าที่พวกเขาเข้าสู่โลกออนไลน์ เข้าใจยังรวมถึงการตระหนักว่าเทคโนโลยีเครือข่ายมีผลกระทบต่อพฤติกรรมและมุมมองของผู้เรียนอย่างไร มีผลกระทบต่อความเชื่อและความรู้สึกเกี่ยวกับโลกรอบตัวผู้เรียนอย่างไร เข้าใจยังช่วยเตรียมผู้เรียนสำหรับเศรษฐกิจฐานความรู้ที่ผู้เรียนพัฒนาทักษะการจัดการสารสนเทศเพื่อค้นหา ประเมิน และใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อติดต่อสื่อสาร ประสานงานร่วมมือ และแก้ไขปัญหา

3. สร้าง (Create) คือความสามารถในการผลิตเนื้อหาและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพผ่านเครื่องมือสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย การสร้างด้วยสื่อดิจิทัลเป็นมากกว่าแค่การรู้วิธีการใช้โปรแกรมประมวลผลคำหรือการเขียนอีเมล แต่มันยังรวมความสามารถในการดัดแปลงสิ่งที่ผู้เรียนสร้างสำหรับบริบทและผู้ชมที่แตกต่างและหลากหลาย ความสามารถในการสร้างและสื่อสารด้วยการใช้ Rich media เช่น ภาพ วิดีโอ และเสียง ตลอดจนความสามารถในการมีส่วนร่วมกับ Web 2.0 อย่างมีประสิทธิภาพและรับผิดชอบ เช่น Blog การแชร์ภาพและวิดีโอ และ Social media รูปแบบอื่นๆ

การพัฒนาการรู้ดิจิทัลคือกระบวนการการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทักษะเฉพาะที่มีความจำเป็นสำหรับการรู้ดิจิทัลจะแตกต่างจากคนหนึ่งถึงอีกคนหนึ่งโดยขึ้นอยู่กับความต้องการและสถานการณ์ของผู้เรียน ซึ่งอาจครอบคลุมตั้งแต่การรับรู้ขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมสู่การประยุกต์ใช้งานที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนยิ่งขึ้น นอกจากนี้การรู้ดิจิทัลเกินความมากกว่าแค่การรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี แต่มันยังครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับจริยธรรม สังคม และการสะท้อน (Reflection) ซึ่งฝังอยู่ในการทำงาน การเรียนรู้ การพักผ่อน และชีวิตประจำวัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สิทธิชัย ละมัย (สิทธิชัย ละมัย, 2552) ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของศาสตราจารย์เฮนรี่ จามริก พบว่าแนวคิดการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของศาสตราจารย์เฮนรี่ จามริก เป็นแนวคิดเชิงบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเชื่อมโยงเป็นระบบด้วยกระบวนการเรียนรู้อันเดียวกัน และเป็นแนวคิดที่เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยสาระคือ นำองค์ความรู้ของชุมชนเข้าไปประกอบเป็นฐานในการกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ของชุมชน ทั้งการศึกษาระบบโรงเรียนชุมชนแบบในระบบและนอกระบบ ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงการใช้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นในการจัดการศึกษาให้กับชุมชน ที่นำมาใช้ประกอบ

เป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยมีกระบวนการทางการศึกษาชุมชนทั้งหมด 5 ขั้นตอน กล่าวคือ การคิดร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน การร่วมกันปฏิบัติ การร่วมกันประเมิน การร่วมกันรับผลประโยชน์ ซึ่งแนวคิดการศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของศาสตราจารย์เฮนรี่ จามริก นี้ยังได้สอดคล้องกับหลักคิดในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาเพื่อช่วยให้ชุมชนพึ่งตนเอง การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการศึกษา การใช้เครือข่ายการเรียนรู้ในการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชน การเสริมสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนในชุมชน การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน การเข้าถึงการศึกษาทุกคนโดยไม่จำกัดวิธีการ การจัดการศึกษาที่สนองต่อความต้องการของบุคคลและชุมชน และการใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดการศึกษา

แพรวนภา เรียงริลา (แพรวนภา เรียงริลา, 2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษาโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก พบว่าการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตตามวิถีทางของพุทธศาสนิกชนที่ดี คือ ปฏิบัติถือศีล 5 เว้นขาดจากอบายมุข 6 รับประทานอาหารมังสวิรัต จัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริงในสถานที่จริงด้วยตนเองและได้เรียนรู้วิธีการทำงานด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกปฏิบัติงานตามความสนใจและความถนัดด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ช่วยทำให้นักเรียนเกิดทักษะการทำงาน เมื่อเกิดปัญหาก็คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นการฝึกวิชาชีพให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพของตนเองสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่เป็นภาระของสังคม จัดการเรียนการสอนโดยปลูกฝังค่านิยมในการพึ่งพาตนเอง คุณธรรมจริยธรรมที่ดีให้แก่ นักเรียน โดยใช้วิธีการสอนแทรกสาระ ผ่านกิจกรรมต่างๆ และยังใช้สื่อการเรียนการสอน เช่น ภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาที่ให้อัศจรรย์ คุณธรรมการพึ่งตนเอง สอนให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะเหล่านี้ ซึ่งนักเรียนได้ยึดเป็นแบบอย่างและครูยังประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่าง

มิ่งหมาย มุ่งมาจน (มิ่งหมาย มุ่งมาจน, 2552) ได้ศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนสัมมาสิกขาราชธานีอโศก จ.อุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าการประยุกต์ใช้ด้านหลักสูตรที่ปรับประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีไทยของชาวชุมชนราชธานีอโศกที่มีได้แยกเป็นเอกเทศจากวัดและโรงเรียน แต่สอดคล้องเป็นทางสายกลางด้วยเหตุผลในการร่วมกันพัฒนานักเรียนให้มีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ มีความพอประมาณในการจัดหลักสูตร รวมถึงมีภูมิคุ้มกันในด้านที่พึ่งตนเอง ได้ด้วยหลักธรรมของศาสนาพุทธและการพึ่งตนเองในการประกอบสัมมาอาชีพ การจัดการเรียนการสอนที่พัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความสามารถทั้งวิชาการและวิชาชีพควบคู่กันไปในทางสายกลางด้วยความมีเหตุผลของความร่วมมือของชุมชนอย่างพอประมาณในการจัดกิจกรรมที่ เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีกับนักเรียนอยู่บนความพอเพียงด้วยการรู้จักการพึ่งตนเองมีคุณธรรมด้วยหลักของศาสนาพุทธ

การจัดสภาพแวดล้อมภายนอก ภายในและอาคารสถานที่ที่มีผลในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน ในชีวิตประจำวันและอยู่ภายใต้พื้นฐานของความขยันอดทน

ทิพวัลย์ คำคง (ทิพวัลย์ คำคง, 2552) ได้ศึกษาวิจัย การจัดการศึกษาที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโคก พบว่า โรงเรียนสัมมาสิกขาสันตือโคกจัดการศึกษาที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านปรัชญา วิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมายและหลักสูตรของโรงเรียนตามปรัชญา “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” การศึกษาแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของนักเรียน นักเรียนได้ปฏิบัติจริงทั้งด้านคุณธรรมและการทำงานในสถานประกอบการของชุมชน ผลการจัดการศึกษาทำให้นักเรียนมีลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีคุณธรรมและมีความรู้ปัจจัยที่ส่งเสริมมี 4 ประการ คือ 1) การยึดพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติ 2) ความศรัทธาของผู้ปฏิบัติต่อพุทธศาสนาและสมณะโพธิรักษ์ 3) การมีบุคลากรที่เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างแท้จริง 4) ชุมชนอันประกอบด้วยบ้าน วัด โรงเรียน เป็นหนึ่งเดียวกันดำเนินไปในทิศทางเดียวกันคือ บุญนิยม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคมี 4 ประการ คือ 1) บุคลากรของโรงเรียนมีความขัดแย้งกันในด้านความคิด 2) มีปัญหาในเรื่องการสื่อสารของบุคลากรในโรงเรียน 3) ขาดผู้ดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง 4) ผู้ปกครองบางคนสนับสนุนให้นักเรียนทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน

ขวัญดิน สิงห์คำ (ขวัญดิน สิงห์คำ, 2554) ได้ทำการศึกษาการบูรณาการการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระชะอโคก พบข้อสรุป 3 ประการ คือ 1) ความสัมพันธ์ของวัด บ้านและโรงเรียน ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการบูรณาการการศึกษา โดยวัดเป็นที่ยอมรับ กลุ่มเกลาให้นักเรียนรู้จักนำคุณธรรมไปใช้ในการทำงาน เพื่อสร้างประโยชน์ต่อบ้านหรือชุมชน บ้านคือครอบครัวที่ให้ความอบอุ่นและถ่ายทอดทักษะในการประกอบอาชีพ ส่วนโรงเรียนเป็นแหล่งของการพัฒนาองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาให้กับชุมชน โดยใช้ฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบดังกล่าว ต่างเกื้อหนุนส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างสำคัญ 2) การปลูกฝังคุณธรรมถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบของชุมชน การเป็นผู้ถือศีลในชีวิตประจำวัน มีสติในการควบคุมตนเองและเสียสละ ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่สมณะ ครูและชาวชุมชนถือปฏิบัตินับเป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำเนินชีวิตให้กับนักเรียนส่งผลต่อการพัฒนาของนักเรียนและชุมชน 3) การบูรณาการนำคุณธรรมมาสอบแทรกในทุกระดับของโรงเรียน โดยเชื่อมประสานทุกสาขาวิชาทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและเกิดความพากเพียร ในการฝึกหัดทักษะจาก การทำงานพร้อมกับการเรียนรู้ทางด้านวิชาการและสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง อีกทั้งยังพบว่า การปลูกฝังจิตอาสาเข้าไปในจิตวิญญาณทำให้นักเรียน มีส่วนช่วยเหลือคนอื่นโดยอัตโนมัติเป็น การสร้างประโยชน์ต่อสังคมและการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม

ทำให้นักเรียนเมื่อออกไปอยู่ในสังคมภายนอกแล้ว ยังมีความต้องการสภาพแวดล้อมที่ดี โดยการเลือกอยู่ร่วมกับคนที่มีความประพฤติดีมากกว่าการมุ่งเน้นเรื่องการบริโภคนิยม

ลลิตา กิจประมวล (ลลิตา กิจประมวล, 2556) ได้ทำการศึกษา อนาคตภาพหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคริสตศาสนศึกษา วิทยาลัยแสงธรรมในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2557-2566) ผลการวิจัย พบว่า 1) ดานปรัชญาของหลักสูตรควรปรับปรุงใหม่ให้สื่อสารเขาใจง่ายขึ้น หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคริสตศาสนศึกษา เป็นหลักสูตรเฉพาะทางด้านศาสนา มุ่งผลิตบัณฑิตให้เป็นครูสอนศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ปรัชญาของหลักสูตรจะกลายเป็นอัตลักษณ์ของการจัดการศึกษาและความมุ่งมั่นของวิทยาลัยในการพัฒนาหลักสูตรอย่างมีจุดหมาย 2) ดานวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ควรเน้นเรื่องการผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีความรู้ในหลักธรรมของคริสตศาสนา มีความเชี่ยวชาญด้านการอบรมคริสตศาสนธรรม สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับชีวิตของตนเองและผู้อื่น 3) ดานโครงสร้างของหลักสูตร วิทยาลัยแสงธรรมเปิดหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี โดยควรปรับเพิ่มกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ให้มากขึ้น พัฒนากลุ่มภาษาให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมในอนาคต ลดหมวดวิชาเฉพาะลง ควรเพิ่มหมวดวิชาเลือกเสรี และเสริมการเรียนรู้เรื่องงานวิจัยเกี่ยวกับการสอนคำสอนทางคริสตศาสนาให้มากขึ้น 4) ดานเนื้อหาสาระของหลักสูตร วิทยาลัยควรจัดตารางเรียนของนักศึกษาตามลำดับความสำคัญและความยากง่ายของรายวิชาให้เหมาะสมกันในแต่ละชั้นปี บูรณาการรายวิชาให้เป็นแบบสหวิทยาและปรับรายวิชาที่ซ้ำซ้อนกันในให้รวมเป็นรายวิชาเดียวกัน เพิ่มด้านการฝึกปฏิบัติและรายวิชาที่จำเป็นต่อประชาคมอาเซียน และสำหรับศตวรรษที่ 21 เนื้อหาสาระของรายวิชาควรปรับให้ทันสมัย ให้มีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 5) ดานคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ บัณฑิตควรมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ด้านคริสตศาสนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น มีคุณธรรม-จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพมีน้ำใจดี และมีจิตอาสา ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมปัจจุบันต้องการอย่างเร่งด่วน 6) ประสิทธิภาพของหลักสูตรของวิทยาลัยควรเกิดจากการระดมความคิดและประสบการณ์ของบุคลากรทุกฝ่ายในการพัฒนาหลักสูตร และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ปานจิตร สุกุมารย์ (ปานจิตร สุกุมารย์, 2561) ได้ทำการศึกษา “อนาคตภาพมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2557 – 2566)” พบว่า ภาพอนาคตเชิงตรรกะโดยอาศัยปัจจัยภายนอกที่มีแรงขับเคลื่อนคือ การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยที่ภาพอนาคตทางเลือกของภาพมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2557 –2566) ภาพอนาคตทางเลือกที่ควรเร่งรัดให้เกิด คือ ภาพอนาคตการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสนับสนุนการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอยู่ในระดับมาก และมีความสามารถในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนสูง ข้อเสนอเชิง

นโยบายมี 3 ประการ คือ 1) การเร่งสร้างผลผลิตและบริการวิชาการแก่สังคมที่นำชื่อเสียงมาสู่มหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาความสามารถในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนที่ไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยีมากนัก 2) การขยายการพัฒนาเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อป้องกันการมีเทคโนโลยีสนับสนุนการจัดการศึกษาไม่เพียงพอและสามารถขยายขอบเขตการจัดการศึกษาและบริการวิชาการแก่สังคมให้ กว้างขวางมากยิ่งขึ้น และ 3) การขยายการจัดการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษาขั้นสูง เพื่อขยายขอบเขตการบริการการศึกษาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ด้วยการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีมาก

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัลครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก 2) เพื่อศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล มีการออกแบบการวิจัย โดยมีรายละเอียดขั้นตอนของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน ที่เกี่ยวกับ 1) ประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาของสันตโตศก 2) การดำเนินการในการจัดการศึกษาของสันตโตศกที่ผ่านมาจากอดีตถึงปัจจุบัน 3) ผลการดำเนินการจัดการศึกษาของสันตโตศกที่ผ่านมา 4) ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลที่เกิดขึ้นกับการจัดการศึกษาของสันตโตศก 5) ความต้องการในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขไปสู่เป้าหมายในการจัดการศึกษาของสันตโตศก

2. การพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์การจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบันอย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยมีวิธีการพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

2.2.1 นำกรอบประเด็นองค์ประกอบการจัดการศึกษาซึ่งได้มาจากการวิจัยเอกสารมาจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน

2.2.2 ผู้วิจัยนำร่างแบบสัมภาษณ์การจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบันนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม

2.2.3 ผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.2.4 ผู้วิจัยนำร่างแบบสัมภาษณ์การจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบันที่สร้างขึ้น ทำการตรวจสอบการใช้ภาษาและความถูกต้องเหมาะสมของข้อความในแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาจำนวน 3 ท่าน, ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย จำนวน 2 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล, รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ใจอารีย์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสุตา เตียเจริญ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC)

2.2.5 ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจากการตรวจสอบทุกรายการประเมิน (Items) ของแบบสัมภาษณ์ ต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00

2.2.6 ปรับแก้เนื้อหาของร่างแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.7 นำร่างแบบสัมภาษณ์ที่ปรับแก้เนื้อหาแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอรับคำแนะนำ

2.2.8 ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา จึงได้แบบสัมภาษณ์สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบันที่สมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องด้วยตนเอง แม้ว่าในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นคนในสันตโตศกจึงได้สัมภาษณ์โดยอาศัยเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ตามข้อมูลที่ได้ โดยไม่นำความรู้สึกความเห็นส่วนตัวของผู้วิจัยมาเกี่ยวข้องในการวิจัย และทำการตรวจสอบข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มอีกครั้ง ในการนี้ผู้วิจัยจึงทำการติดต่อขออนุญาตผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย ในวันสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการเตรียมความพร้อมโดยการทบทวนประเด็นคำถาม ตามแบบสัมภาษณ์ และใช้อุปกรณ์บันทึกเสียงช่วยเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์

สำหรับผู้ข้อมูลและผู้ให้ความเห็นต่อทิศทางการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัลนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกบุคลากรรวมถึงนักวิชาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตโตศกทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งส่วนที่ทำงานด้านการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและตามอัยาศัย จำนวน 20 ท่านประกอบด้วย ได้แก่

4.1 ผู้นำองค์กรสันตโตศก	จำนวน 1 ท่าน
4.2 ผู้จัดการศึกษาในระบบ	จำนวน 3 ท่าน
4.3 ผู้จัดการศึกษานอกระบบสำหรับนักบวช	จำนวน 2 ท่าน
4.4 ผู้จัดการศึกษานอกระบบสำหรับฆราวาส	จำนวน 2 ท่าน
4.5 ผู้จัดการศึกษาตามอัยาศัย	จำนวน 2 ท่าน
4.6 ผู้เคยรับการศึกษาจากสันตโตศก	จำนวน 3 ท่าน
4.7 นักวิชาการภายใน	จำนวน 3 ท่าน
4.8 นักวิชาการภายนอก	จำนวน 4 ท่าน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล (ชาย โปธิสิตา, 2550) ดังนี้

5.1 การจัดระเบียบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการถอดเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันติอโศกออกมาในรูปของบทสนทนาแบบคำต่อคำ โดยพยายามที่จะรักษาไว้ซึ่งลักษณะที่เป็นธรรมชาติ อารมณ์ ความรู้สึกและบรรยากาศของการสนทนา

5.2 การจัดระเบียบเนื้อหาข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกแยกย่อยเนื้อหาที่เป็นประเด็นต่างๆ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสันติอโศก ว่าเป็นประเด็นสภาพปัญหา ข้อเสนอแนะและทิศทางการศึกษาคงไว้ซึ่งความหมายเช่นเดิม

5.3 การให้รหัสข้อมูล

ผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้จากการจัดระเบียบเนื้อหาข้อมูล หาข้อความที่มีความหมายตรงกับประเด็นการจัดการศึกษาของสันติอโศก แล้วจึงกำหนดรหัสคำให้กับประเด็นเหล่านั้น

5.4 การแสดงข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเรียบเรียงประเด็นที่ได้จากการจัดกลุ่มข้อมูลด้วยรหัสข้อมูลที่ตรงกันหรือมีความหมายใกล้เคียงกันใหม่ในรูปแบบการพรรณนา เพื่อตอบคำถามการวิจัย

5.5 หาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิจัย

ผู้วิจัยหาแบบแผนความสัมพันธ์ของเนื้อหาว่ามีความเหมือนความต่างหรือเชื่อมโยงกันของประเด็นสำคัญที่ได้ และนำประเด็นที่ได้มานั้นวิเคราะห์หาความหมายและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสันติอโศกอย่างไร โดยเฉพาะประเด็นสภาพปัญหาและทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล แล้วจึงพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของข้อสรุปที่ได้ด้วยการสนทนาดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันติอโศกอีกครั้ง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตโคกในโลกดิจิทัล มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตโคกจากอดีตถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโคกในโลกดิจิทัล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยในอดีตเคยเป็นผู้เรียนในโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโคก ปัจจุบันเป็นบุคลากรทางการศึกษาของสันตโตโคกมาเป็นเวลา 12 ปี โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตโตโคกด้วยตนเอง และทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปเป็นประเด็น เพื่อตอบคำถามการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตโคก

ปฐมบทของสันตโตโคกนั้นอาจจะต้องนำย้อนถอยหลังไปเมื่อกว่า 5 ทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่สมณะโพธิรักษ์ ผู้นำกลุ่มของสันตโตโคกซึ่งในอดีตก่อนอุปสมบทนั้น ท่านอยู่ในวงการบันเทิง โทรทัศน์ภาพยนตร์ของไทยเป็นดาราศิลปิน พิธีกร นักเขียนนักแต่งเพลง ซึ่งถือได้ว่าประสบความสำเร็จในทางโลกอยู่นั่นแหละ แต่ท่านได้ตัดสินใจลาออกจากวงการและหันเหชีวิตเข้าสู่เส้นทางธรรมะ โดยการมุ่งศึกษาและปฏิบัติธรรมตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง โดยการฝึกฝนปฏิบัติตนเองอย่างเคร่งครัด กระทั่งอุปสมบทเป็นพระภิกษุในปีพุทธศักราช 2513 ณ วัดอโคการาม จังหวัดสมุทรปราการ ท่านเป็นพระที่มีลีลาการเทศน์เป็นที่ประทับใจผู้สนใจในธรรมะ โดยซึ่งถูกผิดอย่างชัดเจน มีวัตรปฏิบัติเคร่งครัดในศีลและพระวินัยเป็นอย่างมาก กระทั่งมีผู้สนใจศรัทธาติดตามฟังและปฏิบัติตามคำสอนมากขึ้น จนเกิดสภาพวัดซ้อนวัดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาภาพที่ไม่ดี ท่านจึงได้ออกมาหาสถานที่ในการฝึกฝนปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม โดยเริ่มมีการร่วมกลุ่มกัน ณ ธรรมสถานแดนอโคก ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แรกเริ่มมีกลุ่มนักบวชพระสามเณร รวม 21 รูป เมื่อสมณะโพธิรักษ์ได้ประกาศศาสนาพุทธตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในมุมมองและการตีความของตนเอง ก็ได้มีคนฟังได้ศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติตามจนเกิดมรรคผล มีความชัดเจนในชีวิต จนเริ่มมีปริมาณคนมากขึ้นจึงมีการรวมเป็นหมู่กลุ่มก่อตั้งเป็น พุทธสถานและชุมชนชาวอโคก โดยชุมชนปฐมอโคก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นชุมชนแห่งแรกของกลุ่มสันตโตโคก ช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่ร่วมกันเป็น “ระบบบุญนิยม” เกิดเป็นสังคมขึ้นมาขยายผลมีทั้งเด็กผู้ใหญ่ผู้สูงวัย มีพฤติกรรม พิธีกรรม กิจกรรม ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ปัจจุบันกลุ่มสันตโตโคกกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทยกว่า 18 แห่ง โดยชาวสันตโตโคกแบ่งสถานะของชุมชนออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) พุทธสถาน 2) สังฆสถาน 3) อาวาสสถานและยังมีชุมชนหรือกลุ่มในเครือข่ายที่ยังไม่ได้รับการเลื่อนสถานะเป็นชุมชนจากหมู่กลุ่มอีกหลายกลุ่ม

รูปภาพที่ 2: รูปภาพแสดงการกระจายตัวของกลุ่มสันตือโคก

เมื่อระยะเวลา 10 กว่าปีหลังการรวมกลุ่มสันตือโคกแล้ว ก็เริ่มมีเด็กเยาวชนที่เป็นลูกหลานของญาติธรรมเพิ่มมากขึ้นมีทั้งที่อาศัยอยู่ในชุมชนและในกลุ่มเครือข่ายต่างเพิ่มมากขึ้น สันตือโคกจึงได้ก่อตั้งกลุ่มที่จัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนเหล่านี้ จนกระทั่งมีการขออนุญาตก่อตั้งเป็นโรงเรียนสัมมาสิกขา ซึ่งเป็นโรงเรียนสามัญในระบบโดยเริ่มต้นนั้นยังใช้หลักสูตรของการศึกษานอกระบบและมีการปรับเปลี่ยนใช้หลักสูตรตามโรงเรียนสามัญทั่วไป และภายหลังได้มีโรงเรียนสัมมาอาชีวะศึกษา (วิทยาลัยอาชีวะศึกษาสัมมาสิกขาในปัจจุบัน)

การจัดการศึกษาของสันตือโคกนั้นเป็นการจัดสำหรับสมาชิกทุกเพศทุกวัยและมีบทบาทสถานะที่หลากหลายในสังคมชุมชนของกลุ่มสันตือโคก โดยจากการศึกษาพบว่าการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) การศึกษาในระบบโรงเรียน 2) การศึกษานอกระบบโรงเรียน 3) การศึกษาตามอัธยาศัย

สถานะของชาวสันตือโศก

ชาวสันตือโศกพอจะแบ่งสมาชิกซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักบวช 2) กลุ่มสมาชิกผู้ใหญ่ 3) กลุ่มเด็กและเยาวชน 4) กลุ่มผู้สนใจทั่วไป

1. กลุ่มนักบวช นับได้ว่าเป็นกลุ่มสมาชิกชุดแรกๆ ในการรวมเป็นหมู่กลุ่มสันตือโศกซึ่งจะผ่านการคัดเลือกฝึกฝนจากสมาชิกภายในที่มีความยินดีสมัครใจที่จะศึกษาเรียนรู้ปฏิบัติธรรมในรูปแบบของนักบวช ซึ่งการเลื่อนฐานะของบุคคลในสันตือโศกนั้นถือได้ว่าเป็นช่วงของการฝึกฝนเรียนรู้ โดยเฉพาะการปฏิบัติซึ่งกว่าจะได้เลื่อนแต่ละขั้นตอนต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรองอย่างมาก โดยผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกของอโศกนั้นเริ่มจาก “อาคันตุกะจร” อันหมายถึงแขกจร คือผู้ที่เริ่มเข้ามาศึกษาเรียนรู้กับหมู่กลุ่ม พักอาศัยในพื้นที่ไปกลับบ้างหรือครั้งละไม่เกิน 7 วัน โดยมีเกณฑ์อย่างน้อยถือศีล 5 ละอบายมุข เป็นระยะอย่างน้อย 3 เดือน หากพร้อมที่จะเลื่อนฐานะตนเองก็ขอเลื่อนฐานะเป็น “อาคันตุกะประจำ” อันหมายถึงแขกประจำ คือผู้ที่เริ่มเข้ามาศึกษาเรียนรู้กับหมู่กลุ่ม พักอาศัยในพื้นที่นานเกินกว่า 7 วัน โดยมีเกณฑ์อย่างน้อยถือศีล 5 หรือศีล 8 และแต่ละบุคคลจะสมทาน ละอบายมุขและทุกๆ 7 วันจะต้องรายงานการฝึกฝนปฏิบัติธรรมของตนต่อสมณะ (กรณีฝ่ายชาย) หรือต่อสิกขมาตุ (กรณีฝ่ายหญิง) เป็นระยะอย่างน้อย 6 เดือน หากพร้อมที่จะเลื่อนฐานะตนเองก็ขอเลื่อนฐานะเป็น “อารามิก” (คนวัดชาย) หรือ “อารามิกา” (คนวัดหญิง) ซึ่งนอกจากจะต้องถือศีล 8 ยังจะต้องซึ่งฝนตามกิจวัตรปฏิบัติของส่วนกลาง ซึ่งใช้ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 18 เดือนในการฝึกฝน หากตัดสินใจสู่การใช้ชีวิตเป็นนักบวชก็ขอเลื่อนฐานะตนเองเป็น “ปะ” กับพระอุปมาษย์อันถือได้ว่าเป็นก้าวสำคัญของการศึกษาเรียนรู้เข้าสู่ชีวิตนักบวชของสันตือโศก ซึ่งมาจากคำว่า “ปฏิบัติ” มีทั้ง “ปะชาย” และ “ปะหญิง” จะต้องถือศีล 8 ยังจะต้องซึ่งฝนตามกิจวัตรปฏิบัติของส่วนกลางและยังภาระงานที่ได้รับมาหมายหรือให้ฝึกฝนเพิ่มเติมมากกว่าคนวัด ปะชายจะเริ่มเปลี่ยนเครื่องแต่งกายเป็นเสื้อแขกระบอกคอกลมสีรักกางเกงสีรัก และปะหญิง จะสวมใส่เสื้อแขกระบอกคอกลมสีรักผ้าถุงสีรักโดยใช้ระยะเวลา 4 เดือน สำหรับปะชายและ 6 เดือนสำหรับปะหญิง จึงจะขอเลื่อนฐานะตนเองสู่การเป็นผู้เตรียมบวชคือ “นาค” (ฝ่ายชาย) “กรัก” (ฝ่ายหญิง) จะต้องถือศีล 8 ข้อฝึกฝนเช่นเดียวกับปะ สำหรับนาคนอกจากเครื่องแต่งกายจะคล้ายปะแล้วคอเสื้อจะคลิปลี้น้ำตาลให้เห็นแตกต่างจากปะชายและโกนศีรษะ ส่วนกรักนั้น คอเสื้อจะคลิปลี้น้ำตาลให้เห็นแตกต่างจากปะหญิง และมีสไบสีรักเพิ่มเติมมา รวมถึงโกนศีรษะเช่นเดียวกันนาค เมื่อฝึกฝนตนเองเป็นระยะเวลา 4 เดือนสำหรับนาคและ 18 เดือนสำหรับกรัก จึงจะขอเลื่อนฐานะตนเองอีกครั้งซึ่งจะต้องรับรับฉันทามติจากคณะสงฆ์อย่างเป็นทางการ และจะต้องสละทรัพย์สินสมบัติเงินทองทั้งหมดในชีวิต ต้องได้รับอนุญาตจากพ่อแม่หรือกรณีมีครอบครัวต้องได้รับอนุญาตจากคู่ครองให้มาบวช (หย่า) อย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นการแสดงถึงการอุทิศตนให้กับพระพุทธศาสนาและมีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง จึงได้รับการนำเข้าสู่หมู่สงฆ์เพื่อประกอบพิธีบรรพชาเป็น “สามเณร” หรือในอดีตเรียกว่า “สามนุเทศ” ถือศีล 10 เปลี่ยน

เครื่องแต่งกายเป็นนักบวช สำหรับภริกาจะเลื่อนฐานะเป็น “สิกขมาตุ” หมายถึง ผู้ศึกษาผู้หญิง ซึ่งในอดีตมักเรียนกันว่า “แม่เณร” โดยถือศีล 10 เช่นเดียวกับสามเณร ฐานะของสิกขมาตุจะฐานะสูงสุดของผู้หญิงของสันตโตโคกแล้ว ส่วนของสารเณรจะใช้ระยะเวลาไม่น้อยกว่า 4 เดือนในการศึกษาและอยู่ในการดูแลของหมู่สงฆ์โดยมีอุปมาชย์เป็นที่ปรึกษา และจึงจะขอเลื่อนฐานะสู่การเป็น “สมณะ” ของสันตโตโคก โดยจะต้องถือศีลโอวาทปาติโมกข์ คือ จุลศีล มัชฌิมาศีลและมหาศีล รวมถึงพระวินัย 227 ข้อ การเลื่อนสถานะของนักบวชหญิงจะมีความยากลำบากและใช้เวลาค่อนข้างยาวนานกว่ามาก โดยเฉพาะเรื่องของอัตราส่วนคือ สมณะ 4 รูปจะมีสิกขมาตุได้ 1 รูป สิกขมาตุ 6 รูปสามารถมีภริกาได้ 1 คนแล้วจึงจะมีปะหญิงได้อีก 2 คน ปัจจุบันก็ยังคงมีการรักษาระเบียบนี้ไว้ หากจะมีการปรับเปลี่ยนบ้างสัดส่วนของสมณะกับสิกขมาตุ กรณีที่สมณะมีจำนวนมากกว่า 100 ก็ให้ใช้อัตราส่วน 3 ต่อ 1

2) กลุ่มสมาชิกผู้ใหญ่ เริ่มจากอาคันตุกะจรแล้วเป็นอาคันตุกะประจำและคนวัดอารามมีการอารามิกาดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว สำหรับคนที่ไม่เลือกที่จะใช้ชีวิตในรูปแบบของนักบวชก็อาจจะของเข้าไปเป็นสมาชิกชุมชนได้ โดยก็ขอสมาชิกเข้าเป็นสมาชิกชุมชนและให้ที่ประชุมชุมชนพิจารณารับรอง โดยต้องถือศีล 5 ละอบายมุข รับประทานมังสวิรัตอาศัยอยู่ในเขตชุมชนของชาวสันตโตโคกและยังมีสมาชิกที่เป็นญาติธรรมที่ศรัทธาได้เข้ามาศึกษาปฏิบัติธรรมตามแนวทางของสันตโตโคกแต่ยังคงดำเนินชีวิตของที่บ้านภายนอกชุมชนมีเป็นจำนวนมาก

3) กลุ่มเด็กและเยาวชน เมื่อระยะเวลาาร่วมๆ 20 กว่าปีหลังการรวมกลุ่มสันตโตโคกแล้ว ก็เริ่มมีเด็กเยาวชนที่เป็นลูกหลานของญาติธรรมที่อยู่ภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้นมี ส่วนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีไม่มากนักส่วนใหญ่จะเป็นเด็กที่เกิดภายนอกชุมชนและย้ายเข้ามาพร้อมกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น สันตโตโคกจึงได้ก่อตั้งกลุ่มการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนเหล่านี้ จนกระทั่งมีการขออนุญาตก่อตั้งเป็นโรงเรียนสัมมาสิกขาภายในชุมชน

คนทั่วไปที่มีความสนใจในวิถีชีวิต แนวคิดหรือการปฏิบัติตนตามแบบสันตโตโคก จะสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ในชุมชนหรือสถานที่ปฏิบัติธรรมของสันตโตโคกซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคในปัจจุบัน หรืออาจจะเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมงานประจำปีที่มีหรือกิจกรรมพิเศษที่จัดขึ้น โดยคนที่ทุกทั้งบุคคลทั่วไปและสมาชิกของสันตโตโคก

4) กลุ่มผู้สนใจทั่วไป กลุ่มสุดท้ายเป็นกลุ่มคนที่นิยมชมชอบหรือผู้ที่เพิ่งเริ่มเข้ามาศึกษาเรียนรู้ รวมถึงคนที่เข้ามาใช้บริการจากสันตโตโคกเช่น เข้ามาเยี่ยมชมดูงานทัศนศึกษา เข้ามาใช้บริการจากร้านค้าของชุมชน ร้านอาหารของชุมชนและรับชมสื่อผ่านช่องทางต่างๆของสันตโตโคก

สภาพการจัดการศึกษาของสันตโตโคกในโลกดิจิทัล

เป้าหมายการศึกษาของสันตโตโคกคือ

สันตโตโคกถือกำเนิดขึ้นมาจากกลุ่มคนที่มีความเชื่อศรัทธาในคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายหลักก็คือการทำงานการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ให้ลดละ “ความเห็นแก่ตัว” ที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาของสันตโตโคกในทุกๆ กลุ่มเป้าหมาย ตามฐานะของแต่ละคน เมื่อทำให้ตนเองพ้นทุกข์ได้แล้ว (โลกุตระ) ก็ไปช่วยให้คนอื่นให้พ้นทุกข์ด้วย (โลกานุกัมปา) ซึ่งเมื่อตนเองพ้นทุกข์แล้วการจะไปช่วยคนอื่นได้นั้นจำเป็นต้องมีความรู้รอบก่อนจึงจะไปช่วยผู้อื่นได้ (โลกวิฑู) “โลกุตระ โลกวิฑู โลกานุกัมปา”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 1 “การศึกษาของสันตโตโคกนั้นเป็นการศึกษาตามแนวทางพุทธปรัชญา โดยมีเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนามนุษย์ทุกกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา ทุกเพศทุกช่วงวัยไม่ว่าจะเป็นชาย หญิง นักรบ ข้าราชการ เด็กหรือผู้ใหญ่ นั่นคือเป็นผู้หลุดพ้นทุกข์หมดกิเลสหรือที่เรียกว่า “อรหันต์” การศึกษาของสันตโตโคกเป็นการศึกษาที่มีจุดจบนั้นคือ รู้จักแก่นแก่นสาระสำคัญของชีวิต สาระของชีวิตนั้นจริงๆ แล้วคือปัจจัย 4 อาจจะมีปัจจัยอาศัยอื่นๆบ้างเรียกว่าบริวาร แต่ทุกวันนี้บริวารมีมากจนเพื่อเป็นนวัตกรรมมากจนไม่รู้จะนับอะไรมาเป็นนวัตกรรม หรือเป็นความสำคัญของชีวิต มันมากเกินไปมากจนเกินคำว่า “พอ” สำหรับชาวสันตโตโคกเราได้แค่นี้ก็เอาแค่นี้ เพราะมันมีจิตความพอของศาสนาพุทธ รู้จักพอมีตัวพอมิตัวจบ”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 1 “การศึกษาของสันตโตโคกมีปรัชญาการศึกษา “ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา” โดยแก่นแก่นการศึกษาของสันตโตโคกนั้น มี 2 หลักใหญ่ๆ “ศีลเด่น เป็นงาน” อันเป็นหลักของการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์ ส่วนชาญวิชานั้นเป็นส่วนที่จะเอาความรู้ความสามารถไปอนุโลมเพื่อเชื่อมเพื่อประสานเพื่อประโยชน์แก่โลกหรือคนทั่วไปต่างหาก สันตโตโคกมีเท่านี้พอและมีที่จบ ไม่ว่าจะอะไรก็ตามที่ดีที่ใหม่จะเรียกว่าดิจิทัลหรือนวัตกรรมอะไรใหม่ๆ มาเราก็ศึกษาเรียนรู้เพื่ออนุโลมเชื่อมกับโลกเท่านั้นเอง การศึกษาของพระพุทธเจ้ามีจุดจบแล้ว ความรู้ส่วนใดที่มากเกินไปส่วนใดที่เพ้อมันล้น ซึ่งโลกเขาศึกษาก็ทำกันไป ส่วนสันตโตโคกไม่ไปทำกับเขาชาวอโคกมีกรอบมีขอบเขตมีที่หยุดมีที่พอ ไม่เสียเวลาแรงงานเพราะเรารู้สาระสำคัญของชีวิตมนุษย์ ดังนั้นเป้าหมายการศึกษาของสันตโตโคกจึงมีที่ “จบ” และเป้าหมายของสันตโตโคกไม่มีการเปลี่ยนแปลง”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 2 “สันตโตโคกเราทำงานการศึกษาด้วยศาสนา และเป็นการศึกษาที่มีเป้าหมายคือ “การหลุดพ้นจากความทุกข์” คือทุกข์ทางใจเป็นที่สุด จะไม่ทุกข์กับเรื่องใดๆ ในโลกอีกแล้วไม่ทุกข์กับปัญหา ซึ่งคนจะต้องลด “ตัวตน” จนไม่มีตัวตนเข้าถึงธรรมสูงสุดคือ อนันตา หรือล้างความเห็นแก่ตัวของใจของเราออกไปให้หมด ผู้ที่ไม่มีความเห็นแก่ตัวผู้นั้นแหละคือผู้เข้าถึง อนันตา

(ไม่มีตัวตน) เมื่อนั้นจะไม่ทุกข์ เพราะทุกข์เกิดจากการมีตัวตน พระพุทธเจ้าท่านค้นพบตรงนี้ กระบวนการของท่าน คือการขัดเกลา ฝึกฝนที่จะละความเห็นแก่ตัว

“ความเห็นแก่ตัวที่ต้องละเว้นก่อนหยาบๆคือ เห็นแก่ตัวจนต้องไปฆ่าเขา ต้องไปขโมยมา ไปมีชู้ โกหก มอมเมาตัวเอง หาทางออกให้กับชีวิตตัวเองไม่ได้ พระพุทธเจ้าเห็นว่าการศึกษาทางโลกทำให้คนมีทุกข์เพิ่มขึ้น สร้างความโลภโกรธหลงให้คนเพิ่มขึ้น นี่คือเป้าหมายในการจัดการศึกษาของสันติโศกในทุกละดับเป้าหมาย และพันทุกข์ไปตามฐานะของแต่ละคน เมื่อทำให้ตนเองพันทุกข์ได้แล้ว ก็ไปช่วยให้คนอื่นพันทุกข์ด้วย บ้านเมืองก็พันทุกข์มากขึ้น บ้านเมืองก็ร่มเย็น ก็เป็นผลพลอยได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข อยู่อย่างพ้อย่างน้อยเอื้ออาทร การจัดการศึกษาของเรานั้นก็ใช้โมเดลเดียวกันกับการศึกษาของนักบวช ไม่ว่าจะเรียนของเด็กเยาวชน ผู้ใหญ่หรือคนทั่วไป แต่มันก็จะมีรายละเอียดปลีกย่อยออกไป แต่หลักการเดียวกัน”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 3 “สันติโศกนั้นมีเป้าหมาย “เพื่อมวลมนุษยชาติ” ตั้งแต่เริ่มต้นถึงปัจจุบันก็ไม่เปลี่ยนแปลง หลักการบริหารที่ดีคือการบริหารตนเองจัดการตนเองก่อน และใช้ดุลยพินิจของหมู่กลุ่มช่วยร่วมกันพัฒนา หากเราให้ความสำคัญกับการศึกษานี้คือ การศึกษาชีวิตตัวเอง เรียนรู้ตัวเองมากขึ้น รู้ศักยภาพตัวเอง ความสามารถที่ส่งสมมาให้ใช้งาน ความรู้สึกนึกคิด นิสสัย กิเลสสันดาน เรียนรู้มัน และมีเวลาโฟกัสใส่ใจในพฤติกรรมของตัวเอง สิ่งที่ต้องฝึกคือ ศิลและการมีสัญชาตญาณแห่งคนตรง ผิดก็ผิด ผิดแล้วก็แก้ไข เมื่อคนอื่นเห็นคนอื่นชี้ความผิดหากเราไปโมโหเขาเราก็ต้องมาแก้สิ่งนี้คือความเจริญ”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 5 “พระพุทธเจ้าก็ให้อโวาหาว่า... เธอจงเป็นภิกษุเพื่อ อยู่เหนือโลกเพื่ออนุเคราะห์โลก” การบวชเข้ามาในศาสนาพุทธก็คือ การสมัครมาเรียนรู้ มาเรียนวิชาชีวิต ซึ่งต้องไปอ่านหนังสืออีกเล่ม คือพุทธธรรม ของท่านประยุต ท่านจะชี้ให้เห็นว่าชีวิตของพระภิกษุอยู่ได้ด้วยโยมสัมพันธ์กับสังคมจะอยู่ด้วยตัวเองไม่ได้ ต้องอาศัยข้าวชาวบ้าน แล้วชาวบ้านจะได้ประโยชน์จากพระภิกษุคือ สอนให้ลดกิเลส คือต้องพึ่งกัน”

“ที่นี้เราดูในเรื่องวิชาการตามที่พระพุทธเจ้าตรัส โลกุตระ โลกวิทู โลกานุกัมปายะ อันนี้พ่อท่านก็สอนเราเอง โลกุตระก็ให้ลดกิเลส โลกวิทู ก็รู้รอบก็คือวิชาการนี้แหละ เราก็จะช่วยคนอื่นได้ แต่ถ้าเราเป็นพระอรหันต์อยู่เหนือโลกไม่มีกิเลส แต่เราไม่มีความรู้เท่าที่ควรเราก็จะช่วยคนไม่ได้มากเท่าคนที่มีความรู้”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 8 “การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นแม้ว่าจะส่งผลต่อสังคมโลกภายนอกหรือสภาพสังคมโศกก็เปลี่ยนไป แต่ตัวปรัชญา แนวคิดเป้าหมายต่างๆ เราไม่เปลี่ยน สิ่งที่มีปัญหาในสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น เพราะคนดีมีน้อยหรือขาดแคลน เพราะทุนนิยม”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 17 “เป้าหมายของทีวีของเราคือให้คนได้เรียนรู้ธรรมะโลกุตระ ธรรมะเป็นหลักเลย เราก็ไม่ได้ทำให้ชาวโศกดูเท่านั้น คือมีคนถามเหมือนกันว่าจะทำสื่อให้ใครดู อาบอกว่าทุกคน

ในโลกนี้เพื่อมนุษยชาติ เพราะสโลแกนของเรา คือ “บุญนิยมทีวี ทีวีเพื่อมนุษยชาติ” และ “ทุกบรรยากาศคือการรายงานความจริง”

2. การศึกษาตลอดชีวิต

สันติอโศกมีการดำเนินงานด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต แก่สมาชิกทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงวัยและประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้ามาศึกษา ซึ่งมีบทบาทสถานะที่แตกต่าง หลากหลายไม่ว่าจะเป็นนักบวชซึ่งมีทั้งชายและหญิง นักเรียนนักศึกษา ทุกขณะที่ทำกิจกรรมดำเนิน ชีวิตก็เพื่อพัฒนาตนเองทั้งความรู้ความสามารถทัศนคติ นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชีวิตตนให้ดีขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลที่ 2 “การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับทิศทางของชาวอโศกเรา อยู่แล้ว เพราะการเรียนรู้ของนักบวชชาวอโศกเกี่ยวข้องแล้วเกิดขึ้นในทุกๆกิจกรรมของชีวิต”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 3 “ช่วงเวลาที่เรานำมาใช้ศึกษาเรียนรู้คือเราใช้ตลอดเวลาในชีวิต เพราะเป็นสำนึก ของเราเองตลอดเวลาตั้งแต่ตื่นนอนมีสติกำกับรู้ตลอด คือช่วงเวลาที่นั้นจะเป็นช่วงเวลาศึกษา อ่านอารมณ์และสามารถจัดการกับอารมณ์ให้ได้ ไม่ใช่ให้อารมณ์เป็นใหญ่ ความเป็นปุถุชนคือให้อารมณ์เป็นใหญ่นำใจ ต้องมีธรรมวิสัยในชีวิตจริง ความอยากก็จะลดลง

ผู้ให้ข้อมูลที่ 5 “การจัดการศึกษาของชาวอโศกเป็นการจัดการการศึกษาตลอดชีวิต ทุกวินาที คือการเรียนรู้ เรียนรู้เพื่อที่จะละกิเลส ต้องมารู้ทุกขณะจิต อันนี้ตามหลักการนะ แต่ใครจะรู้เร็วรู้ช้า เป็นเรื่องที่ต้องศึกษา สิ่งที่ผ่านมาเข้ามาในชีวิตเป็นประสบการณ์ที่เรานำมาเรียนรู้ทั้งนั้น โดยที่ทุกกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็นนักบวช ผู้ใหญ่หรือเด็กนักเรียนก็มี หรือทุกรูปแบบการศึกษาที่เราจัดไม่ว่าจะเป็นในระบบนอกระบบหรือตามอัธยาศัยในหมู่กลุ่มของเราก็จุดมุ่งหมายเดียวกัน”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 17 “ชาวอโศกได้มีรูปแบบการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการศึกษามาตลอด ซึ่งสถานีโทรทัศน์น่าจะถือได้ว่าทันสมัยที่สุดของชาวอโศกตอนนี้ รูปแบบเนื้อหาของเราก็คือ การจัดการศึกษาของสันติอโศกเป็นซึ่งมันก็เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งไม่ใช่เป็นการศึกษาเฉพาะในห้องเรียน เมื่อมาบุญนิยมทีวีแล้วก็เห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การศึกษาทั้งสมาชิกภายในและจริงๆ แล้วคนทั่วไปที่สนใจก็ติดตามด้วยเช่นกัน”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 12 “นักบวชคือผู้ที่เลือกจะใช้รูปแบบชีวิตแบบนั้น ท่านต้องรักษาธรรมวินัย หากท่านทำได้ก็น่าจะพอ อย่าไปคาดหวังอะไรกับท่านมาก แต่หากได้ตรงนั้นแล้วทำต่อได้ดีซึ่งท่านจะต้องรอบรู้ ท่านต้องเป็นนักศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้ของท่านทุกช่วงเวลาของชีวิตท่านต้องทำวัตร บิณฑบาต ขึ้นศาลาธรรมก่อนฉัน ลงปาติโมกข์ สังฆกรรมตรวจศีล ส่วนการศึกษาเรื่องอื่นๆก็ต้องเปิดให้โอกาสให้สติ หากท่านสิ่งที่ท่านเรียนรู้ไม่ผิดพระธรรมวินัย”

ปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล

1. การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา (Awareness)

สันตโตศกเป็นองค์กรทางศาสนาที่ทำหน้าที่หลักด้านการศึกษาเพื่อให้คนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ตามปรัชญาความเชื่อ หากแต่ปัจจุบันสันตโตศกมีการขยายภารกิจอย่างกว้างขวางหลายด้าน ทำให้ทรัพยากรทั้งบุคลากร เวลาและปัจจัยอื่นๆต้องถูกแบ่งและกระจายออกไป การทำภารกิจหลักคือ “การศึกษา” จึงถูกลดทอนลงตามเหตุปัจจัย

ผู้ให้ข้อมูลที่ 5 “อามองเราควรทำงานการศึกษาเป็นงานหลัก เช่นทุกวันนี้ครูก็ไม่ได้ทำงานครูเป็นหลัก ติดงานอย่างอื่นก็ไป ภารกิจหน้าที่มันเยอะมาก คืออยากให้เอางานการศึกษาเป็นหลัก เพราะอาเห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งก็ไม่ใช่ว่าเป็นการศึกษาในกรอบ ไปได้แต่ต้องมีแผนในการไป ไม่ใช่ไปตามอหยาศัยของเราเป็นนอกระบบไม่ใช่อหยาศัย เราต้องมีการจัดว่าเราจะให้เด็กเรียนรู้อะไรเมื่อไร เด็กจะทำกิจกรรมชุมชนเท่าไร ตามสมควร”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 15 “หากจะเปลี่ยนแปลงหรือต้องการจะพัฒนาองค์กรอศกนั้นต้องเริ่มที่ “การศึกษา” ต้องให้ความสำคัญใส่ใจในการทำงานการศึกษา หากอศกปรับ เปลี่ยนแปลงการศึกษาของอศกให้ดี ถูกทิศถูกทาง มันจะมีผลต่อตัวของอศกตัวเอง แล้วช่วยให้อศกมีปัญหาน้อยลงที่สำคัญเราต้องคำนึงว่าเราต้องทำตามกำลังที่เรามี เราไม่สามารถรับทุกอย่างมาทำได้ ไม่ใช่เมตตาและนำไปปัญหามาให้”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 7 “การขยายงานของอศกนั้นไม่ได้ขยายงานหลักเท่าที่ควร กลับไปขยายงานอื่นๆ มากจนเกินไป ทำให้จำนวนคนในองค์กรไม่พอ เป็นการมุ่งเน้นงานการกุศลสงเคราะห์เกินไป ซึ่งงานหลักของอศกคืองานการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมในมนุษย์”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 12 “การเรียนรู้ส่วนใหญ่ผู้ใหญ่ก็เรียนรู้จากการทำปัจจัย 4 หากให้คนออกไปเรียนรู้ภายนอกบ้าง ให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย แต่กิจกรรมเราส่วนเป็นกิจกรรมที่เน้นแรงงานใช้แรงงาน ซึ่งเป็นการเรียนรู้แค่ระดับหนึ่ง ที่ไม่ได้มีเจตนาเรื่องทางการศึกษามากพอ กิจกรรมในอดีตที่ทำ เช่น ธรรมะกระดานดำ สำหรับผู้ที่สนใจในวิชาการ ธรรมปฏิบัติสัมพันธ์ พบสมณะเกจิ การสนทนาส่วนตัว ถามปัญหาชีวิตเพราะบางคำถามเป็นเรื่องส่วนตัวเชิงลึก แต่ปัจจุบันไม่แน่ใจว่ามีมากน้อยขนาดไหน”

2. การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล (Access)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสันตโตศกเป็นกลุ่มคนที่มุ่งมั่นในการศึกษาเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ภายในและจิตวิญญาณ เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสมาชิก ผ่านพฤติกรรมทั้งทางกาย วาจาใจ ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายลดละเลิกสิ่งที่เป็นความจำเป็นในการดำรงชีวิต รมัตระวังปัจจัย และสิ่งเร้าหรือช่องทางในการเรียนรู้ที่จะเข้ามามีผลต่อพฤติกรรม ทำให้สันตโตศกจึงมีข้อจำกัดในการ

เข้าถึงเทคโนโลยีที่เป็นช่องทางให้สมาชิก ภายในส่วนใหญ่ไม่มีอุปกรณ์สื่อสารไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือ เช่นโทรศัพท์มือถือหากจะมีก็มีเพื่อไว้ติดต่อกับญาติพี่น้อง นักเรียนมีฐานะเบาบางไม่ทำให้มีโทรศัพท์มือถือไว้เป็นส่วนตัว แม้แต่นักบวชที่เจอนไขต้องมายุ่พรรษา 15 ปีขึ้นไปถึงจะสามารถขออนุญาตต่อหมู่สงฆ์ เพื่อมีโทรศัพท์มือถือไว้ใช้งานหรือเรียนรู้เป็นการส่วนตัว การเชื่อมต่อด้วยระบบอินเทอร์เน็ตภายในชุมชนไม่ได้มีการปล่อยสัญญาณไร้สายให้ใช้อย่างอิสระ หากจะมีใช้ก็มักจะเป็นตามหน่วยงานภายในของชุมชนแต่ละแห่งหรือห้องคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนหรือวิทยาลัยสำหรับนักเรียนใช้เรียนรู้ ซึ่งหลายแห่งมักจะต้องมีครูหรือผู้ใหญ่คอยดูแลพฤติกรรมการใช้งานของนักเรียนนักศึกษาด้วย แม้การรับชมภาพยนตร์หรือละครที่มีการเผยแพร่ทางโทรทัศน์ทั่วไปก็ยังมีการบันทึกไว้และตรวจสอบก่อนจึงจะนำมาให้สมาชิกภายในได้รับชมกันเพื่อการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกภายใน

ผู้ให้ข้อมูลที่ 2 “การใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องมือสื่อสาร สำหรับนักเรียนก็ยังไม่สามารถมีไว้ใช้ส่วนตัวได้ หรือแม้แต่นักบวชเองก็มีหลักการอยู่ว่าต้อง 15 พรรษาขึ้นไปและได้รับอนุญาตจากหมู่สงฆ์ จึงจะมีโทรศัพท์มือถือได้ด้วยเทคโนโลยีพวกนี้มันมีผลเปลี่ยนแปลงทำให้เด็กดูเลวมากขึ้นมีผลกับเด็กมาก ต่อให้เป็นนักบวชก็ด้วยเหมือนกัน”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 5 “เทคโนโลยีดิจิทัล การสื่อสารมันเปลี่ยนไปแล้วมีผลต่อสังคมทั่วไป แต่ของพวกเราไม่ถึงสื่อเลย เราไม่มีอินเทอร์เน็ต ต่อให้มีโทรศัพท์ก็ไม่มีชั่วโมงเน็ต ที่มีส่วนใหญ่ก็คนที่ทำงานส่วนคนแก่ก็ไม่ได้เล่น ลูกหลานก็ซื้อไว้ให้ใช้โทรหาลูกหลาน เขาไม่ได้ใช้เพื่อการเรียนรู้ เพื่อใช้ติดต่อกับญาติ ส่วนโซเชียลมีเดียขยับ ส่วนใหญ่ก็ใช้ดูรายการของพ่อท่านซะมากกว่า แต่มองอีกมุมหนึ่งก็ไม่ใช่นะ ต่างคนต่างอยู่คนละที่กันก็ไม่ได้รวมตัวกัน”

“โลกดิจิทัลหรือสังคมดิจิทัลที่มันเปลี่ยนไปแล้วสังคมชาวสันตือโคกไม่ได้เปลี่ยนไป เพราะการเข้าถึง internet ไม่ได้มีทุกคนหรือมากเท่าไหร่นัก โดยส่วนใหญ่ก็ยังรับสื่อที่ได้รับการตรวจสอบก่อน”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 14 “สำหรับปัจจุบันนี้ห้องสมุดมีบทบาทน้อยลง แต่ก็ยังมีคนที่มาใช้บริการอยู่ เพราะอย่างเช่น คนวัดหรือสมณะท่านไม่ได้มีโทรศัพท์มือถือหรืออุปกรณ์ในการเข้าถึง IT ทุกรูปทุกคน หรือหลายคนก็ยังถนัดหรือชอบอ่านหนังสือมากกว่า”

ดังนั้นการศึกษาเรียนรู้ในโลกดิจิทัลของสันตือโคกปัญหาประการแรกคือ การเข้าถึงอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้รวมถึงการเชื่อมต่อด้วยระบบอินเทอร์เน็ต ที่ทำให้มีข้อจำกัดในการจัดการศึกษาของสันตือโคกในโลกดิจิทัล

3. การตระหนักถึงความจำเป็นของดิจิทัล (Awareness)

การเปลี่ยนแปลงของโลกโดยเฉพาะการพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสารที่เชื่อมต่อด้วยระบบอินเทอร์เน็ตหรือที่เราเรียกกันว่าโลกดิจิทัลในปัจจุบัน มันสามารถเข้าถึงผู้คนได้ง่ายและเข้าถึงผู้คนได้อย่างรวดเร็ว มีปริมาณข้อมูลมากมายมหาศาล มีต้นทุนในการผลิตที่ต่ำและสามารถผลิตซ้ำได้ไวกว่า

ช่องทางอื่นๆเหมือนในอดีต ดูเหมือนว่าสันตโศกก็ไม่อาจจะขวางกั้นโลกดิจิทัลที่มันถาโถมเข้ามาหา มนุษย์ในทุกวันนี้ได้ ดังนั้นจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อรองรับกระแสดิจิทัลที่กำลังรุกเข้ามา เนื่องด้วยสาร สารที่มาพร้อมกับกระแสดิจิทัลนั้นมีทั้งคุณประโยชน์และข้อเสียที่จะมีผลกระทบต่อสมาชิกของสันต โศกอย่างแน่นอน จึงต้องตระหนักรู้ถึงความจำเป็นในประเด็นหรือภาระกิจการงานด้านใดบ้าง ถึงจะ ไม่ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสมาชิกและหมู่กลุ่ม ต้องปรับกระบวนการทางการศึกษา เพื่อเตรียม ความพร้อมของบุคลากรและโครงสร้างวิธีการทำงานในการรับมือและใช้ประโยชน์ให้เกิดขึ้นมาก ที่สุดตามปรัชญาอุดมการณ์และเป้าหมายของสันตโศกเอง

ผู้ให้ข้อมูลที่ 3 “ในโลกดิจิทัลใน เป้าหมายเนื้อหา แก่นแกนหลักของการจัดการศึกษาเรา ไม่เปลี่ยนแปลง แต่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยน โดยเปิดใจปรับปรับใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสม ในยุคแรกเรา เดินจาริกกันเพื่อเผยแพร่ธรรมะ แต่ปัจจุบันเผยแพร่ธรรมะโดยใช้ทีวีผ่านดาวเทียมทีวีออนไลน์ หาก เราตีที่ทั้งก็เป็นสังคมถ้า ก็จะผิดเป้าเพื่อมวลมนุษยชาติไป เปลี่ยนแปลง แต่แก่นแกนคำสอนและเดินบน เส้นทางของพระพุทธเจ้าไม่เปลี่ยนแปลง

ผู้ให้ข้อมูลที่ 4 “เนื่องจากในโลกทุกวันนี้เทคโนโลยีดิจิทัลนั้นมันมีสื่อเข้ามาถึงคนเราเร็วและ แรงแรงมาก เด็กไม่มีความพร้อมหรือวิจรรย์ญาณในการรับมือกับสื่อที่เข้ามา ครูจึงต้องมีพลังกำลังและ เท้าทันจึงจะช่วยเหลือเด็กได้อย่างมาก แม้แต่ผู้ใหญ่เองก็เช่นเดียวกัน การเรียนการสอนในปัจจุบัน จำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนรู้เข้ามาช่วย สื่อที่จะเข้าถึงใจเด็กที่จะสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้กับ เด็ก ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 7 “การเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัลไม่ได้ทำให้สังคมโศกเปลี่ยน โศกมีความ แข็งตัวมาก โศกควรเรียนรู้เรื่องดิจิทัลให้มาก เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับทุนนิยม เช่น Blockchain (บล็อกเชน) ซึ่งทำแล้วลบไม่ได้ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ ชาวโศกมี จำนวนบุคลากรน้อยและมีเวลาในการทำงานน้อย ดังนั้นควรทำงานที่ให้ได้ผลกว้าง มีประสิทธิภาพ”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 9 “เราจำเป็นต้องปรับกระบวนการทางการศึกษาให้ทันโลก สำหรับเทคโนโลยีก็ มีส่วนที่ดีและไม่ดี หากไม่ควบคุมปล่อยปละละเลย เด็กก็เสีย ครูจึงต้องเท่าทันความเร็วและแรงของ กระแสดิจิทัลมันเข้าถึงเด็กได้ตลอด ดังนั้นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ด้านนโยบายก็ต้องปรับ”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 12 “อามองว่าโลกในปัจจุบันมันหมุนเร็วมาก คนโศกต้องแว่วไว รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร อาจต้องเสียงบ้างโดยเฉพาะเด็ก เนื่องจากเด็กจบแล้วไม่ใช่ว่าจะอยู่วัดทุกคน เขาต้องออกไป อยู่ข้างนอก ต้องเผชิญโลกต้องทำรู้เท่าทันทั้งสิ่งที่ดีและไม่ได้ ให้เขาได้เห็นโลกของความเป็นจริง เราจะต้องพัฒนาคนให้แข็งแกร่ง อยู่วัดไม่ใช่คนอ่อนแอ ไม่มีคุณภาพในโลกแล้วมาอยู่วัด ยิ่งปัจจุบัน โลกของเทคโนโลยีดิจิทัลนั้นเราไม่สามารถปิดกั้น Internet ได้แล้ว เด็กหรือผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ ทุกอย่างจากเน็ตได้ เราต้องค่อยๆสอนเขาสอนให้เขาใช้มันให้เกิดประโยชน์”

“สำหรับโลกดิจิทัลนั้นหลายคนกลัว ดิจิทัล กลัว AI ว่าจะมาแทนที่คน แต่คนที่เข้าใจสิ่งๆ นั้น จะไม่กลัวเพราะเราเข้าใจแล้วว่ามนุษย์นั้นแท้จริงแล้วต้องการ “ความสุข” ที่แท้จริงที่เกิดจากจิต ภายในที่เราเรียนรู้เอง แม้ว่าภายนอกก็ยอมตงงาน หรือผลกระทบต่างๆ ก็วางมันไป ความกังวลนั้น AI มันเป็นเรื่องจริงเข้ามาจริง ถึงอย่างไรเรายังต้องอยู่กับความเป็นจริงแล้วต้องไม่ประมาท โลกมันจะเปลี่ยนไปอย่างไร แต่แก่นแกนเราไม่ได้เปลี่ยน ภายนอกเปลี่ยนก็เรียนรู้ไป ไม่มีอะไรตายตัว มันต้องปรับตัวและเรียนรู้ตลอดเวลา”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 15 “ตัวเทคโนโลยีที่เข้ามาถึงทั้ง Internet พวกนี้มันมีความจำเป็นที่ต้อง ประเมินถึงผลดีผลเสียอย่างไรต่อเด็ก หรืออาจจะไม่ได้แต่กระบวนการจัดการต้องดีเพื่อไม่ให้มันเกิด โทษ”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 17 “เริ่มแรกทำกันที่สถานีโตเกียว ใครสนใจก็มาทำงานที่ทำงานก็คือเราทำสื่ออยู่แล้ว ในรูปแบบ CD ให้ธรรมชาติสนทนาคนเป็นชาย พอTV มาเราก็ทำสารคดีชุมชน เป็นการสรุปเอา มาเผยแพร่ ถ่ายทำตัดต่อพอทำ TV ก็ยกกลุ่มนี้มาทำเลย ก็เอาของเก่ามารีรันก่อน แล้วอันดับแรกก็เอา เรื่องเทศน์เป็นหลัก พอท่าน ท่านจันทร์ ต่อมาก็มีสมณะ เราก็ช่วยกันคิดว่าเราจะทำอะไรดี ดินอุ้มดาวก็ มาด้วยกัน ก็คิดกันว่าทำอะไรบ้าง คือมันต้องชัดว่า เป้าหมายของชาวอโศกคืออะไร ตอนนั้นบุญนิยมทีวี เราไม่ใช่เป็นเพียงสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม แต่มีส่วนที่ถ่ายทอดผ่านระบบออนไลน์ด้วย YouTube, Facebook ด้วย”

“นโยบายของเราในอดีตคือธรรมะและเราจะผลิตหนังสือธรรมะให้ทั่วโลก มาถึงวันนี้สื่อ สิ่งพิมพ์ก็ลดน้อยถอยลงเรามาให้ความสำคัญกับเรื่องของสื่อดิจิทัลมากขึ้น ให้ความสำคัญกับสื่อดิจิทัล มากขึ้น ตอนนี้มี E-Book จากที่เราทำหนังสือเป็นเล่มก็ขึ้นเป็น E-Book อย่าง “เราคิดอะไร” ก็เป็น E-Book แล้วสื่อของเราเมื่อเป็นดิจิทัลแล้วเราไม่คิดเงิน ไม่มีลิขสิทธิ์ เพลงของชาวอโศกมีเยอะ มาก เป็นเพลงธรรมะอริยะ วงฆราวาส”

“ควรปรับการสื่อสารเราก็เตรียมใจแล้วว่า วันหนึ่งเร็วๆ นี้เราอาจจะยุบช่องทีวีผ่านดาวเทียม เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา คือเราจะหันมาทำเป็น TV Online มาเน้นด้านนี้ การผลิตสื่อ วิธีการก็เปลี่ยนไปตามยุคสมัย ปัจจุบันเนื้อหาเรามีอยู่แล้ว เหลือแต่ช่องทางการสื่อสารหรือเทคนิค วิธีการนำเสนอต้องปรับเปลี่ยน งานนี้ก็จะมีการปรับผังรายการ การจัดการสื่อสาร ช่องทางการ เผยแพร่ ลดค่าใช้จ่ายเพราะอุปกรณ์ก็ถูกลง โดยเฉพาะค่าเช่าช่องสัญญาณผ่านดาวเทียม”

4. การรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital literacy)

การปรับตัวรับเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์คุณค่าให้เกิด ประโยชน์ต่อตนเองและประโยชน์แก่ผู้อื่นและสังคม ไม่นำเอาเทคโนโลยีไปใช้ในทางที่ผิดหรือเป็นพิษ โทษภัยแต่ตัวเอง ไม่หลงไหลไปกับกระแสโลกนั้นเป็นสิ่งที่สถานีโตเกียวให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก การ รู้เท่าทันดิจิทัลจึงเป็นความจำเป็นของสถานีโตเกียวจะเตรียมความพร้อมของสมาชิกให้มีทัศนคติ ความรู้

ความเข้าใจและมีทักษะสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนี้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างปลอดภัย การที่อุดมการณ์ของสันติโศกนั้นเป็นอุดมการณ์ที่ยิ่งใหญ่ “เพื่อมวลมนุษยชาติ” จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจโลกอย่างหลายหลายมิติ มิใช่เพียงแค่ทำอยู่ทำกินดำรงชีวิตรอดไปได้ในแต่ละวันเท่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมของสมาชิกให้เท่าทันโลกดิจิทัล

ผู้ให้ข้อมูลที่ 7 “นอกจากให้เด็กหรือคนของเราสามารถทำอยู่ทำกินได้แล้ว จะต้องดูความสนใจและความถนัดของแต่ละคนแล้วก็จะสนับสนุนสร้างเขาไปเป็นผู้ปกครองประเทศ สร้างวิสัยทัศน์ให้ประเทศในอนาคตข้างหน้า โศกต้องก้าวให้ทันคลื่นลูกนี้ที่กำลังเปลี่ยนแปลง หากเราตามไม่ทัน โศกมันจะล่มสลายเสียก่อน ตรงนี้อาเห็นว่าการปรับตัวจำเป็นเพราะเรากำลังจัดมาตรฐานการศึกษาตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้า ซึ่งต้องสร้างสัมมาทิฐิให้คนของเราอยู่เหนือโลกดิจิทัลให้ได้ ไม่ใช่เอาไปเล่นหรือทำให้เสียหาย มันมีประโยชน์มากแต่ก็มีโทษมาก เพราะฉะนั้นควรหุ้มเทกกับดิจิทัล เพราะมีประโยชน์ต่อโลกมาก”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 8 “สังคมโลกดิจิทัลนั้นมันมีผลต่อคนซึ่งตรงนี้ เราคงต้องหาเวลามาศึกษาว่าเด็กปัจจุบันมีปัญหอะไร และเราจะสอนเขาอย่างไร เราน่าจะศึกษาหาวิธีสอนและป้องกันให้เขาในภาวะกระแสของโลกที่ปัจจุบันมันเร้าคนเป็นอย่างมาก โลกดิจิทัลเข้ามานั้นมันมีประโยชน์เยอะหากรู้จักนำมาใช้และควบคุมให้ดี”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 10 “เด็กในยุคปัจจุบันไม่จำเป็นต้องสอนเรื่องเทคโนโลยีทุกอย่าง เพราะเขาเกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยี เพียงแต่เราต้องค่อยๆ ช่วยให้เขาเท่าทันเทคโนโลยี”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 11 “การที่โศกจะทำงานสังคมวงกว้างนั้นจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ลึกซึ้งที่ลึกแล้วมากกว่าความเข้าใจของตัวเองที่เป็นอยู่ ต้องรู้จริงรู้อย่างลึกซึ้งเพราะสังคมมีหลายมิติ โดยเฉพาะในโลกดิจิทัลนั้นชาวโศกต้องเน้นเรื่องหลักกาลมสูตรให้มากๆ”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 12 “สำหรับขรราวานั้น คนเรานั้นเรียนรู้ผ่านผัสสะทั้ง 6 ควรให้ออกาสอิสระในการเรียนรู้ไม่บังคับ ยอมรับเปิดใจกว้าง ชาวโศกควรมีปัญญา ไม่ควรถูกครอบงำทางทิฐิความคิด เพราะทิฐิความคิดต่างๆจะนำมาสู่ความคิด คำพูด พฤติกรรมของคน โดยการเข้าถึงสื่อต่างๆ ยิ่งโลกดิจิทัลซึ่งโซเซียลมีเดียที่เข้ามาจะพบว่าคีย์แมนสำคัญส่วนใหญ่แล้วจะมีโอกาสในการเข้าถึงได้มากกว่า เช่น Smart Phone แต่หากผู้เรียนที่เป็นเด็กก็ควรได้รับการดูแลด้วยเนื่องจากวุฒิภาวะยังไม่มากพอ”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 14 “เทคโนโลยีสมัยใหม่หรือเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่ทุกวันนี้ มันก็มีส่วนดีมาก หากรู้จักนำมาใช้ แต่ก็มีโทษเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะเด็กๆที่เราเป็นห่วงเนื่องจากการควบคุมตัวเองของเด็กๆ หากเขาไม่ได้ใช้เพื่อการเรียนรู้ไปเสียอะไรที่ไม่เหมาะสมมากเกินไปมันจะแสดงผลออกมาเป็นพฤติกรรมของเขาออกมา”

ข้อเสนอทิศทางการจัดการศึกษาของสันตติโศก

1. พัฒนาครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator)

ครูหรือผู้จัดการศึกษานั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทางการศึกษา ซึ่งจะช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ให้มีเวลา มีบรรยากาศและความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน จะเป็นตัวช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างเป็นระบบมีทิศทางการเรียนรู้ได้สะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกของสันตติโศกมีการพัฒนาตามเป้าหมายและความต้องการของแต่ละคนได้เร็วยิ่งขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลที่ 5 “คุณสมบัติของเด็กปัจจุบันค่อนข้างที่จะไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้จึงต้องช่วย ในการศึกษาในระบบ ครูจะต้องเป็น Facilitator สนับสนุนให้เขาเรียน ในปัจจุบันการศึกษาในระบบเอาทฤษฎีวิธีการเรียนของการศึกษานอกระบบมาใช้กันเยอะมาก เมื่อเด็กไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองได้เราจึงต้องช่วยเขา ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมให้เขาเรียนรู้และมีเวลาให้เขาหรือแม้ผู้ใหญ่เองก็จำเป็นจะต้องมีพาช่วยเพื่อให้เขาดีขึ้นเก่งขึ้นตามเป้าหมายของแต่ละคนได้ง่ายและเร็วขึ้น”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 5 “หากเรามองแบบนักรับการศึกษาในระบบนะ ครูจะต้องอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ ไม่ใช่ปล่อยให้เด็กหรือผู้เรียนเรียนไปตามยถากรรม ครูต้องสนับสนุนเขา โดยที่อาจจะไม่ต้องวางแผน ร้อยเปอร์เซ็นต์ ครูจำเป็นต้องมีปรัชญาไม่ว่าจะเป็นปรัชญาของพ่อท่าน ของโรงเรียนของโศกสักอัน แล้วมุ่งเน้นไปที่ปรัชญานั้นแล้วทุ่มเททำ โดยใช้พลังของเด็ก หากเราใช้ทฤษฎีการศึกษานอกระบบ เวลาเราถามเด็กเราได้คำตอบตลอดเลยนะ ถึงแม้ว่าเด็กจะคิดไม่ออกแต่ใช้คำถามถามไปเรื่อยๆ เด็กจะคิดออกเอง ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามเพราะว่าเด็กมีพลังกลุ่มหรือผู้ใหญ่ก็ตาม คนนี้คิดได้แม่นนี้ แล้วคนนั้นก็คิดต่อและคิดต่อๆมันก็จะคิดได้ โดยครูไม่ต้องทำอะไรเลย แล้วเด็กที่อาสอนก็ไม่ได้ฉลาดมาก แต่อาแทบไม่ต้องวางแผนอะไรเลยนะ มันจะทำอย่างไรที่ครูเข้าไปด้วยสมองว่างๆและเชื่อใจเด็กว่าเด็กมีปัญหา”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 2 “ตรงนี้มองว่าการศึกษาทุกวันนี้ดึงเด็กออกจากผู้ใหญ่และการทำงานทุกวันนี้ดึงผู้ใหญ่ออกจากเด็ก มันไม่เอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน ทำอย่างไรให้หาผู้ใหญ่ไปทำงานกับเด็กได้ซึ่งหาได้น้อย เนื่องจากผู้ใหญ่สวมหมวกหลายใบภาระการทำงานเยอะ หากครูดูแลเด็กได้ถึงก็สามารถให้ไปช่วยกันพัฒนาผู้เรียนได้เลย ดังนั้นเราต้องพัฒนาครูให้สามารถดูแลเด็กได้ เอาใจใส่ดูแลใกล้ชิด ได้ใจเด็กให้เขามีศรัทธา แล้วจะบอกสอนได้ง่าย คือผู้ใหญ่ยังดูแลไม่เก่ง”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 8 “อยากให้ครูบุคลากรเพิ่มพูนทักษะการสื่อสาร การนำเสนอ การถ่ายทอด เทคนิคการสอน การเรียนรู้ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก บุคลากรเราอาจมีเจตคติที่ไม่ค่อยดีต่อการศึกษาว่าทำไมจะต้องไปเรียนอะไรมากมาย บุคลากรแต่ละคนมีงานหลายด้าน ทำไม่ได้เพราะภาระกิจการงานเราเยอะ งานเยอะมาก งานมากเกินไป แล้วถูกดึงตัวไปที่บ้านราชทำให้บุคลากรลดลง จนมีผลกระทบสูงมาก”

2. การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Safe-direct Learning)

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้คือ ความตระหนักถึงความสำคัญในการเรียนรู้ที่มีคุณค่าความหมายสำหรับตนเอง เปิดใจเรียนรู้มีทัศนคติกำลังใจหรือแรงบันดาลใจต่อการเรียนที่ดี และจะนำไปสู่การพากเพียรนำตนเองเข้าสู่กระบวนการฝึกฝนเพิ่มเติมอยู่เสมอ สื่อการเรียนรู้เป็นอีกหนึ่งปัจจัยเสริมแรงในการเรียนรู้เป็นส่วนช่วยให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ยิ่งขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลที่ 3 “สิ่งที่เป็ปัจจัยเอื้อในการศึกษา คือ ตระหนักความใส่ใจ การเปิดใจเรียนรู้ มีฉันทะของแต่ละคน ไม่ว่าสังคมเป็นไปอย่างไรก็ต้องอ่านจิตใจเราต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม หากเรียนออกนอกตัวไม่ดู ไม่รู้ภาพในตนจะเป็นสิ่งที่ขาดทุนมาก ผัสสะก็เป็นปัจจัยช่วย เพิ่มหรืออะไรที่เข้ามากระทบเราก็ต้องตื่นตัวเรียนรู้ให้ชัดเจนในอาการจิต”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 4 “การเรียนการสอนในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนรู้เข้ามาช่วย สื่อที่จะเข้าถึงใจเด็กที่จะสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้กับเด็ก ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 14 “การจะส่งเสริมให้คนมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ มันต้องทำเป็นระบบและอาศัยหลายภาคส่วนช่วยกัน ยิ่งสมัยนี้ มันต้องจัดหาเตรียมเนื้อหาให้เขา เพราะทุกคนก็ไม่มีอุปกรณ์ IT ที่จะใช้เป็นช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลได้”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 2 “นักบวชของอโศกเรามีบทบาทอย่างมากต้องติดตาม (เป็นการศึกษาจากประสบการณ์) ต้องเพิ่มพูนความรู้ในงานที่ท่านต้องคลุกคลีศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมตลอด มีโปรโตโฆษะ และโยนิโสมนสิการ อย่ายึดมั่นในความคิดตัวเองมากเกินไป แม้ความคิดเราจะถูก แต่โดยส่วนใหญ่ยังไม่รู้ไม่เข้าใจก็ต้องลองให้เขาเรียนรู้”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 16 “มันอยู่ที่ว่าเราจะทำอะไรให้มีแรงมีกำลังใจ พยายามเรียนรู้ ลงมือทำนั่นนี่นั่นเอง เมื่อมันมีตรงนี้มันก็จะมีความสุข เรียนอย่างมีความสุขคิดถึงที่ไรก็มีความสุข แล้วคนเราทำอะไรแล้วมีความสุขมันก็ประสบผลสำเร็จได้ง่าย จิตมันบวก”

3. สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ (Opportunity)

การพัฒนาสมาชิกของสันตอโศกวิธีหนึ่งคือการให้ได้ทดลองทำ ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้มีโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและสามารถส่งต่อความรู้ประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ขอเพียงสิ่งที่ทำนั้นไม่เป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรมไม่เป็นภัยทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งปัจจุบันช่องทางดิจิทัลนั้นช่วยให้คนทุกคนสามารถเป็นผู้สร้างสรรค์ แบ่งปันให้กับผู้อื่นได้ง่ายมากขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลที่ 6 “สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ เราจะทำอะไรให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ ให้เขาคิด มีฉันทะมีวิธีป้อนให้คิด เพราะมันจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง อยากให้เน้นประเด็นนี้”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 9 “สื่อจากแหล่งเรียนรู้ที่มี ที่วิทยาลัยก็มีการใช้สื่อที่มาจากโซเชียลมีเดีย สิ่งเหล่านี้ก็มีประโยชน์ แต่มันเป็นแบบข้างนอกสื่อที่เราสร้างเองไม่ค่อยมี”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 17 “เทคโนโลยีปัจจุบันนี้มันง่ายต่อการเข้าถึง มันดีตรงที่ทุกคนสามารถเป็นเจ้าของช่องได้ แล้วทุกคนเข้าถึงสื่อได้ ญาติธรรมบุคลากรของเราก็ต้องค่อยๆพัฒนาทำสื่อในโซเชียลเองมันง่ายขึ้นมาก”

“วิถีชีวิตเราก็เอาญาติธรรมที่มีความสนใจที่จะทำงานสื่อมาฝึกฝนด้วยกัน มีการฝึกฝนพัฒนาให้กับทีมงานด้วย อาจัตตอบรมหลายครั้ง เอนักเรียนสื่อมาเข้าฐานงานสื่อ พอเรามีทีวีเรารับนักเรียนเป็นฐานสื่อ เรามีรุ่นพี่ที่ชำนาญไม่ว่าถ่ายวิดีโอ ภาพนิ่ง การตัดต่อ ตั้งแต่โปรแกรมเก่าๆจนปัจจุบัน รุ่นพี่ก็สอนรุ่นน้องเรื่อยๆหลักๆก็คือนักเรียน แล้วก็มีความรู้เก่าหลายคนจบแล้วก็ยังไม่ได้ไปไหน ก็ช่วยสืบทอดกันมาเรื่อยๆ เลยเป็นที่วีที่เราทำกันเอง ไม่ต้องจ้าง อยู่กินกันแบบครอบครัว สวัสดิการตามความจำเป็นของคนนั้นๆ ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าเช่าสัญญาและอุปกรณ์”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 5 “พูดถึงตามอุดมการณ์สูงสุดของอาคือครูไม่ต้องทำอะไรมาก ขอให้มีความเข้าใจกับเด็ก 100% หรือ 50% ก็ได้ อีกครึ่งหนึ่งเป็นเวลาปฏิบัติธรรมของตนเองแต่เวลาอีก 50% ต้องอยู่กับเด็กเลย แล้วค่อยๆแตกต่าง หากเขามีความคิดที่ผิดศีลธรรมเราค่อยๆชักนำ ไม่จำเป็นต้องห้าม มันสามารถใช้คำถาม ให้เด็กได้คิดแล้วเขาจะคิดออกเองว่ามันดีหรือไม่ดี ทุกคนมีความคิดแต่หากให้เขาคิดเอง เขาอาจจะคิดไม่ออก จำเป็นต้องใช้คำถาม ที่นี้ครูที่จะใจกว้างได้รับฟังเด็กให้เด็กคิด ตัวครูต้องใจกว้าง เชื่อเด็กเชื่อในศักยภาพของเด็ก แล้วต้องแมนประเด้นว่าอะไรผิดศีลอะไรไม่ผิดศีล การพัฒนาเด็กจะต้องพัฒนาอย่างมีกรอบของคุณธรรม แล้วมุ่งพัฒนาเด็กจริงๆ ดังนั้นในการพัฒนาเด็กอาจไม่ได้มีแผนอะไรเลย เพียงแต่ให้เขาได้พัฒนาได้แสดงศักยภาพเขาได้เต็มที่เต็มความสามารถโดยครูเป็นผู้ช่วยหรือครูเป็น Facilitator ซึ่งไม่ใช่ช่วยครูจะต้องพัฒนาตัวเอง เพราะอดไม่ได้ที่จะชี้สั่งบอกต้องฝึกเพราะเราถูกสอนแบบสั่งเรามา”

“เพราะฉะนั้นทิศทางคือ พัฒนาเด็กให้เด็กได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งครูจะได้ลดอัตราอย่างมากเลย ครูจะไม่ได้เป็นผู้นำ ลดบทบาทไปมากคนที่เด่นจะเป็นตัวเด็ก เราเป็นแค่ผู้อำนวยการ ความสะดวกในการเรียนรู้ แต่ได้ผลจริงนะเอง เราต้องรู้ว่าเราไม่ได้เก่งนะ เด็กรู้คนละชนิดรวมกันก็เด็ก เราต้องให้เกียรติเด็กแล้วมันจะทำให้เด็กรักเรานะ ไปบอกกล่าวได้นะว่าเราพัฒนาเด็กเพียงแค่นี้ ไม่ให้เขาออกนอกศีลธรรม แต่อะไรที่เด็กทำได้ไม่ออกนอกศีลธรรมให้เขาทำเลย เด็กทุกคนเข้าไม่ยอมทำเรื่องเสียไม่มีใครอยากทำเรื่องเสื่อมเสียให้กับชุมชนเพราะเขาสร้างมากับมือเขา”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 12 “หากจะพูดถึงสันตือโศกนั้น คำสอนของสันตือโศกนั้นเป็นคำสอนที่ให้การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องจริงจัง ไม่ใช่แค่ศึกษาเพียงแค่ว่า Learning to know หากแต่สันตือโศกนั้นเป็นการศึกษาที่แท้จริง Learning to do”

4. พัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Environment)

สภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ซึ่งสันตือโศก มีสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยเอื้อหลายประการไม่ว่าจะเป็นด้านบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ หลากหลายทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรมหรือด้านสัมมาอาชีวะ ยกเว้นด้านวิชาการที่ขึ้นอยู่กับว่าจะทำอย่างไรให้สามารถนำมาใช้ให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ

ผู้ให้ข้อมูลที่ 6 “การศึกษาสำหรับฆราวาสส่วนใหญ่เราเป็นการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเราจำเป็นต้องพัฒนาแหล่งเรียนรู้หรือสภาพแวดล้อมให้มันเหมาะสมและส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ให้ฆราวาส ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วเด็กหรือนักบวชเราก็ใช้ร่วมกัน ส่วนการศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไปก็ต้องเปิดโอกาสให้เขาสามารถเข้าถึงให้มาสัมผัสได้”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 5 “เรื่องสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ของเราเยอะมาก เพราะทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ของเราเป็นสมาชิกชุมชน ร่วมกิจกรรมทุกอย่างของชุมชน จึงได้เรียนรู้เยอะเรียนรู้จนไม่ไหว เรามีแหล่งเรียนรู้ทุกอาชีพ ทำเกษตรก็มี ก่อสร้างก็มี ดูแลผู้ป่วยมี โรงพิมพ์ก็มี ค้าขายก็มี สภาพแวดล้อมด้านอาชีพก็โอเค แต่ด้านวิชาการไม่เอื้อหรืออาจจะน้อยไปหน่อย เพราะมีเวลาเรียนทางวิชาการน้อยไปหน่อย ส่วนด้านศีลธรรมสังคมเราเป็นสังคมของคนปฏิบัติธรรมอยู่แล้วฉะนั้นมันก็ต้องเอื้อให้เขาปฏิบัติธรรมอยู่แล้ว เช่นเบียดเบียนเลย การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่สูบบุหรี่ไม่กินเหล้าอบายมุข 6 ไม่มี ยกเว้นเรื่องเกียจคร้านมีอยู่บ้าง เรื่องมิตรชู้ก็แทบจะเรียนกว่าไม่มี ถึงจะชู้ก็ได้ช่วยมากแต่ไม่ดีบาง นอกนั้นชุมชนก็เอื้อมากให้เด็กปลอดภัยจากอบายมุข แล้วก็มีศีล หากเราเอาแค่ศีล 5 มันก็โอเค จิตสาธาระก็มี คือการอยู่ในชุมชนนี้ยากที่จะเห็นแก่ตัวเพราะต้องทำงานเพื่อส่วนรวมตลอดทุกคนเลย นักบวช ญาติโยม นักเรียนทุกคนทำเพื่อส่วนรวมหมด โอกาสที่จะเห็นแก่ตัวมันยาก สิ่งที่เราจะเห็นก็ตัวได้ก็จะมีแต่เรื่องกินอร่อยนอนเยอะหน่อยประมาณนี้ เราไม่สามารถเห็นแก่ตัวได้มากกว่านี้ แต่มันก็มี error บ้าง แต่โดยสภาพแวดล้อมของเรามันเอื้ออยู่แล้วในการปฏิบัติธรรม เพราะมันเป็นชุมชนที่ปฏิบัติธรรม สิ่งแวดล้อมมันเป็นอย่างนั้น”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 15 “สภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ค่อนข้างอยู่แล้วนะทุกที่ อย่างที่เรารู้ว่า มิตรดีสหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดีเป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของพรหมจรรย์ เพียงแต่ว่าจะจัดจะทำอย่างไรให้มันเกิดบรรยายการของการเรียนรู้ แล้วเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ได้จริง”

5. การจัดการองค์ความรู้และพัฒนาโปรแกรมการเรียน (Knowledge Management)

สันตือโศกนั้นมีเป้าหมายที่ชัดเจนคือการพัฒนาคนด้วยการศึกษา อีกทั้งเป็นกลุ่มคนสังคมที่มีองค์ความรู้มากมายไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การเกษตรธรรมชาติ การดูแลสุขภาพของครุ่วมทำให้ปัจจุบันก็ยังมีผู้คนให้ความสนใจศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตตามแนวทางของสันตือโศกเป็นจำนวนมาก หากสันตือโศกมีการรวบรวมและจัดความรู้ที่มีอยู่มากมายในสันตือโศก

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและสรุปตกผลึกออกมา แล้วนำเสนอเป็นโปรแกรมหลักสูตรที่ช่วยให้คนทั่วไปหรือคนที่กำลังเข้ามาศึกษาใหม่ได้มีโอกาสเรียนรู้จะช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้เร็วขึ้น รวมถึงโปรแกรมหลักสูตรของสมาชิกภายในที่มีความต้องการพัฒนาตนเองในสิ่งที่สนใจต้องการเรียนรู้ โดยการจัดฝึกอบรมซึ่งช่วยเสริมสร้างให้บุคลากรของสันติอโศกมีความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลที่ 11 “อโศกควรทำตรงนี้ มีคอร์สพื้นฐานปฐมนิเทศให้มีหลักสูตร มีระบบระเบียบ วินัยของฆราวาส ซึ่งมันจะช่วยให้คนเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ซึ่งในหลักสูตรนั้นสามารถเรียงลำดับให้ศึกษา เบื้องต้นท่ามกลางปั่นปลายได้ (ช่วยเหลือคนที่จะปฏิบัติผิดฐานแล้วมีผลที่จิตด้วย) เพื่อให้ฆราวาส หรือคนที่สนใจเข้ามาศึกษาใหม่ให้ได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์แนวคิด หลักการหรือวิธีการปฏิบัติธรรม ของชาวอโศกว่าเป็นอย่างไรก่อน เมื่อผ่านหลักสูตรนี้แล้วหลังจากนั้นค่อยให้เข้าไปศึกษาเรียนรู้เอง ตามอรรถาธิบายกับกิจกรรมงานประจำปีของชาวอโศก ที่เขาจะได้ไม่ต้องไปคลุกคลีและจับหลักเอาเอง ซึ่งอาจจับผิดจับถูกก็ไม่รู้ เพราะมีหลักการความรู้ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติธรรมของชาวอโศกแล้ว คนที่เป็นบวได้น้ำก็จะเห็นและเข้าใจได้ง่ายขึ้น”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 13 “อโศกควรมีการฝึกอบรม Training นักบวชให้เก่งขึ้นที่จะสามารถทำหน้าที่ แทนพ่อท่านได้ พ่อท่านจะได้เบาภาระลง หรือบุคลากรที่ทำหน้าที่จัดการศึกษา องค์กรอื่นจะมีคนทำ เรื่องพวกนี้เก่งๆ จะมีงานด้านการจัดการฝึกอบรม และมีโอกาสซ้อมบ่อยๆ จึงจะเก่งแล้วจะสามารถ ช่วยพัฒนาคนในองค์กรได้อีกมาก”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 7 “นักบวชจำเป็นต้องรู้ทั้งสรรพศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศาสตร์ต่างๆ โดยผนวกกับธรรมะแล้วจะเกิดธรรมเป็นอำนาจ เราจึงจะช่วยผู้คนได้ มันต้องให้คนของเราเรียนรู้ ต่อเนื่องต้องให้การศึกษาต่อเนื่องเพื่อนักบวช โดยมีการประชุมหรือทำการสนทนาให้เกิดการตกผลึก ความรู้ต่างๆ อาจจะเป็นรูปแบบของ (PLC, KM) ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้นั้นสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการ เรียนในระดับมหาวิทยาลัยของเราต่อไปได้”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 6 “ต้องสร้างสังคมสติปัญญาต้องการพื้นที่ถกเถียงแลกเปลี่ยนกันได้ คนที่เป็น อาวุโสก็ไม่ใช่ว่าต้องยอมทุกอย่างโดยไม่คิดอะไรเลย หรือแม้แต่ญาติโยมเองก็ต้องมีสติตื่นรู้ ไม่ใช่บอก นักบวชทุกอย่างแล้วไม่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ไม่เกิดปัญญาเพิ่มขึ้น หากเราเรียนรู้ร่วมกันก็จะเป็นทาง หนึ่งที่ช่วยให้สังคมอโศกนั้นเข้าสู่สังคมอุดมปัญญา”

ทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโคกในโลกดิจิทัล	ข้อค้นพบ
1. การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา (Awareness)	ปัญหา
2. เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล (Access)	ปัญหา
3. ตระหนักถึงความจำเป็นการในใช้ดิจิทัล (Awareness)	ปัญหา
4. พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital literacy)	ปัญหา
5. การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Self-direct Learning)	ข้อเสนอแนะ
6. สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ (Opportunity)	ข้อเสนอแนะ
7. การจัดการความรู้ (Knowledge Management)	ข้อเสนอแนะ
8. พัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Environment Learning)	ข้อเสนอแนะ
9. พัฒนาครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Development Facilitator)	ข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 1 : ตารางสังเคราะห์ทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโคกในโลกดิจิทัล

ข้อคิดเห็นจากการสนทนากลุ่ม

1. การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา (Awareness)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 1 “สร้างความตระหนักถึงการทำงานด้านการศึกษา ปรัชญา แนวคิด เป้าหมายของการศึกษาเรารู้แล้วว่าการศึกษาของเราคืออะไร เป้าหมายการศึกษาของเรา จริงๆแล้วก็เพื่อทำกินทำอยู่เพื่อชีวิต เลี้ยงชีวิตมีปัจจัย สองมีชีวิตอยู่นอกจากมีกินอยู่แล้วเรายังมีตัวหลงสุขหลงทุกข์ อันนี้แหละเป็นเรื่องยิ่งใหญ่ที่ต้องศึกษา เทคโนโลยีดิจิทัลหรือนวัตกรรมอะไรก็เป็นองค์ประกอบที่ควรจะใช้ซึ่งจะร่วมกับโลกอนุโลมเขาไป มากไปกว่านั้นแล้วเราไม่เอา”

2. เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล (Access)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 18 “ส่วนในประเด็นโลกดิจิทัลเราคงปฏิเสธไม่ได้ แต่เราจะใช้อย่างไรให้มันเกิดประโยชน์พอดีจำเป็น แม้แต่เด็กรุ่นใหม่ เราห้ามสุดๆ ก็ยังมีโทรศัพท์ ตรงนี้เสนอว่า ในเมื่อมันมีอยู่แล้วก็ให้เด็กเอาสิ่งนี้มาใช้ค้นคว้าให้เป็นประโยชน์ แต่ตรงนี้ก็คงจะยากในกลุ่มนี้ อยากเสนอน่าจะมีแนวทาง ครูอาจจะเก็บโทรศัพท์ เมื่อถึงเวลาก็ให้เขาเอามาค้นคว้าอะไร เราก็จะสอนวิธีใช้ให้ถูกต้อง ไม่ใช่กดชมแล้วไม่ได้ศึกษาเรียนรู้แบบมีองค์ความรู้”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 2 “แนวคิด ส่วนเรื่องโทรศัพท์แต่ละที่ก็ให้โอกาสอยู่แล้วที่เด็กจะเรียนรู้คอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์สำหรับหาข้อมูลทางการศึกษาแต่ละแห่งคงสนับสนุนอยู่แล้ว เพียงแต่ไม่ให้มีใช้ส่วนตัวเท่านั้นเอง”

3. ตระหนักถึงความจำเป็นการในใช้ดิจิทัล (Awareness)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 19 “การวิจัยหัวข้องานวิจัย “การจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล” ชื่อของงานวิจัยน่าสนใจมาก หากเปิดเข้าไปก็จะได้เห็นเนื้อหาการจัดการศึกษาของสันติอโศก ศิลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา ส่วนของชาญวิชาไม่ค่อยหนักใจเท่าไรเพราะมันเป็นเรื่องหาได้ไม่ยาก แต่ตรงศิลปะเด่น กับเป็นงาน เป็นโจทย์ที่หนักมาก จะต้องศิลปะเด่นทั้ง 4 กลุ่มเป้าหมายก็จะทำอย่างไรให้งานวิจัยนี้มาอ่านเพราะตรงนี้ไม่มีใครทำมาก่อน เพราะการนำเสนอจุดแข็งของชาวอโศกมากที่จะมาถอดบทเรียน แล้วถ่ายทอดอย่างไรในโลกดิจิทัลยุคปัจจุบัน โดยผ่านทางออนไลน์ที่ทำให้คนพัฒนาได้อันนี้เป็นโจทย์ยาก ให้คนเป็นโสดาบัน สกิทาฯ อนาคา อรหันต์ มันเป็นงานวิจัยที่น่าอ่านมากที่สุดที่ผู้วิจัยทำออกมาแล้ว เป็นงานวิจัยที่ไม่มีมาก่อนในโลกได้นอกจากงานวิจัยนี้”

4. พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล (Digital literacy)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 18 “ประเด็นหนึ่งที่ยากจะเพิ่มเติม ด้วยในโลกดิจิทัลมันเข้ามาเยอะๆ แต่เราขาดเนื้อหาที่จะสอนคนให้มีมารยาทในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลว่า เราจะใช้อย่างไรถึงจะเหมาะสม ได้ไปอ่านงานในอนาคตเขาจะไม่รับคนที่โพสต์เรื่องต่างๆ ที่ไม่ดีไม่งาม บริษัทเขาจะไม่รับพิจารณา เนื้อหาตรงนี้น่าจะมีในหลักสูตรของเราว่า การใช้ดิจิทัลจะใช้แบบได้ถึงจะเหมาะสมอันนี้ก็จะเป็นเนื้อหาหลักสูตรในอนาคตต่อไปของเรา เรื่องบ้างเรื่องไม่ควรโพสต์ ไม่ควรเขียน ยุคใหม่เราต้องให้การเรียนรู้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ของเราตรงนี้ด้วย”

5. การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง (Self-direct Learning)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 9 “หากผู้เรียนของเรานั้นหากมีความชัดเจนในเป้าหมาย อดมการณ์ทั้งของสันติอโศกเองและของตัวเอง เห็นโอกาสที่ตนเองจะสามารถพัฒนาต่อยอดให้ดีขึ้นได้ แล้วมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ แล้วเขาจะขวนขวายแสวงหาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเองได้เอง ซึ่งตรงนี้ผู้ใหญ่อาจจะมีปัญหาน้อยน้อยแต่ก็ยังต้องเสริมให้กันจะได้ออกจากภพหรือจากแป้น ส่วนเด็กๆของเราซึ่งมีจำนวนมากที่ยังควรได้รับการส่งเสริมเพิ่มขึ้น”

6. สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ (Opportunity)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 7 “เห็นด้วยกับข้อเสนอของผู้วิจัยและทุกท่าน เรื่องของการศึกษาเป็นต้นทางของการแก้ปัญหาทุกอย่าง ถ้าเราให้ความสำคัญกับการศึกษาจริงๆแล้ว บุคคลที่เป็นผู้นำความรู้ทุกอย่างคือ พ่อครู 50 ปี ความรู้ไม่ว่าจะเป็นพุทธศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์หรือศาสตร์ต่างๆ แม้แต่ดาราศาสตร์หรือจักรวาลศาสตร์ เท่าที่เก็บข้อมูลอยู่พ่อครูพูดเกือบทุกศาสตร์ เรื่องเหล่านี้คือองค์ความรู้ที่อโศกมีและขณะเดียวกัน เรื่องสาธารณโภคิ ซึ่งเป็นต้นแบบในมาตรการแก้ปัญหาโควิด-19 ให้ทั่วโลก เพราะฉะนั้นเป้าหมายของการศึกษาจริงๆ ของการศึกษาข้างนอกเพื่อตอบสนองต่อระบบทุนนิยม ต่อไปเราควรชัดเจนต่อการศึกษาของเราสร้างคนของเรา เพื่อสร้าง

กระแสนิยมเรื่องบุญนิยมหรือสาธารณะโภคี และองค์ความรู้หลากหลายที่กล่าวมานี้ เป็นความรู้ของพ่อครูทั้งสิ้น”

7. การจัดการความรู้ (Knowledge Management)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 8 “สิ่งที่ผู้วิจัยนำเสนอมาทั้งหมดถือว่าเป็นแนวความคิดที่ดี หากว่าเรามีความพร้อม ทีมงานเรามีความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยน อาจจะไม่ทั้งหมดแต่เป็นบ้างข้อ ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับโลกยุคนี้ที่จะทำให้คนได้เข้ามาศึกษามากขึ้น ซึ่งอาจจะต้องปรับทำ KM พวกเรา ปรับเรื่องการถอดบทเรียน แหล่งเรียนรู้ ศาสตร์ต่างๆหรือนวัตกรรมที่มีมากมายของเราให้เป็นระบบ”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 18 “เนื้อหาและหลักสูตรคิดว่าชาวโศกได้ปรับตัวเองให้เหมาะกับสถานการณ์ตลอดเวลา ต้องมองย้อนกลับไปถึงผู้เรียนผู้รับบริการ ที่ผู้วิจัยทำไว้มี 4 กลุ่ม นักบวช ผู้ใหญ่ชาวโศก นักเรียน บุคคลภายนอก ผู้รับบริการหรือนักเรียนของเรา ฉะนั้นโยงมาถึงเนื้อหาหลักสูตรสิ่งที่ผู้วิจัยนำเสนอให้เห็นด้วย ก็คือว่าเรื่องการศึกษที่ชาวโศกน่าจะเสริมเข้ามาเราอาจจะไม่ต้องเรียนนานเรียน7วัน เรียกว่าโปรแกรม เราน่าจะจัดหลักสูตรที่ขาดหายไปจากโศก คือ หลักสูตรที่เกี่ยวกับการที่คนรุ่นก่อนที่เข้ามาโศกจะมีเรื่องที่ต้องทำตัวอย่างไรปฏิบัติอย่างไร เหมือนตอนนี้เราเข้ามาถ้าหากมีโปรแกรมเหล่านี้หรือทำเป็นบทเรียนสำเร็จรูปก็ได้ที่จะมาสู่ตรงนี้ เห็นด้วยว่าเราน่าจะมีการทำเรื่องนี้ขึ้นมา เราน่าจะเสริมว่า คนมาใหม่ควรจะทำตัวอย่างไร ตรงนี้จะสอดคล้องกับนักเรียนด้วย กลุ่มที่เป็นคนวัดหรือฆราวาส นักบวชไม่ต้อง นักเรียนหรือคนมาใหม่ ผู้มาเรียนรู้หรืออบรมใหม่น่าจะใช้หลักสูตรนี้กับกิจกรรมการเรียนรู้การสอนสำหรับผู้เรียนหรือผู้รับบริการ โดยสภาวะโควิดหรือโลกดิจิทัลสามารถเข้ามาเรียนรู้ทางออนไลน์ได้เลย”

8. พัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Environment Learning)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 8 “ส่วนเรื่องการสร้างพื้นที่บรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ เราอาศัยประโยชน์สูงสุดในการใช้พื้นที่ต่างๆ ตรงนี้ก็มีความจำเป็นเรื่องของการมีพื้นที่ที่เหมาะสมกับบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ แค่นี้มีมากน้อยแค่ไหนต้องช่วยกันพิจารณา แต่ว่าในยุคนี้เราอาจจะขาดแคลน สถานที่เหล่านี้ เพราะว่าสถานที่ของเรานั้นอ่อนแอประสงค์ซึ่งมันอาจจะทำให้การอบรมทำให้เกิดการเรียนรู้ตรงนี้ลดลง”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 6 “เรื่องสื่อแหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ตอนนี้แต่ละที่ของชาวโศกมีแหล่งเรียนรู้มากมายแต่บุคลากรเรามีน้อย อยากเสนอว่าแหล่งเรียนรู้แต่ละที่ที่ผู้คนไปเยี่ยม เราจะต้องมีสื่อออนไลน์ คิวอาร์โค้ดไว้ในสถานที่นั้น ให้คนที่เข้ามาได้ศึกษาเรียนรู้ มีเสียงมีภาพมีประวัติออกมา ก็จะเป็นการประหยัดบุคลากรของเรา (ให้แหล่งเรียนรู้มีชีวิต) และให้ผู้รับบริการในสถานที่นั้นได้เรียนรู้ด้วย ตรงนี้ก็แล้วแต่บุคลากรและแต่ละที่ว่ามีข้อจำกัดอย่างไร ปรับปรุงให้เราสะดวก ไม่เห็นดีเห็นอยจนเกินไป หลังโควิดนี้คนจะเข้ามาศึกษาเรียนรู้เรามากขึ้น”

9. พัฒนาผู้อำนวยการเรียนรู้ (Development Facilitator)

ผู้ให้ข้อมูลที่ 6 “ด้านครูและบุคลากร ของเรานั้นล้วนเป็นครูที่เกษียรมาเป็นครู มันเป็นครูที่มีประสบการณ์เดิมนามมากแล้ว อาจมีจุดอ่อนเรื่องของเทคโนโลยี ซึ่งควรพัฒนาบุคคลกรให้มีความสามารถด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้เขาภูมิใจเคารพศรัทธา ประสบการณ์ของเขาก็จะดีขึ้น การเคารพศรัทธาจากลูกศิษย์ก็จะดีขึ้น จะมีความสามารถสอนเด็กๆให้เรียนรู้ผ่านออนไลน์ตรงนี้ได้ เช่น Google Classroom ของพวกเราก็ควรใช้ให้ได้ คิดว่าผู้วิจัยทำมาแล้วก็ดีแล้ว ส่วนจะเป็นได้หรือเปล่า ก็ให้เป็นตามเหตุปัจจัยของบุคลากร ตามยุคสมัยก็เห็นด้วยในงานวิจัยนี้ ขอขอบคุณผู้วิจัยที่เห็นความสำคัญตรงนี้ จะเป็นไปได้หรือไม่ก็เป็นดุลยพินิจของคณะกรรมการการศึกษาของชาวอโศก”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 8 “ส่วนเรื่องของการอบรมครูผู้จัดการศึกษาในมุมมองเราท่านนักบวชท่านก็เป็นครู หรือทุกคนที่จะเป็นพี่เลี้ยงหรืออะไรก็ได้ เป็นพี่ป้าน้าอาที่มีอิทธิพลสูงในการที่จะอยู่กับคนกับคน หมู่มาก เรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญว่าเราจะอยู่กับเขาอย่างไร จะพูดจะคุยจะนำเสนอกับเขาอย่างไรให้เขาเกิดการยอมรับ เกิดการเข้าใจและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เหมือนคล้ายกับศาสตร์การตลาด มีจิตวิทยา นำเสนอแล้วคนหันไปทำตามในมุมมองตรงนี้อาก้เห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นเหมือนกันที่เราจะต้องเรียนรู้ว่า มันจะมียุทธวิธีอย่างไร วิธีการเรียนรู้อย่างไร อยู่ที่ทีมงานของเราที่อยู่ด้วยกัน เราอยู่กันอย่างมีเอกภาพ อยู่กันอย่างไ้มีความสามัคคี มีกำลังใจที่จะทำงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นๆ เพราะฉะนั้นเรื่องของความรู้ในการพัฒนาตนเอง จุดนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญเหมือนกัน ถ้าคิดจะเปลี่ยนแปลงจากอโศกยุคที่ผ่านๆมาแล้ว ให้มีการเปลี่ยนแปลงใน 50 ปีนี้อาจไม่ต้องเปลี่ยนมาก เปลี่ยนให้พอเห็นว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 9 “คิดว่างานวิจัยนี้ตรงกับสิ่งที่เราจะต้องทำในปัจจุบัน มันตรงกับยุคสมัยที่ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาต้องเร่งปรับตัวและพัฒนาตนเองให้ทันยุคดิจิทัล ซึ่งในประเด็นต่างๆ ก็เห็นด้วยกับผลการวิจัย”

ผู้ให้ข้อมูลที่ 1 “ปัญหาจริงการศึกษาของสันตอโศก โดยองค์ประกอบนั้นมันสมบูรณ์แล้วที่ไม่สมบูรณ์อยู่ที่คน ชาวอโศกต่างความคิด มีความต่างกัน แล้วอัตตามานะก็มีของแต่ละคน เพราะฉะนั้นและพยายามจะมารวมอัตตากับกันและผสมผสานกัน แล้วอัตตานั้นคือความไม่คอยยอม อัตตากับมานะของแต่ละคนจะอย่างไรให้มาปรับอัตตามานะของแต่ละคน เพื่อที่จะเข้าใจกันได้แล้วร่วมกันทำเท่านั้นเอง ส่วนอุปสรรคนั้นชาวอโศกมีอุปสรรคตรงที่เราทำงานมันจะต้องสวนกระแสกับโลกีย์เขา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาหรือการประพุดิตนก็ตามอยู่ในสังคมโลก เขาไม่รู้จักโลกุตระเขาก็ทำว่าพวกเรานี้เป็นคนงมงายหรืออะไรก็แล้วแต่ ก็เฉพาะเขาคิดเขาไม่รู้เรื่องศาสนาพุทธนี้เป็นโลกุตระแล้ว”

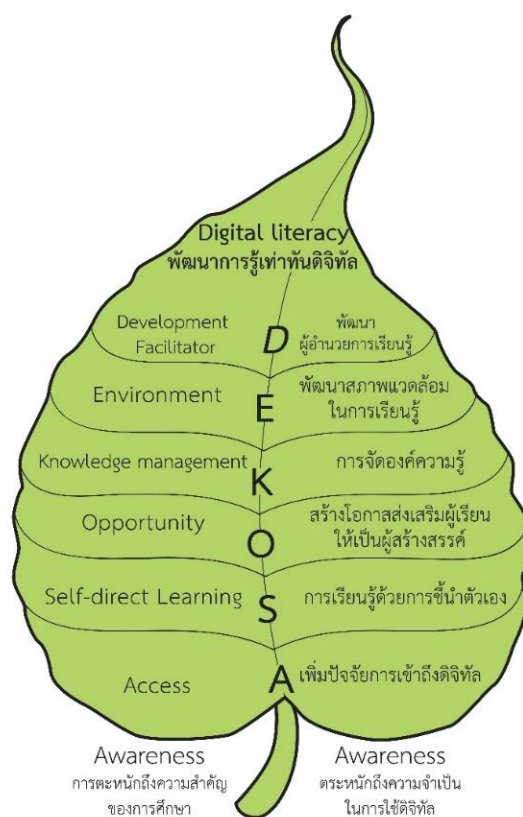
สรุป

สภาพการจัดการศึกษาของสันตโตโคกมีการดำเนินงานด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็กเยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงวัยและประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้ามาศึกษา ซึ่งมีบทบาทสถานะที่แตกต่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นนักบวชซึ่งมีทั้งชายและหญิง นักเรียนนักศึกษา สมาชิกชุมชนมีอาชีพที่หลากหลายด้วยความเชื่อมั่นว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้มีความสามารถศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองทั้งความรู้ความสามารถทัศนคติ นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชีวิตตนให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เป็นผู้ที่พ้นทุกข์จากกิเลส ให้เป็นผู้รู้เท่าทันโลกและเป็นผู้อนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมได้ (โลกุตระ โลกวิทู โลกานุกัมปา) โดยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและได้ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่ผสมผสานกันในการพัฒนาสมาชิก แม้ว่าปัจจุบันโลกดิจิทัลเข้ามามีผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิต แต่สันตโตโคกก็ยังคงมีปรัชญาความเชื่อ แนวคิด เป้าหมาย ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หากแต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับสมาชิกและประชาชนผู้สนใจให้เหมาะกับยุคสมัยของโลกดิจิทัลบางในบ้างประเด็น

การจัดการศึกษาของสันตโตโคกนับตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนพัฒนาทั้งเนื้อหา รูปแบบ ช่องทางในการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกได้ศึกษากันเรื่อยมา กระทั่งปัจจุบันซึ่งเป็นยุคสมัยที่โลกได้ถูกระแสดิจิทัลทำลายและถูกแทนที่ด้วยรูปแบบและช่องทางการเรียนรู้ใหม่ สภาพการจัดการศึกษาของสันตโตโคก 1) เป้าหมายการศึกษาของสันตโตโคกคือ “โลกุตระ โลกวิทู โลกานุกัมปา” 2) การศึกษาตลอดชีวิต ปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตโคกที่ควรได้รับการเสริมเพิ่มเติม เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา 2) การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การตระหนักถึงความจำเป็นของดิจิทัล 4) การรู้เท่าทันดิจิทัล

แม้สันตโตโคกจะเป็นที่ยอมรับในสังคมว่าเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในวัฒนธรรมเรียบง่ายไม่หลงใหลในเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอะไรที่เกินความจำเป็นในชีวิต แต่ด้วยโลกดิจิทัลที่กำลังรุกเข้ามาในสังคมของสันตโตโคกและกำลังก่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสมาชิกของสันตโตโคก ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเปลี่ยนทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตโคกในโลกดิจิทัล ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา 2) เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ตระหนักถึงความจำเป็นการในใช้ดิจิทัล 4) พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล 5) การเรียนรู้ด้วยการขึ้นนำตนเอง 6) สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ 7) การจัดองค์ความรู้และพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ 8) พัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ 9) พัฒนาครูเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้

รูปภาพที่ 3 : การจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล

จากแผนภูมิภาพทิศทางการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัล เพื่อนำไปเป็นทิศทางพัฒนาส่งเสริมการจัดการศึกษาของสันติอโศกให้เหมาะสมกับโลกดิจิทัล ได้แก่

A – Awareness: การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ว่าการศึกษาใดเป็นสาระสำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์และการศึกษาใดที่เกินความจำเป็นของชีวิตมนุษย์และดำเนินงานการศึกษาอย่างประณีต

A – Access: เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้สมาชิกหรือผู้เรียนได้เข้าถึงเครื่องมือ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้

A – Awareness: ตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ว่ามีทั้งคุณประโยชน์และโทษภัยที่จะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งโดยส่วนตัว องค์กรและสังคมโดยรวม

D - Digital literacy: พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล เพื่อพัฒนาให้สมาชิกและผู้เรียนมีความรู้ทักษะความสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสร้างสรรค์คุณค่าประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

S – Self-direct Learning: การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างมีความหมายและนำตนเองเข้าสู่ประสบการณ์จากการเรียนรู้

O – Opportunity: สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มโอกาสให้สมาชิกหรือผู้เรียนได้ฝึกฝนเรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยการลงมือปฏิบัติและนำเสนอคุณค่าประโยชน์ของผลงาน

K - Knowledge Management: การจัดการความรู้ ดำเนินการรวบรวมถอดบทเรียนขององค์ความรู้ที่มีทั้งการปฏิบัติธรรมและการประกอบสัมมาชีพ เพื่อใช้ในการถ่ายทอดสืบทอดองค์ความรู้ทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ในรูปแบบโปรแกรมทางการศึกษา

E – Environment: สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ดำเนินจัดการองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ทั้งสถานที่ บุคคล บรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการศึกษากับสมาชิกหรือผู้เรียน เพื่อเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความสะดวกและมีประสิทธิภาพ

D - Development Facilitator: พัฒนาผู้อำนวยการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้จัดการศึกษาให้มีใจรักในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีสมรรถนะของผู้อำนวยการเรียนรู้ที่รู้รอบทั้งธรรมาการจัดการเรียนรู้และรู้เท่าทันเทคโนโลยีดิจิทัล

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสันตโตศก และทำการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปเป็นประเด็นเนื้อหา โดยมีข้อสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย ดังต่อไปนี้รายละเอียด ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

สภาพการจัดการศึกษาของสันตโตศกมีการดำเนินงานด้วยการจัดการศึกษาตลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เด็กเยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไปที่สนใจเข้ามาศึกษา ซึ่งมีบทบาทสถานะที่แตกต่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นนักบวชซึ่งมีทั้งชายและหญิง นักเรียนนักศึกษา สมาชิกชุมชนมีอาชีพที่หลากหลายด้วยความเชื่อมั่นว่ามนุษย์นั้นเป็นผู้มีความสามารถศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองทั้งความรู้ความสามารถทัศนคติ นำไปสู่การประพฤติปฏิบัติชีวิตตนให้ดีขึ้น โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้เป็นผู้ที่พ้นทุกข์จากกิเลส ให้เป็นผู้รู้เท่าทันโลกและเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมได้ (โลกุตระ โลกวิทู โลกานุกัมป) โดยตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการศึกษาและได้ใช้รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควบคู่ผสมผสานกันในการพัฒนาสมาชิก แม้ว่าปัจจุบันโลกดิจิทัลเข้ามามีผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิต แต่สันตโตศกก็ยังคงมีปรัชญาความเชื่อ แนวคิด เป้าหมาย ที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หากแต่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาสำหรับสมาชิกและประชาชนผู้สนใจให้เหมาะกับยุคสมัยของโลกดิจิทัลบางในบางประเด็น

การจัดการศึกษาของสันตโตศกนับตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนพัฒนาทั้งเนื้อหา รูปแบบ ช่องทางในการเรียนรู้ให้แก่สมาชิกได้ศึกษากันเรื่อยมา กระทั่งปัจจุบันซึ่งเป็นยุคสมัยที่โลกได้ถูกกระแสดิจิทัลทำลายและถูกแทนที่ด้วยรูปแบบและช่องทางการเรียนรู้ใหม่ สภาพการจัดการศึกษาของสันตโตศก 1) เป้าหมายการศึกษาของสันตโตศกคือ “โลกุตระ โลกวิทู โลกานุกัมป” 2) การศึกษาตลอดชีวิต ปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกที่ควรได้รับการเสริมเพิ่มเติม เพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา 2) การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การตระหนักถึงความจำเป็นของดิจิทัล 4) การรู้เท่าทันดิจิทัล

แม้สันตโตศกจะเป็นที่ยอมรับในสังคมว่าเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งในวัฒนธรรมเรียบง่ายไม่หลงใหลในเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอะไรที่เกินความจำเป็นในชีวิต แต่ด้วยโลกดิจิทัลที่กำลังรุกเข้ามาในสังคมของสันตโตศกและกำลังก่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสมาชิกของสันตโตศก ทำให้มี

ความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวเปลี่ยนทิศทางในการจัดการศึกษาของสันตโศกในโลกดิจิทัล ได้แก่

1. การตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา
- 2) เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล
- 3) ตระหนักถึงความจำเป็นการในใช้ดิจิทัล
- 4) พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัล
- 5) การเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง
- 6) สร้างโอกาสส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างสรรค์
- 7) การจัดองค์ความรู้และพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้
- 8) พัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้
- 9) พัฒนาครูเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยการจัดการศึกษาของสันตโศกในโลกดิจิทัลสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

การจัดการศึกษาของสันตโศกนั้นมีปรัชญาความเชื่อหลักซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่มีความเชื่อในมนุษย์ว่า มนุษย์นั้นมีศักยภาพสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่ประเสริฐได้ (สัจฉิกตา, รินธรรม) ซึ่งเป็นปรัชญาที่ใช้ในการดำเนินงานของสันตโศกตั้งแต่แรกเริ่มในการเผยแพร่ธรรมะคำสอนของพุทธศาสนาว่าคนมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงการชีวิตในแต่ละขณะในทุกช่วงวัยของชีวิตให้เป็นมนุษย์ผู้ประเสริฐได้ การเป็นผู้ประเสริฐนั้นเกี่ยวข้องกับความเชื่อที่ว่าด้วยเรื่องของ “กรรม” คือการมีกรรมที่สะอาดทั้งกายกรรม คือการกระทำทางกาย วาจากรรมคือ การกระทำทางวาจาและมโนกรรมคือ การกระทำทางความคิด อันมาจากความเห็นแก่ตัวเป็นเบื้องต้น (บินบน, สัจฉิกตา, รินธรรม) เมื่อมีชีวิตที่ประเสริฐก็จะนำไปสู่การไม่การเบียดเบียนต่อตัวเอง ผู้อื่นและสังคม และจะมีผลต่อความรู้ความเข้าใจตนเอง ความเป็นไปของชีวิตมนุษย์แต่ละคนทั้งในชาตินี้และชาติหน้า สอดคล้องกับความเชื่อทางการจัดการศึกษาว่า “เป็นการทำให้มีชีวิตที่ดี” ซึ่งประกอบด้วย 1) ทำให้มีชีวิต 2) นำชีวิตไปสู่ที่ดี (สุนัย)

เป้าหมายของการทำงานศาสนาตั้งแต่แรกเริ่มเดิมที่สันตโศกมีปณิธานที่ชัดเจนว่า “อโศกเพื่อมวลมนุษยชาติ” ดังนั้นหลักการพื้นฐานการพัฒนาฝึกฝนศึกษาเรียนรู้ของสันตโศกจึงนำไปสู่ 1) โลกุตระ คือการปฏิบัติที่มีมรรคผลพ้นทุกข์อยู่เหนือโลกีย์ 2) โลกะวิทู คือรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงตัวเองและโลก 3) โลกานุกัมปายะ คือการอนุเคราะห์ช่วยเหลือสังคมช่วยเหลือโลก โดยศึกษาเรียนรู้พัฒนาตนเองให้มีความรู้คู่คุณธรรม ฝึกการลดละความเห็นแก่ตัวของตนเอง เน้นพึ่งพาตนเองและไม่เบียดเบียนผู้อื่น เมื่อพัฒนาตนเองได้ดีแล้วจำเป็นที่จะต้องออกไปช่วยเหลือสังคมประเทศด้วยต่อไป

การเติบโตและพัฒนาของเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบันรุกคืบเข้าหาผู้คน ทำให้รูปแบบวิถีการใช้ชีวิต การดำเนินงาน ซึ่งอดีตใช้ความรู้หรือทักษะแบบหนึ่งซึ่งถือว่าเพียงพอแล้ว หากแต่เมื่อถึงวันนี้มีการแทนที่ด้วยรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ ผู้คนจึงต้องปรับตัวจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อจะอยู่กับ สิ่งที่เข้ามาแทนที่ให้ได้ต่อไป สอดคล้องกับอติพร เกิดเรื่อง (อติพร เกิดเรื่อง, 2560) ได้ศึกษา

การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล พบว่าการเปลี่ยนผ่าน การเรียนรู้จากยุคเดิมสู่ยุคดิจิทัล ต้องจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเรียน การทำงานและการดำรงชีวิต เน้นการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเอง โดยนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้มากที่สุด อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ประเสริฐ บุญเรือง, 2555) ได้กำหนดบทบาทบัญญัติในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการศึกษ ตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนาสาระและกระบวนการ เรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อให้ชุมชนชุมชนเกิดการเรียนรู้ที่ สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี เพื่อให้เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการสร้างสรรค์และพัฒนาการที่ยั่งยืน เพื่อให้การศึกษาตลอดชีวิตเป็น วิถีชีวิตของคนในชาติอย่างแท้จริงและคนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพและสามารถพัฒนา ตนเองให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีโอกาสเรียนรู้และสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต อันจะนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถใน การแข่งขันของประเทศ จึงมีความจำเป็นจะต้องมีพระราชบัญญัติการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อเป็น แนวทางในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ระหว่างการสรุปการวิจัยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นประการหนึ่งของสันตโตคือคือการเผยแพร่ ของ “บุญนิยมทีวี” ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมของสันตโตคือ อันถือได้ว่าเป็นเทคโนโลยีที่ ทันสมัยที่สุดในปัจจุบันที่สันตโตคือใช้ในการจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกทั้งที่อยู่ภายในชุมชนแต่ละแห่ง และสมาชิกที่อยู่ภายนอกชุมชนรวมถึงผู้สนใจทั่วไป เพื่อเป็นการลดต้นทุนของการดำเนินการ จึงมี การปรับเปลี่ยนช่องทางการเผยแพร่จากระบบผ่านดาวเทียมซึ่งทุกคนสามารถเปิดเครื่องรับโทรทัศน์ก็ จะสามารถรับชมได้ทันที มาใช้ระบบออนไลน์แทนจึงทำให้สมาชิกต้องปรับตัวเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัล ระบบออนไลน์มากขึ้น

ชุมชนต้องมีการวางระบบอินเทอร์เน็ตในชุมชนซึ่งแต่เดิมไม่เคยมีในชุมชน คงมีเฉพาะ หน่วยงานบ้างที่จำเป็นต้องใช้หน่วยเท่านั้น เพื่อให้ในพื้นที่หรือจุดต่างๆในชุมชนได้เข้าถึงโทรทัศน์ ออนไลน์ได้ หลายจุดเริ่มมีการปล่อยสัญญาณอินเทอร์เน็ตไร้สายให้สมาชิกเข้าใช้งานมากขึ้น

อีกหนึ่งเหตุปัจจัยเร่งให้สันตโตคือเข้าสู่การใช้งานโลกดิจิทัลคือ ปรากฏการณ์โควิด 19 โรค ระบาดระบบทางเดินหายใจจากไวรัสโคโรนาที่เริ่มมีรายงานการกระจายตัวของเชื้อโรคนับตั้งแต่ต้นปี 2563 จนปัจจุบันปลายปีมีผู้ติดเชื้อทั่วโลกแล้วมากกว่า 52 ล้านคน ผู้เสียชีวิตกว่า 1,200,000 คน ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตไปทั่วโลกหลายประเทศมีมาตรการป้องกันโดยให้ผู้คนเดินทางน้อย ที่สุด การพบปะปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยงส่งผลให้ภาคธุรกิจภาคขนส่ง อุตสาหกรรม พาณิชย หรือแม้แต่การศึกษาก็ได้รับผลกระทบสถานศึกษาหลายแห่งต้องหยุดทำการเรียนการสอน สถานที่ พบปะชุมนุมหรือรวมตัวกันของคนในประเทศต้องปิดตัวลง ชุมชนในเครือของสันตโตคือได้ทำการ

ปิดชุมชน ไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกชุมชนเข้ามาศึกษาเรียนรู้ดูงานในชุมชนได้ นักเรียนนักศึกษา โรงเรียนและวิทยาลัยอาชีวศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบวิธีการเรียนด้วยระบบออนไลน์ งานประจำปีที่มีการสลับหมุนเวียนกันจัดหรือการประชุมองค์กรต่างๆของสันตโตศกก็จำเป็นต้องจัดในรูปออนไลน์

หน่วยงานรวมถึงสมาชิกของสันตโตศกหลายภาคส่วน จึงต้องเริ่มเรียนรู้ที่จะใช้อุปกรณ์เครื่องมือที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต เรียนรู้การใช้โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันจากสมาร์ตโฟนในการดำเนินงานหรือติดต่อสื่อสารถึงกัน สร้างสื่อหรือเนื้อหาที่จะต้องนำเสนอผ่านออนไลน์ระหว่างกัน นักบวชหลายท่านได้ใช้โซเชียลมีเดียในการเผยแพร่ธรรมะ เช่น เฟซบุ๊กหรือยูทูป การค้าขายสินค้า อินทรีย์หรือเพื่อสุขภาพซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อของสันตโตศกก็หันมาใช้การขายด้วยระบบออนไลน์แทน เนื่องจากไม่สามารถให้ประชาชนทั่วไปเข้ามาซื้อขายในร้านค้าของชุมชนได้

แม้ว่าสันตโตศกจะใช้เทคโนโลยีเท่าที่จำเป็นและเอื้อต่อการดำเนินงานเพื่อเป็นประโยชน์บุคคลทั่วไป (สมณะโพธิรักษ์, 2563) แต่การเข้ามามีอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลต่อชีวิตคนนั้น ไร้กำแพงกัน สมาชิกของสันตโตศกที่เข้าถึงได้นั้นสามารถได้เรียนรู้ข้อมูลมากมายมหาศาล สามารถเรียนรู้ได้สะดวกและง่ายขึ้นมาก ข้อมูลที่เรียนรู้ผ่านโลกดิจิทัลนั้นแฝงมาด้วยชุดข้อมูลความคิดความเชื่อค่านิยมซึ่งมีทั้งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม มีทั้งที่เป็นเรื่องจริงหรือเรื่องเท็จ ซึ่งเมื่อคนเรียนรู้โดยไม่มีมาตรการกั้นกรอง ผ่านกระบวนการคิดอย่างรู้เท่าทันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงออกมา พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรืออาจนำมาสู่ความขัดแย้งแตกแยกทางความคิดของหมู่กลุ่มได้ เนื่องจากเทคโนโลยีทำให้คนในสังคมใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการบริโภคข่าวสารและหาข้อมูลได้สะดวกรวดเร็วโดยไม่มีข้อจำกัด เรื่องเวลาและระยะทาง (Time and Space) การหลั่งไหลของข้อมูลข่าวสารทุกทิศทุกทางย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งเชิงบวกและลบ โดยเฉพาะเด็กยุคใหม่หรือ “ดิจิทัลเนทีฟ” (Digital Natives) ที่เกิดและเติบโตมาพร้อมกับสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยอุปกรณ์ไอทีที่เป็นดิจิทัลมีเดีย ทั้ง คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ตโฟน ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้อย่างง่ายดาย (Publication, 2009) ทำให้เด็กสามารถค้นหาข้อมูลหรือสิ่งต่างๆที่สนใจได้ด้วยตัวเองโดยตรง เป็นผู้ใช้สื่อ เสพสื่อ และสร้างสื่อได้เอง ในลักษณะของผู้แสวงหาข่าวสาร (Active Audience) หน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวในยุคสังคมข่าวสาร คือต้องทำหน้าที่ดูแล ให้คำแนะนำและสร้างภูมิคุ้มกันให้ดิจิทัลเนทีฟ รู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy) คือ รู้ใช้ (Use) รู้เข้าใจ (Understand) และรู้สร้างสรรค์ (Create) (สุภารักษ์ จูตระกูล, 2559)

ดังนั้นการที่สมาชิกสันตโตศกในโลกดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้มากขึ้นง่ายและสะดวกมากขึ้น จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความจำเป็นของโลกดิจิทัลต่อการดำเนินงานว่าสิ่งใดควรใช้หรือไม่ควร การประมาณความจำเป็นอยู่ที่ระดับใด ส่วนที่มีความจำเป็นต้องใช้นั้นจะมี

วิธีการใช้อย่างรู้เท่าทันได้อย่างไร ซึ่งการตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะมีให้สมาชิก สันตือโคกเพื่อให้รู้เท่าทันโลกดิจิทัลจึงมีความจำเป็นอย่างมาก

ซึ่งทิศทางการจัดการศึกษาของสันตือโคกในโลกดิจิทัล นอกจากการตระหนักถึงความสำคัญ ของการจัดการศึกษาและความจำเป็นการใช้ดิจิทัล เพิ่มปัจจัยการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลและ พัฒนาการรู้เท่าทันดิจิทัลแล้วนั้น ผู้วิจัยเห็นพบว่าเนื่องจากสันตือโคกใช้แนวทางการจัดการศึกษา ตลอดชีวิต โดยใช้ชีวิตของแต่ละคนเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ โดยอาศัยสื่อ แหล่งเรียนรู้และ สิ่งแวดล้อมรอบตัว สอดคล้องกับการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งเป็นการศึกษาที่อยู่กับทุกคนและเป็น โอกาสสำคัญในการเรียนรู้ จึงควรส่งเสริมให้สมาชิกในทุกระดับมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยการชั้นนำ ตนเอง (Self- Direct Learning) นำตัวเองเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์ (Newton C.J. & Boyle R.B., 1999) เพื่อพัฒนาคุณภาพจิตวิญญาณและคุณภาพชีวิตของตนเองโดยเฉพาะสมาชิกที่ เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งอาจจะยังไม่ชัดเจนในเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง โดยอาจสร้างโอกาสหรือ ส่งเสริมผู้เรียนได้เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานจากตนเองซึ่งพิชญ์สินี มะโน (พิชญ์สินี มะโน, 2562) ได้ให้ ความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ส่วนสำคัญที่จะต้องเปลี่ยนแปลงคือหน่วยงานภายนอกที่ต้องให้ความร่วมมือส่งเสริม สนับสนุน การเรียนนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลอง ลงมือทำจริงปฏิบัติจริง เพื่อค้นหาตัวเองและเลือกทำ อาชีพหรือกิจกรรมให้ได้ตรงกับความสนใจและถนัด

ผู้วิจัยพบว่าการจัดการศึกษาของสันตือโคกนั้นมีจุดแข็งที่โดดเด่นมากองค์ความรู้ไม่ว่าจะเป็น ทางด้านธรรมะของพระพุทธศาสนาและการผลิตปัจจัยสี่ ซึ่งสองสิ่งนี้คือสิ่งที่สมาชิกสันตือโคกต้อง ศึกษาเรียนรู้เป็นเบื้องต้นคือ 1) การประพฤติปฏิบัติตนเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณให้ดีขึ้น 2) การทำงาน ให้ชีวิตอยู่รอดได้คือมีสัมมาอาชีพ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าในแต่ละชุมชนของสันตือโคกนั้นมีการทำสัมมา อาชีพเพื่อเลี้ยงหมู่มวลหมู่ตัวอย่างเป็นอย่างดีโดยมีหน่วยผลิตหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นกสิกรรมธรรมชาติ ไร่สารพิษ ปุ๋ยอินทรีย์ งานแปรรูปอาหาร งานผลิตเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม การผลิตยาสมุนไพร นับได้ว่า งานที่เกี่ยวกับปัจจัยสี่นี้มีความสมบูรณ์ครบพร้อม อีกทั้งยังมีความรู้ทางสาธารณสุขและการแพทย์ ทางเลือก การการค้าขาย การสื่อสาร การจัดการศึกษา ซึ่งปัจจุบันองค์ความรู้เหล่านี้ที่อยู่มากมายมัก อยู่ในรูปความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวบุคคล (Tacit knowledge) หรืออยู่ในหน่วยงานและใช้ความรู้นั้นต่อกันมา (วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา, 2561) หากมีการรวบรวม วิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยการจัดองค์ความรู้และพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ รวบรวมจัดทำเป็นหนังสือหรือรายงาน มีการบันทึก เป็นสื่อต่างๆ เพื่อให้สะดวกในการถ่ายทอดศึกษาเรียนรู้แก่สมาชิกหรือคนรุ่นหลังได้นำความรู้เหล่านี้ มาทำงานหรือพัฒนาให้กับสมาชิกได้เรียนรู้หรือองค์นำมาใช้พัฒนาองค์ต่อไปได้โดยไม่ต้องมีการลอง ผิดลองถูกอีก และอาจรวบรวมความรู้โปรแกรมหรือหลักสูตรออนไลน์ให้ทุกคนสามารถเข้ามาศึกษาได้ ด้วยตนเอง ดังที่อติพร เกิดเรือง (อติพร เกิดเรือง, 2560) ได้ศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้

ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล การจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล ต้องคำนึงถึงการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง เน้นการสร้างสรรคปรับแต่งการเรียนรู้ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน เน้นการใช้เครือข่ายออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้สถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนพบประสบการณ์จริง เนื้อหาการเรียนรู้ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่ายออนไลน์ สามารถสร้างองค์ความรู้ แบ่งปันความรู้และเนื้อหาผ่านเครือข่ายออนไลน์และส่งเสริมความรู้ในโลกแห่งการทำงานมากขึ้น

การพัฒนาสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้จะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ช่วยให้กระตุ้นหรือสนับสนุนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างมาก สันตือโกไกได้ให้ความสำคัญในเรื่องสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ดังพุทธพจน์ที่ว่า “มิตรดี สหายดี สังคมสิ่งแวดล้อมดีเป็นทั้งหมดทั้งสิ้นของพรหมจรรย์” ทำให้สภาพแวดล้อมของสังคมในสันตือโกไกนั้นดูเรียบง่ายเน้นความพอเพียง ปลอดภัยจากภัยอันตรายจากการกระทำที่ผิดศีลธรรมหรือที่ขัดกับวัฒนธรรมอันดีของสังคม การส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางวิชาการที่จะนำมาต่อยอดพัฒนาการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมสนับสนุนให้คนพัฒนาตนเองต่อเนื่องหรือเรียนรู้ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพและบรรยากาศความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้จัดการศึกษาหรือผู้เรียนกับผู้เรียน เนื่องจากสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 แบ่งออกได้เป็น 2 องค์ประกอบด้วยกัน คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านกายภาพและทางด้านจิตวิทยา กล่าวคือด้านกายภาพทั้งภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ควรจัดให้มีความเหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ส่วนด้านจิตวิทยานั้น ควรสร้างสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดี ความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจและมีความรู้สึกที่ดีจนนำไปสู่การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อีกหนึ่งทิศทางการจัดการศึกษาของสันตือโกไกในโลกดิจิทัลการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ผู้จัดหรือครูเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ วิชานา อับดุลเลาะและวุฒิชัย เนียมเทศ (วิชานา อับดุลเลาะ & วุฒิชัย เนียมเทศ, 2563) ได้กล่าวว่า ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านเทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม การเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเติบโตไปพร้อม กับความรู้ที่จะสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้องค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมให้กับผู้เรียน เนื่องด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น บทบาทของครูได้ปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองจากผู้สอนไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ ฉะนั้นการสนับสนุนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทางด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยด้านบุคคลากร ซึ่งสันตโตโคกมีจุดแข็งที่มีบุคคลากรที่มีความรัก ศรัทธาในองค์กรอย่างมาก พร้อมทุ่มเทเสียสละแรงกายแรงใจส่วนตัวให้กับภาระกิจการทำงานขององค์กรที่มีอยู่มากมายหลายหลาก จึงทำให้บุคคลกรต้องรับภาระงานหลายด้าน จนมีเวลาไม่เพียงพอที่จะให้กับงานการศึกษาซึ่งเป็นงานที่ให้ผลผลิตหรือเห็นผลชัดกว่างานด้านอื่นๆ ความรู้ทักษะความสามารถของบุคคลากรทางการศึกษามักจะอาศัยประสบการณ์เดิมเท่าที่เคยมีก่อนจะเข้ามาเป็นสมาชิกภายใน ประกอบกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของบุคคลากรทางการศึกษาไม่มีระบบหรือแผนที่ชัดเจน การตระหนักถึงความสำคัญและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองในการจัดการศึกษาจึงเป็นไปได้ช้าและไม่ดีนัก การพัฒนาบุคคลกรในปัจจุบันเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม (คือเน้นพึงธรรม สร้างสัมมาทิฐิ) หากแต่การพัฒนาสมรรถนะในวิชาชีพความรู้ความเข้าใจ ทักษะความสามารถทางการจัดการศึกษาที่เข้ากับยุคสมัยสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายยังไม่เป็นรูปธรรมที่เด่นชัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิติพงษ์ แซ่เจียว (2556) ที่มีข้อเสนอแนะ ให้คณะกรรมการด้านการศึกษابุญนิยมซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลขับเคลื่อนดำเนินการปฏิบัติหรือพัฒนางานด้านการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายนโยบายของการศึกษابุญนิยม ควรให้ความสำคัญสนใจในการส่งเสริมพัฒนาบุคคลกรให้มีความรู้ความเข้าใจในอุดมการณ์เป้าหมายของระบบการศึกษابุญนิยมในเชิงลึกอย่างแท้จริง มิใช่เพียงความรู้อย่างกว้างๆ เข้าใจอย่างผิวเผิน จนกระทั่งการนำเป้าหมายนโยบายไปสู่การปรับประยุกต์เชื่อมโยงกับหลักการและเทคนิควิธีทางการศึกษาสู่การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะเชื่อมโยงถึงการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ การดำเนินงานของสถานศึกษาต่อไป ส่วนบุคคลากรทางการศึกษาของเครือข่ายโรงเรียนสัมมาสิกขาทุกระดับ ควรตระหนักถึงความสำคัญของตนเองและโอกาสในการพัฒนาตนเองทั้งด้านจิตวิญญาณ ความรู้ความสามารถ โดยเปิดใจกว้างศึกษาเรียนรู้ฝึกอบรม ทั้งปรัชญา ทักษะ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น เทคนิคการสอน จิตวิทยาการศึกษา กฎหมาย การศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา การถ่ายทอด การประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่มาจัดการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการตัดสินใจ (Washor, 2003) เป็นต้น ซึ่งจะช่วยพัฒนาระบบการศึกษابุญนิยมให้เป็นระบบการศึกษาที่สมบูรณ์ อันมีผลในการสร้างคนดีมีคุณธรรมให้กับสังคมโลกต่อไป

หากสันตโตโคกมีกระบวนการพัฒนาบุคคลากรทางการศึกษา อาจจะเป็นการจัดโปรแกรมเชิงพัฒนาหรือจัดฝึกอบรมบุคคลกรทางการศึกษา ให้มีสมรรถนะเจตคติความรู้ความเข้าใจทักษะความสามารถในการจัดการศึกษา โดยเปิดใจศึกษาเรียนรู้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น เทคนิคการสอน จิตวิทยาการศึกษา การใช้เทคโนโลยีการศึกษาที่ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลที่ช่วยเอื้อต่อการเรียนรู้ได้เป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ Wilawan Phothong. (Wilawan Phothong, 2018) ได้ศึกษาเทคโนโลยีกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครู พบว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูในโลกอนาคต ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารเข้ามามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต เทียบเท่ากับปัจจัยสี่ของมนุษย์ “ครู” บทบาทหน้าที่ของครูจะต้องรอบรู้และอยู่ในจุดที่ทันสมัยที่สุด นิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงเป็นทักษะพื้นฐาน เครื่องมือที่จะช่วยให้

ลดเวลาในการเรียนรู้ได้เร็วที่สุด คือ เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อใช้ในการค้นคว้า เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน สร้างเงื่อนไขการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้มีชีวิตชีวาสนุก มีกิจกรรมใหม่ๆ ทำทายในชีวิตประจำวัน จะทำให้การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นจริง

หรือโดยเฉพาะปัจจุบันมีการส่งเสริมการนำแนวคิดหรือกิจกรรมการเรียนรู้จากระบบมาปรับใช้ทั้งระดับนโยบายของรัฐและเอกชน ยกตัวอย่าง แนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้ผู้เรียนตระหนักรู้เข้าใจตนเอง มีกระบวนการคิดทบทวนภายใน สร้างระบบคุณค่าใหม่ให้กับตนเอง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง การเรียนรู้เชิงรุกที่เป็นให้ผู้เรียนได้มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ เข้าหาประสบการณ์ด้วยการลงมือปฏิบัติ มีกระบวนการคิดขั้นสูงสังเคราะห์องค์ความรู้ให้กับตัวเองได้ ประการสำคัญคือ ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น บทบาทของครูได้ปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองจากผู้สอนไปเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้ (วิชานา อับดุลเลาะ & วุฒิชัย เนียมเทศ, 2563) ผู้จัดการเรียนรู้หรือครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะความรู้ทักษะความสามารถในการเอื้ออำนวยการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นสมรรถนะของผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) โค้ช (Coach) ที่ปรึกษา (Consult) พี่เลี้ยง (Mentor) เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนหรือแม้กระทั่งบุคคลกรสมาชิกของสันตติโอศกด้วยกันมีโอกาสพัฒนาด้วยการเรียนรู้ด้วยกันตลอดเวลาสู่เป้าหมายการศึกษาของสันตติโอศกคือ “โลกุตรระ โลกวิฑู โลกานุกัมปา” ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาของสันตติโอศกในโลกดิจิทัล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำงานวิจัย ทิศทางในการจัดการศึกษาของสันตติโอศกในโลกดิจิทัล ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาสมาชิกสันตติโอศกให้ประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์วงกว้างแก่ประชาชนทั่วไป ดังปณิธานของสันตติโอศกที่ว่า “อโศกเพื่อมวลมนุษยชาติ” อีกทั้งเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะของงานวิจัย

1. การให้ความสำคัญกับการจัดองค์ประกอบการศึกษาอย่างครบถ้วนและมีคุณภาพ ทั้งในส่วนของการศึกษาตามอัธยาศัย ในระบบและนอกระบบ เพื่อเอื้ออำนวยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มเกิดการเรียนรู้นำไปสู่พัฒนาตนเองร่วมกันอย่างเหมาะสม สร้างแรงบันดาลใจให้กับสมาชิก ในการทุ่มเทแรงกายแรงใจ พัฒนาศักยภาพตนเองในการดำเนินงานการศึกษา จะส่งผลต่อการขับเคลื่อนงานการศึกษาและงานด้านอื่นๆ ของสันตติโอศก อันจะก่อให้เกิดคุณภาพคุณประโยชน์ทั้งส่วนบุคคล ชุมชนองค์กรสันตติโอศกเอง สังคมประเทศและเป็นผลระยะยาวต่อไปในอนาคต

2. การจัดการศึกษาในระบบของสันตติโอศกนั้นมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในเครือข่ายสันตติโอศก เมื่อสำเร็จการศึกษาจะต้องออกไปเป็นกำลังสำคัญในอนาคต ที่จะขับเคลื่อนชุมชนสังคมประเทศชาติหรือสังคมโลก หากสันตติโอศกให้ความสำคัญจัดการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ การวางรากฐานการรู้หนังสือ อ่านออกเขียนได้คิดเลขเป็น (Literacy) และ

กระบวนการคิดที่ดี จะนำไปสู่การพัฒนางานสัมมาชีพที่เขาได้เรียนรู้และนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต พร้อมกับการปลูกฝังกล่อมเกล่าบ่มเพาะ ให้เกิดความซาบซึ้งในศีลธรรมคุณธรรมหรือแนวคิดแนวปฏิบัติของสันตือโศกได้ เด็กและเยาวชนเหล่านี้จะออกไปเป็นแบบอย่างการดำรงชีวิตที่ตั้งงามให้กับสังคม เป็นส่วนหนึ่งของผู้เผยแพร่คำสอนแนวคิดของสันตือโศกในวงกว้างต่อไป ดังนั้นการดำเนินงานด้านการศึกษาอย่างประณีต เพื่อให้เด็กเยาวชนเหล่านี้เป็นคนดีที่มีคุณภาพ ทั้งยังจะเป็นทายาทที่จะมารับภารกิจในการสืบสานงานพระพุทธของสันตือโศกต่อไปในวันข้างหน้า

3. การจัดการศึกษาของสันตือโศกที่มุ่งเน้นเพื่อพัฒนามนุษย์ ในส่วนการศึกษานอกระบบนั้น เพื่อให้ได้คุณภาพที่ดีจำเป็นต้องมีโปรแกรมหรือโครงการเฉพาะตามกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งวัตถุประสงค์เป้าหมาย การเลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยเฉพาะกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญา เป้าหมายในการจัดการศึกษาของสันตือโศก อีกทั้งหากสันตือโศกสามารถจัดการศึกษาโดยนำความรู้กระบวนการศึกษามาใช้อย่างเป็นระบบ จะก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยประเมินการจัดการศึกษาของสันตือโศกในแต่ละส่วน เพื่อนำผลที่ได้มาทำการพัฒนาปรับปรุงต่อไป
2. ควรมีการวิจัยในลักษณะวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อเก็บรวบรวมเอาองค์ความรู้ที่สันตือโศกใช้แก้ปัญหาที่มีอยู่มากมาย และสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาชุมชนสังคมประเทศต่อไป
3. ควรมีการวิจัยและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนามนุษย์ ตามแนวคิดของสันตือโศก ด้วยทฤษฎีและแนวคิดการศึกษานอกระบบ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง และเผยแพร่เพื่อประโยชน์แก่วงการการจัดการศึกษาต่อไป

รายการอ้างอิง

- Canada's center for digital and media literacy. (2020). Digital Literacy Fundamentals. C. Retrieved from: <http://mediasmarts.ca/digital-media-literacy-fundamentals/digital-literacy-fundamentals>
- Fulcher, J. (2015). *Capitalism : A Very Short Introduction, Second Edition*: Oxford University Press.
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*.
- Newton C.J., & Boyle R.B. (1999). *Using ICT for informal learning*. N.Y.: McGraw-Hill.
- Publication, I. (2009). Passport to Digital Citizenship. Learning and Leading with Technology Magazine. 36(4).
- R.H. Dave. (1976). *Foundation of Lifelong Education*. Paris: UNESCO.
- Toffler, A. (2539). คลื่นลูกที่ 3. กรุงเทพฯ: โกลเบิลเบรเวน.
- UNESCO. (1970). *An Introduction to Lifelong Education*. Paris: UNESCO.
- Washor, E. (2003). *The global achievement gap: why even our best school don't teach the new survival skills our children need and what we csnd*. Minneapolis MN: DesignShare.
- Wilawan Phothong. (2018). Thchnology and Teachers' Lifelong Learning. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)* 2, 25.
- เจลีเยว บุรีภักดี. (2538). หลักการพัฒนาศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ: สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย.
- แพรวนภา เรียงริลา. (2552). การจัดการเรียนการสอนเพื่อการพึ่งพาตนเอง : กรณีศึกษา โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ขวัญดิน สิงห์คำ. (2554). การบูรณาการการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศิระชะอโศก เพื่อพัฒนาบุคคลและชุมชน. มหาวิทยาลัย, อุบลราชธานี.
- จิ้ง เชียงฝ้าซ้อ. (2546). ระบบสังคม "บุญนิยม" ในศตวรรษที่ 21 (ทางเลือกที่ 3 ที่ดีกว่าทุนนิยมและคอมมิวนิสต์). กรุงเทพฯ: ฟ้าอภัย.
- ชาย โพธิสิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ทองอยู่ แก้วไทรชะ. (2554). ประมวลสาระชุดวิชาปรัชญาและหลักการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ทิพวัลย์ คำคง. (2552). การจัดการศึกษาที่สะท้อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา โรงเรียนสัมมาสิกขา
สันตือโศก: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทีศนา แชมมณี. (2554). ศาสตร์การสอน (14 ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2555). ประเด็นและแนวโน้มทางการศึกษา. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บัณฑิต ศิริรักษ์โสภณ. (2559). “ตลาดอารียะ” สนามปฏิบัติธรรมและการขับเคลื่อนทางสังคมของชาว
อโศก. วารสารสังคมวิทยา มานุษยวิทยา, 2, 101.
- บ้านราช. (2562). รวมงานวิจัย วิทยานิพนธ์ เกี่ยวกับเครือข่ายชาวอโศก. Retrieved from
<https://banraj.wordpress.com/%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%A2%E0%B8%AD%E0%B9%82%E0%B8%A8%E0%B8%81/>
- ประเวศ วะสี. (2530). สอนไม่กดขี่-ธรรมกาย-สันตือโศก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ประเสริฐ บุญเรือง. (2555). การจัดการศึกษาตลอดชีวิต. วารสาร กศน, 6-7.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2548). หลักการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2556). พื้นฐานและหลักการการศึกษา. กรุงเทพฯ: มินิ เซอร์วิส ซัพพลาย.
- ปานจิตร สุกุมลย์. (2561). อนาคตภาพมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในทศวรรษหน้า
(พ.ศ. 2557 – 2566). มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก.
- พิชญ์สินี มะโน. (2562). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในยุค DIGITAL DISRUPTION ต่อการศึกษา. วารสารครุ
ศาสตร์อุตสาหกรรม, 18(1), 5.
- พิชญาภา ยืนยาว. (2557). บริบทและแนวคิดการจัดการศึกษาไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- พิทยา สิทธิโชติ. (2560). การจัดการศึกษาของสันตือโศก.
- พึงฝน จังคศิริ. (2559) การจัดการศึกษาของสันตือโศก/Interviewer: กิติพงษ์ แซ่เจียว.
- มิ่งหมาย มุ่งมาจน. (2552). การประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารโรงเรียนสัมมาสิกขาราช
ธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี. (ปริญาโท). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.
- มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. (2559). รวมปกฐกถาพระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี การศึกษากับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: นานามีบุ๊ก.
- ยี่น ภู่วรรณ, & สมชาย นำประเสริฐชัย. (2546). ไอซีเพื่อการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- รณรงค์ เมฆานุวัฒน์. (2543). การพัฒนาการศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในหน่วยทหาร : ศึกษา
เฉพาะกรณีมณฑลทหารบกที่ 11.
- ร้อยขวัญพุทธ มุ่งมาจน. (2556). การบูรณาการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของ 4 ชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี
เพื่อเสนอรูปแบบใหม่ของชุมชนแห่งการเรียนรู้. (ปร.ด.(สาขาวิชาพัฒนารัฐศาสตร์)). มหาวิทยาลัย

อุบลราชธานี, อุบลราชธานี.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). พระราชบัญญัติการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2560. 134.

รินธรรม อโศกตระกูล. (2549). ระบบบุญนิยมในชุมชนราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานี : นวัตกรรมสังคมจากภูมิปัญญาพุทธ.

ลลิตา กิจประมวล. (2556). อนาคตภาพหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาคริสตศาสนศึกษา วิทยาลัยแสงธรรมในทศวรรษหน้า (พ.ศ.2557-2566)

วรรัตน์ ปทุมเจริญวัฒนา. (2561). การศึกษาตามอัธยาศัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรการณ สามโกเศศและคณะ. (2553). ข้อเสนอทางเลือกระบบการศึกษาที่เหมาะสมกับสภาวะคนไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

วีไล ตั้งจิตสมคิด. (2544). การศึกษาและความเป็นครูไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วิชัย เขียมวิจิตรกุล. (2557). รูปแบบการพัฒนาศีลธรรมให้กับเยาวชนด้วยวิธีการสัมมาอริยมรรคมีองค์ 8 ตามแนวทางภูผาฟ้าน้ำเครื่องแหขาวอโศก. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

วีชานา อับดุลเลาะ, & วุฒิชัย เนียมเทศ. (2563). การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21(แนวคิด ทฤษฎี และแนวทางปฏิบัติ). วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(2), 227.

ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2559). ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สติฟ แคส. (2561). คลื่นลูกที่สามแห่งยุคอินเทอร์เน็ต (นรา สุภักโรจน์, Trans.). กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊ค.

สมณะโพธิรักษ์. (2554). กำไร-ขาดทุนแท้ของอารยชน. เราคิดอะไร, 17(254).

สมณะโพธิรักษ์. (2563, 23 เม.ย. 2563) การจัดการศึกษาของสันตโตโคก/Interviewer: กิติพงษ์ แซ่เจียว.

สาโรช บัวศรี. (2552). รากแก้วการศึกษา. กรุงเทพฯ: สันติการพิมพ์.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). รายงานการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวโน้มบริบท การเปลี่ยนแปลงสังคมโลกและสังคมไทย ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ด้านสังคม. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). แนวทางการพัฒนานโยบายการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2563). Digital literacy คืออะไร. Retrieved from <https://www.ocsc.go.th/DLProject/mean-dlp>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). สรุปผลที่สำคัญการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ.2560. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564): สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2553). การเรียนรู้ดิจิทัลเทคโนโลยีโรงเรียนมาตรฐานสากล *Digital Literacy World-Class Standard School*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สิทธิชัย ละมัย. (2552). การวิเคราะห์แนวคิดการศึกษาชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ของศาสตราจารย์เฮนรี่ จามริก. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สีใบตอง บุญประดับ. (2550). การพัฒนางานด้วยระบบ *Re-engineering, AIC, QC*, ฯลฯ. กรุงเทพฯ: บ้านเกี้อรัก.
- สุภารักษ์ จุตระกูล. (2559). ครอบครัวยุคใหม่กับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy) ของดิจิทัลเนทีฟ (Digital Natives). วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 1, 99.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2556). การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิดา แสงสีหนาท. (2552). นักบวชสตรีไทยในพระพุทธศาสนา : พลังขับเคลื่อนคุณธรรมสู่สังคม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล. (2558). ปรัชญาและมโนทัศน์สังคมแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิพร เกิดเรือง. (2560). การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 6, 173.
- อาชญญา รัตนอุบล. (2557). “คำจำกัดความ แนวคิดและลักษณะการศึกษาตลอดชีวิต.” การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุไรพร ชลสิริรุ่งสกุล. (2557). *Digital of Things* สรรพสิ่งสื่อสารผ่านดิจิทัล. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯธุรกิจมีเดีย.
- อุทัย ดุลยเกษม. (2560). กรองความคิดด้านการศึกษาตลอดชีวิตในสังคมไทยยุค 4.0. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ ศิลปากร.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคำถามเพื่อสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง

แบบสัมภาษณ์ตามโครงการวิจัย

ชุดที่ 1

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลคติจติล

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. แบบสัมภาษณ์นี้ใช้ได้สำหรับเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตโตศก (การจัดการศึกษาในระบบ : โรงเรียนสัมมาสิกขาและอาชีวศึกษาของสันตโตศก)
3. ข้อมูลที่ศึกษาคือ ประเด็นในการจัดการศึกษาของสันตโตศก ได้แก่ 1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย 2) เนื้อหาหรือหลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการ 5) ผู้บริหารและบุคลากร 6) ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ 7) สื่อ แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม 8) การประเมินผล
4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิติพงษ์ แซ่เจียว

นักศึกษาปริญญาเอก

สาขาวิชาการศึกษาดลลชีวิตและการพัฒนามนุษย์ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1) ชื่อ - นามสกุล

.....

2) อายุ .....

3) ตำแหน่ง

.....

4) ประวัติการศึกษา

.....

.....

5) ประสบการณ์การจัดการศึกษา .....

.....

.....

6) วันที่ทำการสัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตือโศก

1) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตือโศกมีปรัชญา แนวคิด เป้าหมายในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

2) อนาคตในโลกดิจิทัล โรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตือโศก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนปรัชญา แนวคิด เป้าหมายหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

3) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสคมมีเนื้อหาสาระหรือหลักสูตรในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

4) อนาคตในโลกดิจิทัล โรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสคม จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระหรือหลักสูตรหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

5) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสคมมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

6) อนาคตในโลกดิจิทัล โรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสคม จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

7) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสภามีการบริหารจัดการในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

8) อนาคตในโลกดิจิทัล โรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสภ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

9) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสภผู้บริหารและบุคลากรในการจัดการศึกษามีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

10) อนาคตในโลกดิจิทัล โรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสภ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารและบุคลากรหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

11) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตศกนักเรียนนักศึกษามีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

12) อนาคตในโลกดิจิทัล โรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตศก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณสมบัติและคุณลักษณะของนักเรียนนักศึกษาหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

13) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตศกมีการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

14) อนาคตในโลกดิจิทัล โรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตศก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

15) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสภามีการประเมินผลในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

16) อนาคตในโลกดิจิทัล โรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสภ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการประเมินผลหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

17) การปรับหรือไม่ปรับเปลี่ยน (ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย, เนื้อหาสาระหรือหลักสูตร, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, การบริหารจัดการ, คุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารและบุคลากร, คุณสมบัติและคุณลักษณะของนักเรียน, การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อม, การประเมินผล) ของโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสภนั้นเป็นเพราะสาเหตุใด?

.....

.....

.....

.....

.....

18) การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตโสภอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

19) การจัดการศึกษาในโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตศกมีประเด็นปัญหาอื่นๆ อีกหรือไม่ เพราะสาเหตุใดและควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

20) ทิศทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาและสัมมาอาชีวศึกษาของสันตโตศกในโลก ดิจิทัล ควรเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

.....

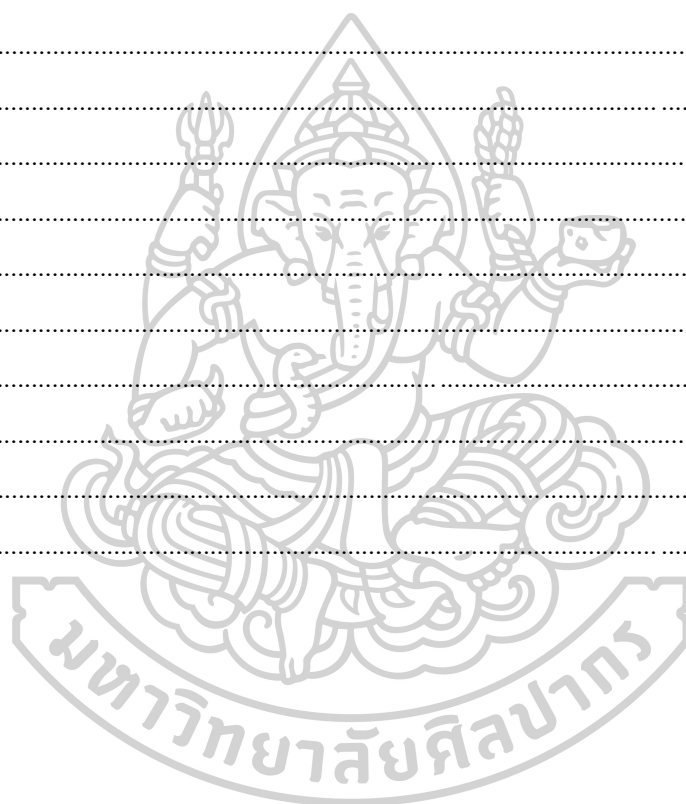
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ตามโครงการวิจัย

ชุดที่ 2

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. แบบสัมภาษณ์ที่ได้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตโตศก (การจัดการศึกษานอกระบบ : สำหรับนักบวชของสันตโตศก)
3. ข้อมูลที่ศึกษาคือประเด็นในการจัดการศึกษาของสันตโตศก ได้แก่ 1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย 2) เนื้อหาหรือหลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการ 5) ผู้บริหารและบุคลากร 6) ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ 7) สื่อ แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม 8) การประเมินผล
4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิติพงษ์ แซ่เจียว

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1) ชื่อ - นามสกุล

.....

2) อายุ .....

.....

3) ตำแหน่ง

.....

4) ประวัติการศึกษา

.....

.....

5) ประสบการณ์การจัดการศึกษา

.....

.....

.....

.....

6) วันที่ทำการสัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตือโคก

1) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตือโคกมีปรัชญา แนวคิด เป้าหมายในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสภ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนปรัชญาแนวคิด เป้าหมายหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสภมีเนื้อหาสาระหรือหลักสูตรในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

4) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสภ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระหรือหลักสูตรหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

5) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสภมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

6) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสภ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

7) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสคมมีการบริหารจัดการในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

8) อนาคตในโลกดิจิทัลจัดการการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสคม จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

9) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสคมผู้บริหารและบุคลากรในการจัดการศึกษามีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

10) อนาคตในโลกดิจิทัลจัดการการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสคม จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารและบุคลากรหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

11) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโสคมนักเรียนนักศึกษามีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

12) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณสมบัติและคุณลักษณะของนักเรียนนักศึกษาหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

13) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคกมีการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

14) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

15) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคกมีการประเมินผลในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

16) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการประเมินผลหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

17) การปรับหรือไม่ปรับเปลี่ยน (ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย, เนื้อหาสาระหรือหลักสูตร, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, การบริหารจัดการ, คุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารและบุคลากร, คุณสมบัติและคุณลักษณะของนักเรียน, การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อม, การประเมินผล) ในการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคกนั้นเป็นเพราะสาเหตุใด?

.....

.....

.....

.....

18) การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคกอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

19) การจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคกมีประเด็นปัญหาอื่นๆ อีกหรือไม่ เพราะสาเหตุใด และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

20) ทิศทางการจัดการศึกษาสำหรับนักบวชของสันตโตโคกในโลกดิจิทัล ควรเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ตามโครงการวิจัย

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศอกในโลกดิจิทัล

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศอกจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. แบบสัมภาษณ์ที่ได้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตโตศอก (การจัดการศึกษานอกระบบ : สำหรับสมาชิกฆราวาส)
3. ข้อมูลที่ศึกษาคือประเด็นในการจัดการศึกษาของสันตโตศอก ได้แก่ 1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย 2) เนื้อหาหรือหลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการ 5) ผู้บริหารและบุคลากร 6) ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ 7) สื่อ แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม 8) การประเมินผล
4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศอก

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิติพงษ์ แซ่เจียว

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1) ชื่อ - นามสกุล

.....

2) อายุ .....

.....

3) ตำแหน่ง

.....

4) ประวัติการศึกษา

.....

.....

.....

5) ประสบการณ์การจัดการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

6) วันที่ทำการสัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันติอโศก

1) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันติอโศกมีปรัชญา แนวคิด เป้าหมายในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) อนาคตในโลกดิจิทัลจัดการการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตโตโคก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนปรัชญาแนวคิด เป้าหมายหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

3) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตโตโคกมีเนื้อหาสาระหรือหลักสูตรในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

4) อนาคตในโลกดิจิทัลจัดการการศึกษาสำหรับฆราวาสสันตโตโคก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระหรือหลักสูตรหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

5) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตโตโคกมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

6) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตือโศก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

7) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตือโศกมีการบริหารจัดการในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

8) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตือโศก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

9) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตือโศกผู้บริหารและบุคลากรในการจัดการศึกษามีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

10) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตโตโคก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารและบุคลากรหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

11) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตโตโคก ฆราวาสมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

12) อนาคตในโลกดิจิทัล การจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตโตโคก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณสมบัติและคุณลักษณะของฆราวาสหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

13) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตโตโคกมีการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

14) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตติอศก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

15) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตติอศกมีการประเมินผลในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

16) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตติอศก จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการประเมินผลหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

17) การปรับหรือไม่ปรับเปลี่ยน (ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย, เนื้อหาสาระหรือหลักสูตร, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, การบริหารจัดการ, คุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารและบุคลากร, คุณสมบัติและคุณลักษณะของนักเรียน, การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อม, การประเมินผล) การจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันตติอศกนั้นเป็นเพราะสาเหตุใด?

.....

.....

.....

.....

18) การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันติอโศกอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

19) การจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันติอโศกมีประเด็นปัญหาอื่นๆ อีกหรือไม่ เพราะสาเหตุใด และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

20) ทิศทางการจัดการศึกษาสำหรับฆราวาสของสันติอโศกในโลกดิจิทัล ควรเป็นอย่างไร ?

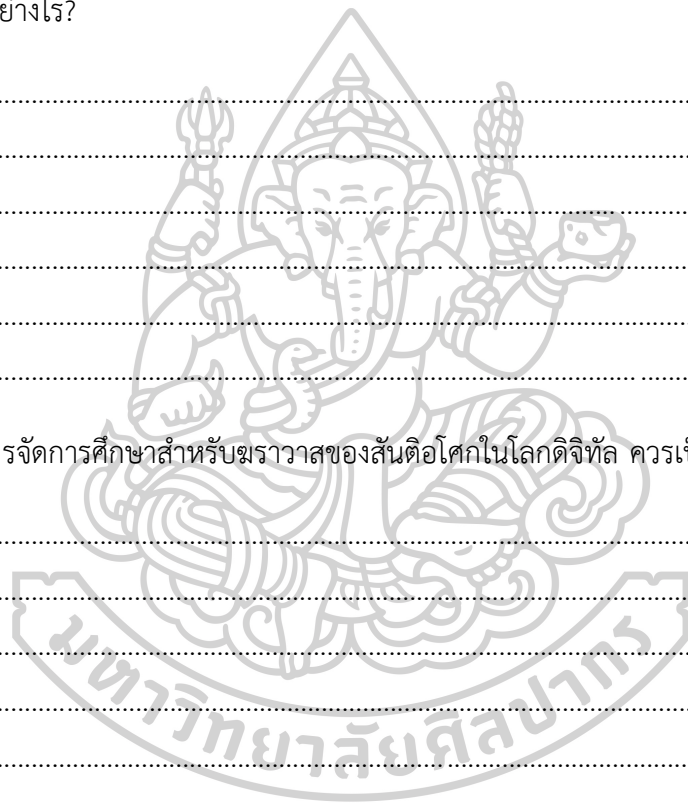
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ตามโครงการวิจัย

ชุดที่ 4

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน
  2. แบบสัมภาษณ์ที่ได้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของสันตโตศก (การจัดการศึกษาตามอัยยาศัย : สำหรับสมาชิกของสันตโตศกและผู้สนใจทั่วไป)
  3. ข้อมูลที่ศึกษาคือประเด็นในการจัดการศึกษาของสันตโตศก ได้แก่ 1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย 2) เนื้อหาหรือหลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการ 5) ผู้บริหารและบุคลากร 6) ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ 7) สื่อ แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม 8) การประเมินผล
  4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก
- ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิติพงษ์ แซ่เจียว

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1) ชื่อ - นามสกุล

.....

2) อายุ

.....

3) ตำแหน่ง

.....

4) ประวัติการศึกษา

.....

.....

.....

5) ประสบการณ์การจัดการศึกษา

.....

.....

.....

.....

6) วันที่ทำการสัมภาษณ์

.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันติอโศก

1) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอริยาตัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันติอโศกมีปรัชญา แนวคิด เป้าหมายในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตโตโคกมีจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนปรัชญา แนวคิด เป้าหมายหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

3) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตโตโคกมีเนื้อหาสาระหรือหลักสูตรในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

4) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไป จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระหรือหลักสูตรหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

5) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตโตโคกมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

6) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตโตโสภกจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

7) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตโตโสภกมีการบริหารจัดการในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

8) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตโตโสภกจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

9) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตโตโสภกผู้บริหารและบุคลากรในการจัดการศึกษามีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

10) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตโตโสภกจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารและบุคลากรหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

11) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตือโศกสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

12) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตือโศกจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคุณสมบัติและคุณลักษณะของสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

13) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตือโศกมีการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

14) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตือโศกจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อมหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

15) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการจัดการศึกษาตามอริยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตือโศกมีการประเมินผลในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

16) อนาคตในโลกดิจิทัลการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันติอโศกจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการประเมินผลหรือไม่ และควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

17) การปรับหรือไม่ปรับเปลี่ยน (ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย, เนื้อหาสาระหรือหลักสูตร, การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้, การบริหารจัดการ, คุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารและบุคลากร, คุณสมบัติและคุณลักษณะของนักเรียน, การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และจัดสภาพแวดล้อม, การประเมินผล) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันติอโศกนั้นเป็นเพราะสาเหตุใด?

.....

.....

.....

.....

18) การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันติอโศกอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

19) การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันติอโศกมีประเด็นปัญหาอื่นๆอีกหรือไม่ เพราะสาเหตุใดและควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

20) ทิศทางการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์สำหรับสมาชิกและผู้สนใจทั่วไปของสันตติโศกในโลกดิจิทัลควรเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ตามโครงการวิจัย

ชุดที่ 5

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตโคกในโลกดิจิทัล

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตโคกจากอดีตถึงปัจจุบัน
  2. แบบสัมภาษณ์ที่ได้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ นักเรียน และผู้ผ่านการเข้ารับการศึกษาของสันตโตโคก (การจัดการศึกษาในระบบ, การจัดการศึกษานอกระบบ, การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย)
  3. ข้อมูลที่ศึกษาคือประเด็นในการจัดการศึกษาของสันตโตโคก ได้แก่ 1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย 2) เนื้อหาหรือหลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการ 5) ผู้บริหารและบุคลากร 6) ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ 7) สื่อ แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม 8) การประเมินผล
  4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตโคก
- ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิติพงษ์ แซ่เจียว

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) ชื่อ - นามสกุล .....
- 2) อายุ.....
- 3) ตำแหน่ง.....
- 4) ประวัติการศึกษา
.....
.....
.....
- 5) ประสบการณ์การจัดการศึกษา
.....
.....
.....
- 6) วันที่ทำการสัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันติอโศก

- 1) จากการเข้ารับการศึกษาของสันติอโศก ท่านพบว่าสันติอโศกมีปรัชญา แนวคิด เป้าหมายในการจัดการศึกษาอย่างไร?
.....
.....
.....

- 2) จากการเข้ารับการศึกษาของสันติอโศก ท่านพบปัญหาด้านปรัชญา แนวคิด เป้าหมายในการจัดการศึกษาสันติอโศกอย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสันติอโศกในโลกดิจิทัลควรเป็นอย่างไร?
.....
.....
.....

3) จากการเข้ารับการศึกษ ของสันตืออศอ ทานพบว่สานตืออศอมีเนือหาสาระ หลักสูตรหรือเป้าหมาย ในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

4) จากการเข้ารับการศึกษ ของสานตืออศอ ทานพบปัญหาด้านเนือหาสาระ หลักสูตรหรือเป้าหมายในการจัดการศึกษาสานตืออศออย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสานตืออศอในโลกดิจิตอลควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

5) จากการเข้ารับการศึกษ ของสานตืออศอ ทานพบว่สานตืออศอมีกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

6) จากการเข้ารับการศึกษ ของสานตืออศอ ทานพบปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาสานตืออศออย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสานตืออศอในโลกดิจิตอลควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

.....

7) จากการเข้ารับการศึกษานของสันตโตโศก ท่านพบว่าสันตโตโศกมีการบริหารจัดการในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

8) จากการเข้ารับการศึกษานของสันตโตโศก ท่านพบปัญหาด้านการบริหารจัดการในการจัดการศึกษาของสันตโตโศกอย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสันตโตโศกในโลกดิจิทัลควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

9) จากการเข้ารับการศึกษานของสันตโตโศก ท่านพบว่าผู้บริหารหรือบุคลากรในการจัดการศึกษาของสันตโตโศกมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

10) จากการเข้ารับการศึกษานของสันตโตโศก ท่านพบปัญหาด้านคุณสมบัติและคุณลักษณะของผู้บริหารหรือบุคลากรในการจัดการศึกษาของสันตโตโศกอย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสันตโตโศกในโลกดิจิทัลควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

11) จากการเข้ารับการศึกษานของสันตโตโศก ท่านพบว่านักเรียนและผู้เข้ารับการศึกษานของสันตโตโศกมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอย่างไร?

.....

.....

.....

12) จากการเข้ารับการศึกษาของสันตโตโคท ท่านพบปัญหาด้านคุณสมบัติและคุณลักษณะของนักเรียนและผู้เข้ารับการศึกษาของสันตโตโคทอย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสันตโตโคทในโลกดิจิทัลควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

13) จากการเข้ารับการศึกษาของสันตโตโคท ท่านพบว่าสันตโตโคทมีการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และการจัดสภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

14) จากการเข้ารับการศึกษาของสันตโตโคท ท่านพบปัญหาด้านการใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้และการจัดสภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาสันตโตโคทอย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสันตโตโคทในโลกดิจิทัลควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

15) จากการเข้ารับการศึกษาของสันตโตโคท ท่านพบว่าสันตโตโคทมีการประเมินผลในการจัดการศึกษาอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

16) จากการเข้ารับการศึกษาของสันตโตศก ท่านพบปัญหาด้านการประเมินผลในการจัดการศึกษา สันตโตศกอย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล ควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

17) การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของสันตโตศกอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

18) จากการเข้ารับการศึกษาของสันตโตศก ท่านพบปัญหาในการจัดการศึกษาในประเด็นอื่นอีกหรือไม่ อย่างไร? ทิศทางข้อเสนอแนะต่อการปรับตัวในการจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล ควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

19) ทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล ควรเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ตามโครงการวิจัย

ชุดที่ 6

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน
  2. แบบสัมภาษณ์ที่ได้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ **ผู้เชี่ยวชาญการจัดการศึกษาภายนอกสันตโตศก**
  3. ข้อมูลที่ศึกษาคือประเด็นในการจัดการศึกษาของสันตโตศก ได้แก่ 1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย 2) เนื้อหาหรือหลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการ 5) ผู้บริหารและ บุคคลกร 6) ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ 7) สื่อ แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม 8) การประเมินผล
  4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก
- ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิติพงษ์ แซ่เจี้ยว

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1) ชื่อ - นามสกุล .....

2) อายุ.....

3) ตำแหน่ง

.....

4) ประวัติการศึกษา

.....
 .....

5) ประสบการณ์การจัดการศึกษา

.....
 .....

6) วันที่ทำการสัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก

1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมายในการจัดการศึกษาของสันตโตศกเป็นอย่างไร?

.....
 .....

2) เนื้อหาสาระหรือหลักสูตรในการจัดการศึกษาของสันตโตศกเป็นอย่างไร?

.....
 .....

3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของสันติอโศกเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

4) การบริหารจัดการในการจัดการศึกษาของสันติอโศกเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

5) ผู้บริหารและบุคลากรในการจัดการศึกษาของสันติอโศกเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

6) นักเรียน นักศึกษาและผู้เข้ารับบริการในการจัดการศึกษาของสันติอโศกเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

7) แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในการจัดการศึกษาของสันติอโศกเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

8) การประเมินผลในการจัดการศึกษาของสันติอโศกเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

9) การเปลี่ยนแปลงของสังคมในโลกดิจิทัลมีผลต่อสันตโตศกอย่างไร

.....

.....

.....

10) การจัดการศึกษาของสันตโตศกควรมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวในประเด็นใดอีกบ้าง?

.....

.....

.....

11) การพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวในการจัดการศึกษาของสันตโตศก ดังกล่าวเป็นเพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

12) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการจัดการศึกษาของสันตโตศกเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

13) ทิศทางการจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล ควรเป็นอย่างไร ?

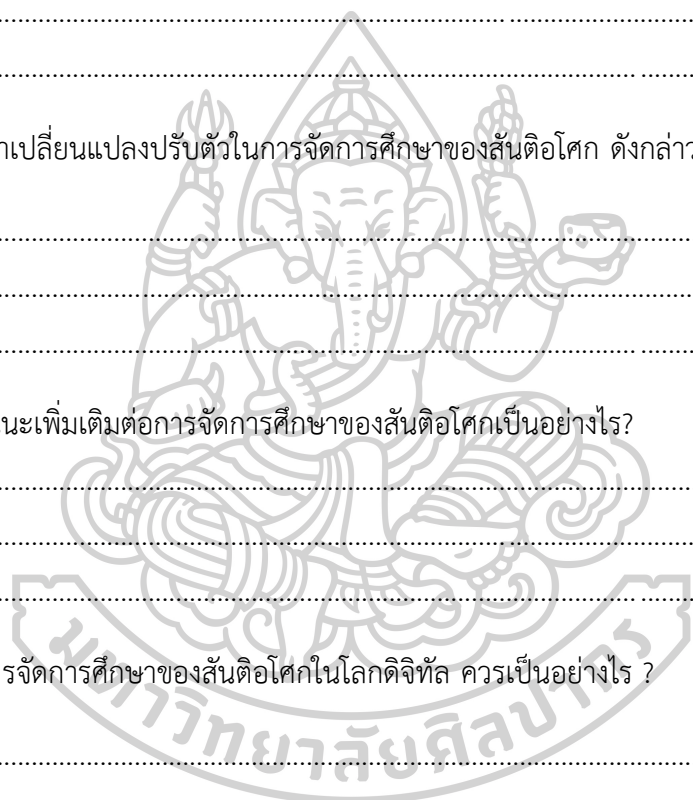
.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ตามโครงการวิจัย

ชุดที่ 7

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. แบบสัมภาษณ์ที่ได้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ **ผู้นาองค์กรของสันตโตศก**
3. ข้อมูลที่ศึกษาคือ ผลกระทบของโลกดิจิทัลต่อสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษาภายในและภายนอกสันตโตศก
4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิตติพงษ์ แซ่เจียว

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) ชื่อ - นามสกุล .....
- 2) อายุ.....
- 3) ตำแหน่ง .....
- 4) ประวัติการศึกษา
.....
.....
.....
- 5) ประสบการณ์การจัดการศึกษา
.....
.....
.....
- 6) วันที่ทำการสัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก

- 1) สภาพสังคมของสันตโตศกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?
.....
.....
.....
- 2) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อสังคมของสันตโตศกอย่างไร?
.....
.....
.....
- 3) อนาคตทิศทางสังคมของสันตโตศกในโลกดิจิทัลควรพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวอย่างไร?
.....
.....
.....

4) สภาพเศรษฐกิจของสันตอโศกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

5) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของสันตอโศกอย่างไร?

.....

.....

.....

6) อนาคตทิศทางการเศรษฐกิจของสันตอโศกในโลกดิจิทัลควรพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวอย่างไร?

.....

.....

.....

7) สภาพวัฒนธรรมของสันตอโศกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

8) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมของสันตอโศกอย่างไร?

.....

.....

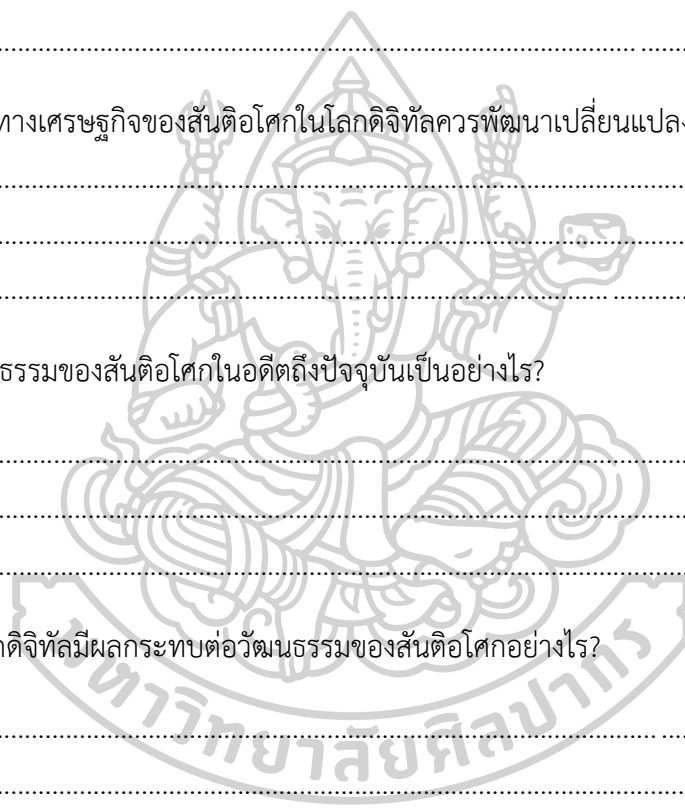
.....

9) อนาคตทิศทางการวัฒนธรรมของสันตอโศกในโลกดิจิทัลควรพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวอย่างไร?

.....

.....

.....

10) สภาพการศึกษาของสันตโตศกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

11) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่องานศึกษาของสันตโตศกอย่างไร?

.....

.....

.....

.....

12) อนาคตทิศทางการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัลควรพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

.....

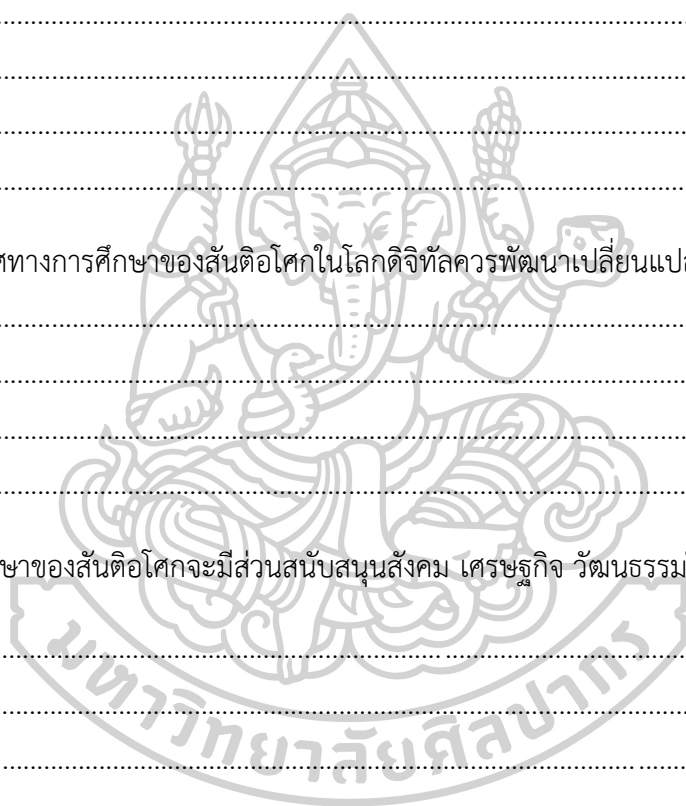
13) การจัดศึกษาของสันตโตศกจะมีส่วนสนับสนุนสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมในโลกดิจิทัลได้อย่างไร?

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ตามโครงการวิจัย

ชุดที่ 8

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตอโศกในโลกดิจิทัล

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตอโศกจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. แบบสัมภาษณ์ที่ได้ใช้สำหรับเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ **ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมภายนอกสันตอโศก**
3. ข้อมูลที่ศึกษาคือ ผลกระทบของโลกดิจิทัลต่อสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษาภายในและภายนอกสันตอโศก
4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตอโศก

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิติพงษ์ แซ่เจี้ยว

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1) ชื่อ - นามสกุล .....
- 2) อายุ.....
- 3) ตำแหน่ง .....
- 4) ประวัติการศึกษา
.....
.....
.....
- 5) ประสบการณ์การจัดการศึกษา
.....
.....
.....
- 6) วันที่ทำการสัมภาษณ์ .....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันติอโศก

- 1) สภาพสังคมไทยและสังคมโลกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?
.....
.....
.....
- 2) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อสังคมไทยและสังคมโลกอย่างไร?
.....
.....
.....
- 3) อนาคตทิศทางสังคมในโลกดิจิทัลควรพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวอย่างไร?
.....
.....
.....

4) สภาพเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

5) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจโลกอย่างไร?

.....

.....

.....

6) อนาคตทิศทางการเศรษฐกิจในโลกดิจิทัลควรพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวอย่างไร?

.....

.....

.....

7) สภาพวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมโลกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

8) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมโลกอย่างไร?

.....

.....

.....

9) อนาคตทิศทางการวัฒนธรรมในโลกดิจิทัลควรพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวอย่างไร?

.....

.....

.....

10) สภาพการศึกษาไทยและการศึกษาโลกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

11) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อการศึกษาไทยและการศึกษาโลกอย่างไร?

.....

.....

.....

12) อนาคตทิศทางการศึกษาไทยและการศึกษาโลก ควรเป็นอย่างไร ?

.....

.....

.....

13) สภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการศึกษาของสันติอโศกในอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

14) ปัจจุบันโลกดิจิทัลมีผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการศึกษาของสันติอโศกอย่างไร?

.....

.....

.....

15) อนาคตทิศทางการสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการศึกษาของสันติอโศก ควรพัฒนาเปลี่ยนแปลงปรับตัวอย่างไร ?

.....

.....

.....

แบบสังเกตตามโครงการวิจัย

ชุดที่ 9

เรื่อง การจัดการศึกษาของสันตโตศกในโลกดิจิทัล

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตนี้สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศกจากอดีตถึงปัจจุบัน
  2. แบบสังเกตที่ได้ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก
  3. ข้อมูลที่ศึกษาคือประเด็นในการจัดการศึกษาของสันตโตศก ได้แก่ 1) ปรัชญา แนวคิด เป้าหมาย 2) เนื้อหาหรือหลักสูตร 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) การบริหารจัดการ 5) ผู้บริหารและ บุคคลกร 6) ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ 7) สื่อ แหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อม 8) การประเมินผล
  4. แบบสัมภาษณ์โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสังเกต
ตอนที่ 2 ประเด็นการสังเกตประเด็นการสังเกตสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันตโตศก
- ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงในความกรุณา

นาย กิติพงษ์ แซ่เจี้ยว

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์

ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของการสังเกต

1) วันที่ทำการสังเกต

.....

2) เวลา

.....

3) สถานที่

.....

4) ผู้สังเกต

.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสังเกตสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสันติอโศก

1) สภาพแวดล้อมสถานที่ในการจัดการศึกษา

.....
.....
.....
.....

2) สภาพบรรยากาศการเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....
.....
.....
.....

3) สภาพปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้จัดการศึกษากับผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการศึกษ

.....
.....
.....

4) ลักษณะของเนื้อหากิจกรรมเรียนรู้ในการจัดการศึกษา

.....
.....
.....

5) รูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

6) เทคนิควิธีในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

7) บุคคลลักษณะของผู้บริหารและบุคคลกร ในการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

8) บุคคลลักษณะในการเรียนรู้ของผู้เรียนหรือผู้รับบริการ

.....

.....

.....

.....

9) สภาพอุปกรณ์สื่อในการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

10) สภาพแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11) สภาพสิ่งแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12) รูปแบบ วิธีในการประเมินผล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	กิติพงษ์ แซ่เจียว
วัน เดือน ปี เกิด	22 พฤษภาคม 2523
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2547 รัฐศาสตรบัณฑิต วิชาเอกความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการเมืองเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2554 แพทย์แผนไทยบัณฑิต สาขาวิชาแพทย์แผนไทย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2556 ศีษศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	66/75 หมู่ 5 ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

